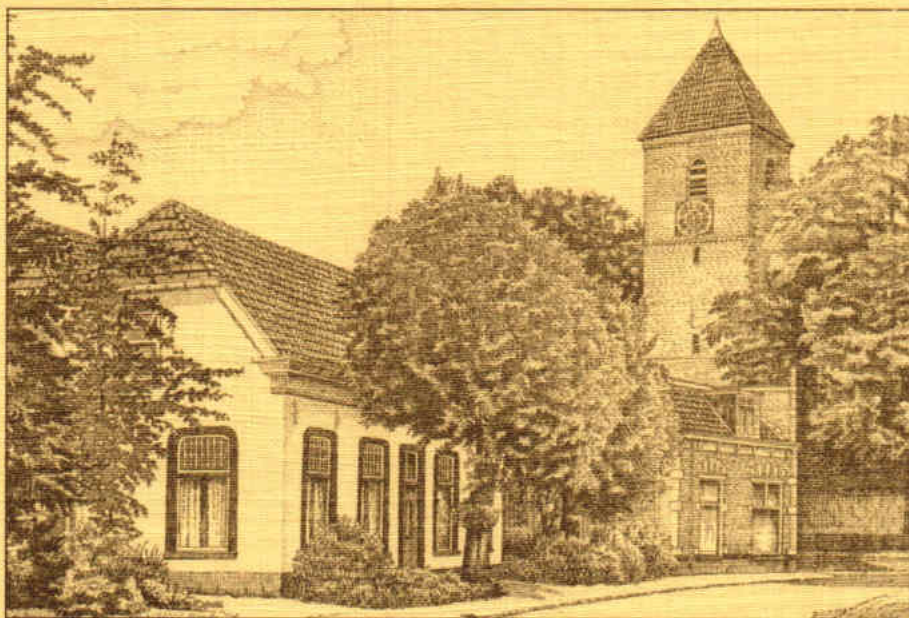

Omheining

CONTACTBLAD VAN DE VERENIGING VOOR HEEMKUNDE "OMHEINING" TE HEINO

22e JAARGANG - NUMMER 1 - MAART 2002

'OMHEINING'

Met deze naam tracht de Vereniging voor Heemkunde tot uitdrukking te brengen een vereniging te zijn, die Heino in al zijn facetten 'omheint'. Volgens sommigen is de naam afgeleid van dit begrip, symboliserend een heg of haag, die een bepaald terrein 'omheint', in ons geval van de Strenkhaar tot de Aalvanger en van de Dollenhoek tot de Ganzepan.

Vereniging voor Heemkunde 'Omheining' te Heino Canadastraat 6, 8141 AC Heino

Tel. 0572-394562

E-mail: omheining@planet.nl

Website: omheining.net

Secr.: Acacia 25, 8141 TL Heino,

Tel. 0572-391986

Postrekeningnr.: 2517412

Rabobank Heino: rek.nr. 3271.12.271

Gironummer van de bank: 800093

Kontributies:

Leden € 15,00 per jaar (elk volgend gezinslid

€ 7,50 per jaar); donateurs € 15,00 per jaar

Losse nummers € 3,50 (max. 24 pagina's)

Themanummers € 4,50

Bestuur

J.M. Seine, Molenweg 2, *voorzitter*,

8141 NS Heino, tel. 391310

J.K. Pruijm-Reinders, *secretaresse*,

Acacia 25, 8141 TL Heino, tel. 391986

H.J. Wessels, *penningmeester*,

De Horst 18, 8141 BA Heino, tel. 393495

M.J.M. Bisschop, Grote Bisschop 23,

8141 WK Heino, tel. 392499

T. de Graaf-Brouwer, Van Sonsbeekstraat 18,

8141 VB Heino, tel. 392007

G.J. Hageman, Vlaminckhorstweg 28,

8141 GG Heino, tel. 391332

G.W.M. Hollak, Herenbrinksweg 3A,

8144 RC Lierderholthuis, tel. 391529

J.H.M. Meulman-Kortstee, Dolderstraat 8,

8141 GK Heino, tel. 392560

E.M.A. van Spanje-v.d. Lande, Stationsweg 30B,

8141 SL Heino, tel. 392187

Werkgroepen

1. Boerderij- en Veldnamen

Contactpersoon: J. Peters, Woolthuisweg 39,

8141 RX Heino, tel. 391914

2. Folklore

Contactpersonen: T. de Graaf-Brouwer,

Van Sonsbeekstraat 18, 8141 VB Heino,

tel. 392007 en J.H.M. Meulman-Kortstee,

Dolderstraat 8, 8141 GK Heino, tel. 392560

3. Foto en Video

Contactpersoon: M.J.M. Bisschop,

Grote Bisschop 23, 8141 WK Heino, tel. 392499

4. Genealogie - Documentatie

Contactpersoon: J.K. Pruijm-Reinders,

Acacia 25, 8141 TL Heino, tel. 391986

5. Geschiedenis

Contactpersoon: M.J.M. Bisschop,

Grote Bisschop 23, 8141 WK Heino, tel. 392499

6. Historische Gebruiksvoorwerpen

Contactpersoon: G.J. Hageman,

Vlaminckhorstweg 28, 8141 GG Heino,

tel. 391332

7. Kruidentuin 'Allegaardje'

Contactpersoon: E.M.A. van Spanje-v.d. Lande,

Stationsweg 30B, 8141 SL Heino, tel. 392187

8. Streektaal

Contactpersoon: J.L. Melenhorst,

Woolthuisweg 2c, 8141 RX Heino,

tel. 392712

Tijdschrift 'Omheining'

Redactie-adres:

Canadastraat 6, 8141 AC Heino

tel. 0572-394562

Redactie

T. de Graaf-Brouwer, Van Sonsbeekstraat 18,

8141 VB Heino, tel. 392007, *eindredactrice*

M.S.H. Donath-Hoppen, Plataan 13,

8141 SM Heino, tel. 392998

D. van de Klippe, Kruzebrink 6,

8141 WD Heino, tel. 391517

J. Peters, Woolthuisweg 39,

8141 RX Heino, tel. 391914

M.H. Stavorus, De Haarstraat 25,

8141 EW Heino, tel. 392586

H.J. Wessels, De Horst 18,

8141 BA Heino, tel. 393495

A. van de Wetering, De Haarstraat 33,

8141 EW Heino, tel. 392330, *vormgeving*

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur van de vereniging voor Heemkunde 'Omheining'.

Druk: Sonodruk, Heino

Vereniging voor Heemkunde 'Omheining' te Heino
22e jaargang - nummer 1 - maart 2002

INHOUDSOPGAVE

- blz. 2 Van de redactie
- blz. 3 Spreekende foto's (52) - J.K. Pruijn-Reinders
- blz. 4 Van de werkgroep Historische Voorwerpen - Jan Weerts
- blz. 5 Rond de Heinose Vloedgraven - H.J.A. Overkamp
- blz. 12 Uit de school geklapt (12) - J.K. Pruijn-Reinders
- blz. 15 Heino en zijn geschiedenis (7) - Derk van de Klippe
- blz. 16 Van de werkgroep Kruidentuin 'Allegaardje' - Liesbeth van Spanje
- blz. 17 Jan met de zòòln - Anton G.M. Heijmerikx
- blz. 21 Wie was wie? - Wie is wie? - M.H. Stavorinus
- blz. 23 Van de bestuurstafel
-

Van de redactie

Nu het weer voorjaar wordt begint de vrijheid weer te lokken en dromen wij van lekker rondtrekken in de vakantie.

Iemand die hier in deze streken zomer en winter rondtrok was Jan met de zòòln.

Anton Heijmerikx heeft Jan persoonlijk gekend en hij beschrijft het levensverhaal van deze 'ambulante koopman' zodanig dat wij hem bijna kunnen ruiken.

Langs ons dorp stroomt een lieflijk watertje, de Vloedgraven. Velen denken dat het een beekje is, maar dat het om een door mensenhand gegraven afwatering gaat, beschrijft H.J.A. Overkamp in zijn bijdrage. Als u tussen Pasen en Pinksteren onze tentoonstelling 'Het verhaal achter de dingen' bezoekt, vergeet u dan niet het oude kruideniers-winkeltje, dat in onze werkruimte staat, te bekijken.

Het is de winkel van de schoonouders van onze voorzitter Jan Seine geweest. De werkgroep Historische Gebruiksvoorwerpen, bestaande uit de heren Jan Hageman, Jo Schutte en Gerard Veltkamp, hebben deze winkel met veel liefde en vakmanschap gerestaureerd. Het is werkelijk een aanwinst voor onze vereniging!

Wij wensen u veel leesplezier.

De kopij voor het juninummer moet uiterlijk 15 mei 2002 in ons bezit zijn.

Sprekende foto's (52)

Johanna Tibben 1819-1873.

Johanna Tibben leefde meer dan een eeuw geleden in Heino. Ze werd aldaar geboren op het boerderijtje 'Den Morgen' op 12 maart 1819 als dochter van Antony Tibben en Gerardina Drolmer. Het boerderijtje lag aan de Centsweg, in de nabijheid van de plek waar later het huidige station zou worden gebouwd. Het boerderijtje werd in mei 1878 afgebroken. Door zijn huwelijk kwam de uit de gemeente Hellendoorn afkomstige Antony Tibben op het ouderlijk huis te wonen van zijn vrouw. Volgens de kadastrale atlas van Heino uit 1832 was hij eigenaar.

Een familieoverzicht:

Antony Tibben

Geboren: Hellendoorn 13 oktober 1785.

Overleden: Heino 17 mei 1855.

Zoon van: Jan Tibben en Janna Klein

Oosterbroek, landbouwers te Hellendoorn.

Beroep: landbouwer.

Godsdienst: R.K.

Adres: boerderijtje 'Den Morgen'.

Huwelijk: Heino 30 april 1818 met **Gerardina Drolmer** (ook Gerardina Janssen), gedoopt Lierderholthuis R.K. 14 oktober 1789, overleden Heino 15 juli 1867.

Dochter van Joannis Gerritz (Jannes Drolmer) en Maria Gerritz op den Drolmer, bouwlieden te Heino.

Kinderen:

1. **Jo(h)anna**, geboren Heino 12 maart 1819, overleden Heino 22 december 1873. Huwelijk Heino 16 mei 1849 met Lambertus Meiberg, geboren Heino 3 april 1819, overleden Heino 3 december 1905, landbouwer, veehouder, rietdekker. Zoon van Derk Meiberg en Hermina van der Vegte.
2. **Maria**, geboren Heino 20 augustus 1820, overleden Heino 27 februari 1900. Huwelijk Heino 4 mei 1854 met Johannes Butink, geboren Heino 29 december 1822, overleden Heino 4 maart 1903, dagloner. Zoon van Fredriekus Butink en Janna Haarlén.
3. **Johannes**, geboren Heino 1 oktober 1822, overleden Heino 16 januari 1823.
4. **Gerridina**, geboren Heino 2 november 1823, overleden Heino 13 september 1882. Huwelijk Heino 28 oktober 1858 met Jan Willem Butink, weduwnaar van Johanna Tielbeek, geboren Heino 26 oktober 1821, overleden Heino 12 januari 1907, schoenmaker. Zoon van Fredriekus Butink en Janna Haarlén.
5. **Hermina**, geboren Heino 7 oktober 1825, overleden Dalfsen, Lenthe, 7 januari 1901. Niet gehuwd.
6. **Johannes**, geboren Heino 15 september 1827, overleden Heino 1 november 1827.
7. **Antonia**, geboren Heino 10 oktober 1828, niet bekend waar zij is gebleven.

8. **Johanna**, geboren Heino 16 maart 1831, overleden Hellendoorn, Haarle, 22 december 1906. 1e huwelijk Raalte 9 september 1858 met Evert Gerritsen, oud 24 jaar, kledermaker, geboren en wonende te Holten. Zoon van Evert Gerritsen, kledermaker te Holten, en Willemina ten Kreil. 2e Huwelijk met Willem Bourgonjen.
9. **Johanna Lambertha**, geboren Heino 18 oktober 1833, overleden Heino 1 december 1861. Niet gehuwd, dienstmeid.

Uit het huwelijk van Johanna Tibben en Lambertus Meiberg werden, in Heino op 'Den Morgen', zeven kinderen geboren, twee jongens en vijf meisjes. Eén zoon en twee dochters overleden op jonge leeftijd. Twee dochters

vertrokken naar Oldebroek en één naar Zwolle. Alleen de oudste zoon Theodorus Hendrikus Meiberg bleef in Heino wonen.

Na de afbraak van het boerderijtje 'Den Morgen', woonde Lambertus Meiberg nog op diverse plekken in het dorp, alvorens hij zich op 3 april 1891 vestigde op het adres Rozen-daelseweg 6. Daar woonde ook zijn zoon Theodorus Hendrikus met echtgenote Geertruida Maria Oortwijn.

J.K. Pruim-Reinders

Geraadpleegde bronnen:

- Historisch Centrum Overijssel: burgerlijke stand gemeenten Dalfsen, Raalte en Hellendoorn.
- Gemeentearchief Heino: burgerlijke stand en bevolkingsregisters.
- Bibliotheek vereniging voor heemkunde: doopboek Lierderholthuis en kadastrale atlas Heino 1832.

Van de werkgroep Historische Voorwerpen

Stembus

Tijdens vergaderingen van de gemeenteraad vinden geregeld stemmingen plaats over onderwerpen die bij meerderheid van stemmen worden vastgesteld of aangenomen. In de meeste statuten en reglementen van de vergaderingen van verenigingen staan bepalingen

over hoe er wordt gestemd. In de meeste statuten staat dat stemmingen over zaken mondeling dienen plaats te vinden, terwijl stemmingen over personen altijd schriftelijk dienen te geschieden. Bij stemmingen over personen dient dus een stembriefje ingeleverd te worden.

Het reglement van de vergadering schrijft meestal ook voor, dat het verzamelen van de stembriefjes geschiedt door een vooraf benoemde commissie van stemopneming. Bij het verzamelen van de stembriefjes wordt gebruik gemaakt van een stembusje, waarin aan de bovenzijde een gleuf zit waarin de leden ter vergadering hun briefje deponeren, waarna telling kan plaatsvinden.

Aan de voorzijde van de stembus zit nog een klemmetje, een houdertje voor het bevestigen van blanco stembriefjes, die in ruim voldoende mate aanwezig moeten zijn tijdens de vergadering.

Jan Weerts

Rond de Heinose Vloedgraven

De Vloedgraven in het Bouwhuisbos.

In een artikel van Peter Weller in *Omheining* nr. 4 1988¹ is al het een en ander geschreven over de Vloedgraven. Door allerlei onderzoek en publicatie hiervan is er een nieuw inzicht gekomen over het ontstaan van de vloedgraven en in het bijzonder over de Heinose Vloedgraven. In het verleden werd veelal aangenomen dat het een beekje was, dat door een beekdal stroomde.

Onderzoek heeft aangetoond dat er geen sprake is geweest van een beekdal, maar van een dalvormige laagte, die oorspronkelijk met een veenlaag bedekt was². Er was geen oppervlakte ontwatering. Door de zandige ondergrond werd al het water afgevoerd via het grondwater.

Een deel van het regenwater bleef vooral in winter en voorjaar op het land staan. In de zomer verdampte dit water grotendeels. Grote delen bleven echter drassig. Hier kon zich dan ook veen vormen. Volgens diverse onderzoe-

kers heeft er vroeger veel meer veen gelegen. Dit ook in gebieden waar nu niets meer te vinden is. Illustratief zijn de oudste kaarten, waar heel veel moerasgebieden zijn ingetekend. De laatste restanten van dit veen zijn nog in de bodem te vinden, vooral in het gebied dat na 1832 pas ontwaterd is. De oorzaak dat er geen afvoer was, kwam door een aantal factoren. Er was een waterdoorlatende ondergrond. Het hoogteverschil was gering, plm. 25 cm verval per kilometer.

De iets hogere delen in deze natuurlijke laagte vormden natuurlijke drempels voor het water. Er werd ook geen oppervlaktewater aangevoerd uit de meer oostelijk gelegen gebieden. Doordat in de winterperiode het grootste deel van dit gebied onder water stond en in de zomer een vrij lange tijd geheel droog lag, kon er zich niet veel bosvegetatie handhaven en op de meeste plaatsen ook geen dikke veenlaag ontstaan.

Door de ontwikkeling in de landbouw heeft de mens in dit landschap ingegrepen. Het veen was een goede brandstof en de bovenlaag hiervan, waarop heide groeide, was naast brandstof ook geschikt als strooisel in de stallen. Alles wat afplagbaar was werd hiervoor aangewend.

Eeuwenlang zijn er schadden gestoken (de plaggen uit de bovenlaag van het veen).

Als gevolg hiervan is in het westelijk gedeelte van het dal van de Vloedgraven, in de omgeving van het Rozendael en het dorp Heino, de veenlaag al in een vrij vroeg stadium verdwenen. De eerste bewoners hebben zich meest in het westelijke gebied gevestigd. Daardoor is in het oostelijke gebied van de Vloedgraven het veen veel langer blijven liggen. In een oud Markeboek³ lezen we over het Duyvelshuysen Veen en de Zwarte Plas die daar voor 1600 hebben gelegen. Omdat in veengebieden plassen van nature nogal vrij snel dichtgroeien, zal hier wel sprake geweest zijn van een plas die ontstaan is door het uitgraven van turf. Deze plas is verdwenen bij de ontginning van dit gebied.

Dit kunnen we dateren tussen 1575 en 1650⁴. Na het afplaggen en het ontginnen tot landbouwgrond is het laatste veen verdwenen door de z.g. mineralisatie. Veen is vrijwel geheel organische stof, die bij landbouwkundig gebruik uiteindelijk door de planten wordt opgenomen.

Het ontstaan van de Vloedgraven

Hoe zijn nu die ontginningen verlopen en hoe ontstond de Vloedgraven, zult u zich afvragen. Aan de hand van de perceelsgrenzen, die veelal slootjes waren, is het een en ander af te leiden. Op de relatief wat hogere delen van dit lage gebied legden de boeren weilandjes aan, waaromheen slootjes gegraven werden. Door die sloten was het land in het voorjaar wat eerder droog en in de zomer was er niet zo gauw wateroverlast.

In de laagste gedeelten van het gebied kwam daardoor wel sneller meer water te staan.

Waar dit een moerassig gedeelte was, vormde dit niet zo'n probleem. Als er echter meer water bleef staan op een iets lager gelegen

weiland en in de sloten van de burens, gaf dit wel problemen.

In de loop van de tijd werden er steeds meer weilanden aangelegd; er kwam daardoor meer wateroverlast van burens.

Men loste dit op door vanuit het westen van het gebied de verschillende sloten aan elkaar te koppelen, zodat het water via de inmiddels gegraven Nieuwe Wetering weg kon stromen. Zie ook schets 1 en 2. Men is dus gaan *graven* om het *vloedwater* dat uit de sloten van de burens kwam, kwijt te raken.

Hieruit kunnen we het ontstaan van de naam Vloedgraven verklaren. De Heinose Vloedgraven is overigens niet de enige. Rond Raalte zijn verschillende Vloedgraven op dezelfde wijze ontstaan.

De Vloedgraven was niet zo'n brede sloot. In de winter kon deze het water vaak niet verwerken. Daardoor stonden er veel landerijen blank. Dit is ook duidelijk af te leiden uit de veldnamen: de Mars(weg), de Maat en Rus-sendal (later Rozendael) bij het dorp Heino⁵. Het graven van de Vloedgraven is al in de Middeleeuwen begonnen, men groef tot ongeveer aan de huidige Veldkamperdijk.

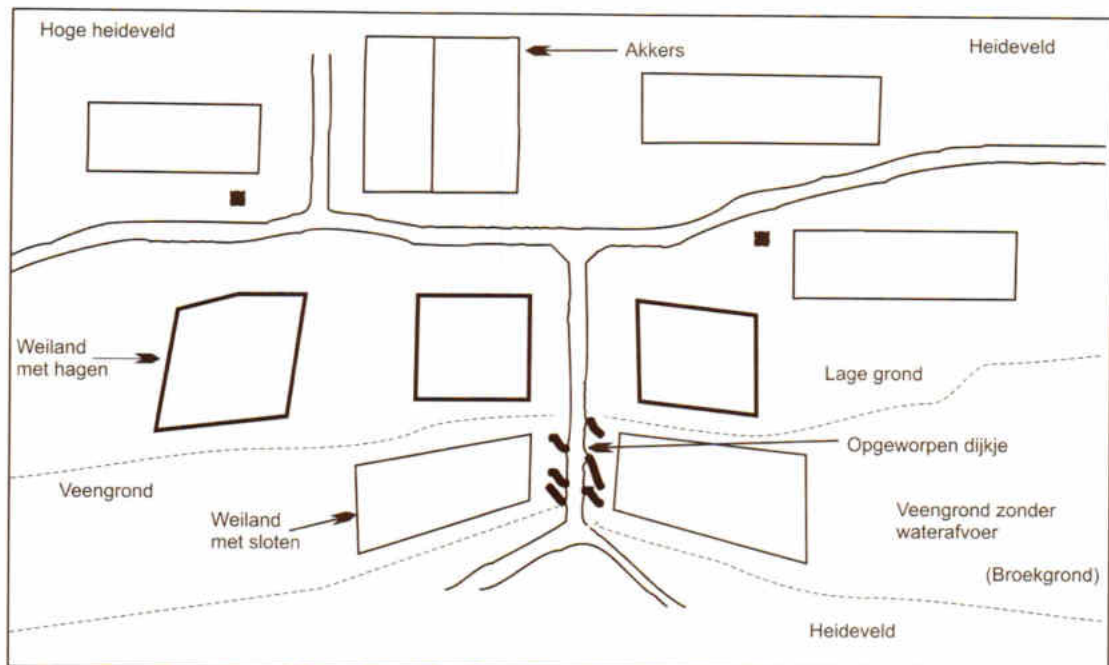
Het toenmalige plaatselijke bestuur, het markebestuur, probeerde de situatie van de afwatering te verbeteren door het onderhoud verplicht te stellen.

Men stelde lijsten van schouwplichtigen op⁶. Regelmatig werd door de markerichter gecontroleerd of de schouw wel goed gebeurde.

Dit systeem van onderhoud beruiste op afspraken die in de marke gemaakt waren. Er stonden niet veel sancties (boetes) op als het onderhoud niet goed gebeurde was. Daardoor kon het gebeuren dat de lage gronden vaak veel wateroverlast hadden.

Dijkwegen

Wat ook niet bevorderlijk was voor een goede waterafvoer waren, naast de natuurlijke hoogten en het geringe verval, de door de boeren opgeworpen dijkwegen, die er al lagen voordat de Vloedgraven gegraven werd. Zie schets 1. De boeren die meest woonden langs de Zandsteeg (nu Lemelerveldseweg), Bouwhuissteeg (nu Vlamincborstweg) en Brink-

Schets 1. Voorbeeldsituatie voor dat vloedgravens ontstonden.

weg moesten naar de hoger gelegen heidevelden in het Heinose Veld en de Veldhoek van Heino kunnen komen. De schapen moesten er heen en het transport van plaggen en hout moest door het lage gebied. Verschillende van de wegen die daar liepen waren in de winter niet begaanbaar; het waren z.g. zomerwegen. Men week dan uit naar de wat hoger gelegen 'winterwegen'⁷.

De dijkwegen liepen hier allen in noord-zuid richting. Van west naar oost waren dit, voor zover te reconstrueren, de volgende wegen: een gedeelte van de huidige Brinkweg, de Woolhuisweg, de Paalweg (ook Marsweg genoemd), een weg ten zuiden van Topsvoort, de Averbheinoseweg, een dijkje tegenover de huidige Kleinjansweg, een weg ten zuiden van boerderij Kortstede, de Veldkamperdijk, de Duyvelshuiserweg (later Woestendijk genoemd⁸) en de Schepersdijk. Een klein gedeelte van de laatste weg ligt er nog tegenover boerderij Denneboom (Berkendijk 25). Van de overige wegen die er nu liggen, lijkt alleen de weg naar Raalte geen dijkje geweest te zijn⁹.

De Nieuwendijk (nu Stationsweg) is wat later

aangelegd. De Spantmansweg en de Oude Rozeboomsweg zijn ontstaan bij de ontginning van dit gebied.

Tenslotte lijkt de huidige Twentseweg ontstaan te zijn door verlegging van de oude verbinding over de Schepersdijk¹⁰.

Zie voor de ligging der wegen schets 3.

Ontginningen

Het ontginnen van woeste gronden mocht vroeger niet zomaar gebeuren. Deze gronden waren nodig voor de al bestaande boerderijen. De marke zag erop toe dat er geen grond werd 'aangegraven'. Als het om kleine stukjes ging, werd het soms weleens oogluikend toegestaan. Het bracht voor de marke pachtgeld op en bij geldgebrek werd de grond, in het geval dat er een boerderijtje op stond, nog weleens verkocht.

Wat als minder bezwaarlijk werd gezien was het ontwateren van moerassige grond nadat de turf- of veenlaag (schadden) eraf was gestoken en afgevoerd.

Deze gronden waren voorheen toch niet bruikbaar. Het gevolg van die ontginningen was wel dat de boerderijen groter werden en

men meer vee ging houden. Vaak werden deze boerderijen dan gesplitst in twee boerderijen. Hierdoor kwamen er in de loop van de tijd wel meer aanspraken op de gemeenschappelijke woeste markegronden.

Uit het tijdstip waarin de conflicten ontstonden, hierover en over de markegrenzen die hierbij nogal eens in het geding waren, kunnen we enigszins afleiden wanneer de verschillende gebieden rond de Vloedgraven ontgonnen zijn.

Het gedeelte van de Vloedgraven vanaf de Veldkamperdijk tot aan de weg bij boerderij Sumpel (nu Spantmansweg) zal voor het eind van de 16e eeuw gegraven zijn. Dit gedeelte vertoont de onregelmatig gevormde loop zoals in schets 2 is weergegeven.

Het verder graven en daardoor verlengen van de Vloedgraven kan gedateerd worden op het eind van de 16e of begin 17e eeuw¹¹. Er is toen in een rechte lijn doorgegraven tot bij de eerder vermelde boerderij Denneboom. De weg die langs de rand van het heideveld liep, nu 1e Spantmansweg, zal daarna in dijkvorm doorgetrokken zijn naar de bestaande Duyvelshuisweg. Dit dijkje noemde men later Baasjesdijk of Veldweg.

Na 1649 is de ontginning van dit gebied grootschaliger aangepakt. In dat jaar kwamen de boerderijen die daar stonden in het bezit van Jacob Vriezen, secretaris van de Stad Zwolle. Hij zal in die tijd de moerasgrond van de Marke Lenthe gekocht hebben.

Er werd een landgoed aangelegd en een spieker gebouwd, genaamd Nikes of Nyxen¹². De ontginning geschiedde door dijken aan te leggen in de vorm van landgoedlanen.

De Venemansdijk, nu Oude Rozeboomsweg, vormde de hoofdlaan waarlangs het gebied ontwaterd werd. Haaks hierop werd de Berkendijk aangelegd, althans het gedeelte tussen boerderij Denneboom en het heideveld¹³. De Zwarte Plas verdween hiermede. Deze lag ongeveer bij de kruising van beide wegen. Door de aanleg van de Venemansdijk kwam de Duyvelshuiserweg als verbinding in onbruik. Daarom noemde men die weg later Woestendijk¹⁴.

Op de laagste delen werden bossen aan-

gelegd, deels met hakhout, die op zogenaamde rabatten (zandruggen, afgewisseld met sloten) lagen. Hiermee bleven de stammen van het hout wat meer in droge grond staan. Het hout van die bossen was in die tijd naast boerengeriefhout ook dringend nodig voor de stikkenwallen om de zandverstuivingen te bedwingen.

De aanleg van een tweetal stikkenwallen in 1645 en 1693 is beschreven¹⁵.

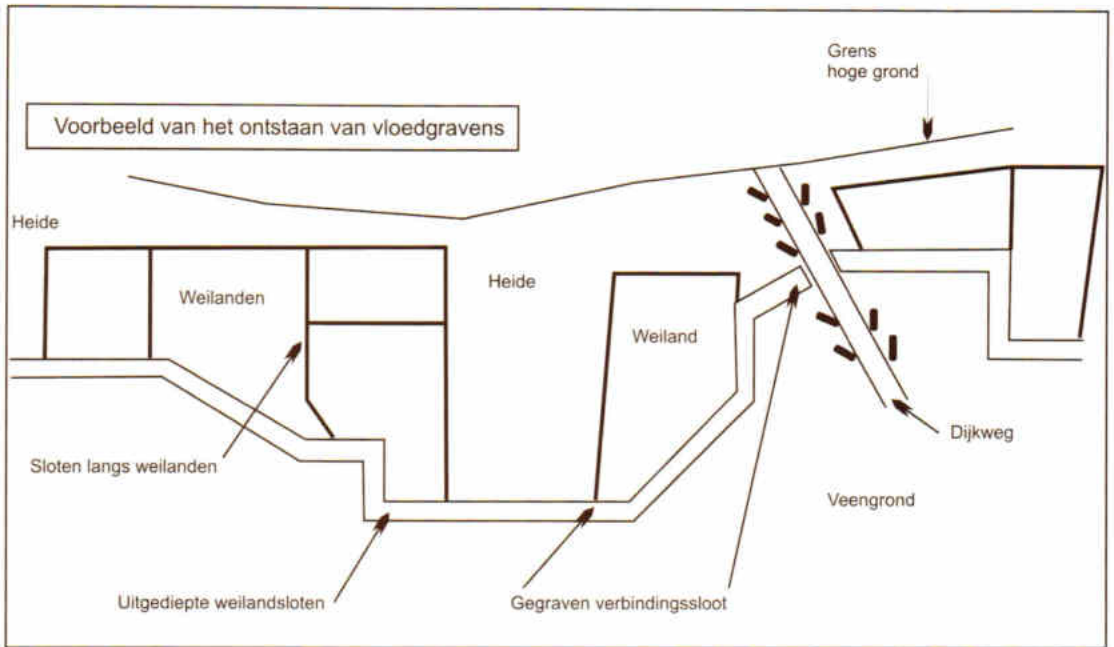
Er werden ook singels aangelegd en vlak achter het spieker kwam een sterrebos. Op die plek staat thans de boerderij van Ramaker (Lemelerveldseweg 44). De best ontwaterde grond werd gebruikt als bouwland. De rest van het gebied was geschikt als weiland en hooiland.

Door al deze ontginningen werden enkele katersteden (kleine boerderijen) zo groot dat deze de status van erf¹⁶ kregen. Met name de Grote Roozeboom onofficieel, en Venemans door aankoop van waarrechten¹⁷. Dit gaf conflicten over het gebruik van veldgronden van de marken in dit gebied¹⁸. Doordat er meer erven waren, kwamen er ook meer dagloners die zich op de heide van vooral de Strenk-(haar) gingen vestigen. Deze mensen bouwden een hutje of een klein boerderijtje en een stukje veldgrond werd ontgonnen. Dit werd oogluikend toegestaan. De heer van het spieker zal hiervoor zijn invloed wel aangewend hebben. De markekas kon meestal wel wat pachtopbrengsten erbij gebruiken.

Grootscheepse ontginningen

Na de Franse tijd, van 1795 tot 1813, werden alle markegronden in deze omgeving verdeeld. Dit had nogal wat gevolgen in het oostelijke vloedgravengebied van Heino.

In het westelijke gedeelte, ten westen van de huidige Raalterweg - De Vidal de Saint Germainweg, was alleen de heide van het Heino Veld nog niet geheel ontgonnen en verdeeld. In het oostelijke deel had de verdeling tot gevolg dat er een nieuwe weg midden door het te ontginnen gebied werd aangelegd. Dit is het gedeelte van de huidige Berkendijk tussen ongeveer de eerste bocht aan de westzijde, tot een eindje voorbij de Veldermans-

Schets 2.

weg¹⁹. Zie de kaart van 1883. Hier sloot die weg aan op het gedeelte dat er al lag als landgoedlaan. Na 1832 werd die weg doorgetrokken tot het land van Volker (nu Hansman, Berkendijk 28) en er werd een verbinding gemaakt met de Twentseweg - Stappenbeltweg. Dit laatste deel is later bij de verharding van de Berkendijk weer vervallen. Ook de Vloedgraven werd na 1832 doorgetrokken, precies gelijklopend met de gemeentegrens tussen Heino en Dalfsen.

Deze sloot is dwars door een aantal bestaande percelen gegraven. Dit is te zien op de kaarten van 1832²⁰. Bij boerderij Stappenbelt (nu Beltmansweg 2) heeft men gebruik gemaakt van de bestaande sloten.

Vervolgens werd de Vloedgraven in zuidoostelijke richting verder gegraven tot de sloten van de weilanden van Kleine Wolthaar in de gemeente Raalte.

Hierdoor kon de Woltharsmaat beter ontwaterd worden en de ontginning van het Woltharsveld ter hand genomen worden. Bij de aanleg van het Overijssels kanaal in 1854-1858 werd ter plaatse van de Vloedgraven een metalen duiker onder dit kanaal door gelegd.

De Vloedgraven kreeg door al die ontginningen veel water te verwerken. Het toezicht op het onderhoud geschiedde vanouds door het markebestuur en daarna door de gemeente, getuige een verslag in het gemeentearchief van Heino.

'Met opzigt tot het beheer en de schouw over de Vloedgraven had men zich onderworpen aan het Dijkregt van Salland, zie 1722 en vroeger. Zij werden geschouwd door 2 personen die daarvoor ontvingen sjaars ieder f 3,00 en de verbeurde boeten'^{20A}.

Het toezicht op het onderhoud werd later bij het Waterschap Salland ondergebracht.

De aanliggende eigenaren werd een schouwplicht opgelegd. Dit kon niet verhinderen dat er toch wel vaak wateroverlast voorkwam. Bij de aanleg van de spoorlijn Zwolle-Almelo werd het westelijk eind van de Vloedgraven omgelegd onder de Tutertsteeg (nu Rozendaalseweg) door en langs de noordzijde van de spoorlijn gelegd, om halverwege tussen de Tutertsteeg en de Molenweg in de Nieuwe Wetering uit te komen.

Na de grote wateroverlast in geheel Salland in 1956 werd het Overijssels kanaal als afwateringskanaal benut. Het meest oostelijke ge-

deelte van de Vloedgraven werd daardoor afgekoppeld. Verder werd er een inlaatwerk in het Overijssels kanaal gemaakt, om het water van de Vloedgraven in de zomer op peil te houden. De gehele Vloedgraven werd verbreed, verdiept en van schouwpaden voorzien. Er werden ook stuwen aangelegd. Veel beplanting, waaronder veel knotwilgen, werd geroid. Hierdoor kreeg het landschap een veel kaler, polderachtiger karakter.

Bij de Stappenbeltsweg werd een nieuw afwateringsgedeelte over de Strenkhaar gegraven in noordelijke richting, naar het andere deel van het Overijssels kanaal.

Hier en daar werd de Vloedgraven verlegd. De belangrijkste omlegging vond plaats bij Heino. Hier werd een geheel nieuwe koppelleiding gegraven vanaf de Vlaminckhorst naar een andere Vloedgraven die uit de richting van het Reelaer kwam. Al het water dat van de oostkant van Heino komt gaat thans door die nieuwe afwateringssloot. Bij de woningbouw van Heino-Zuid zijn bergingsvijvers gegraven die gekoppeld zijn aan het overgebleven meest westelijke gedeelte van de Vloedgraven. Er zijn thans wat vage plannen om van dit laatste gedeelte een wat meer natuurlijke waterloop te maken²¹.

H.J.A. Overkamp

Noten:

1. 'Van de Hunnepe tot de Zee', IJsselacademie Kampen 1996, pag. 34-36.
Zie ook 'Boeren op het Drentse zand', J. Bieleman, Wageningen 1987, pagina 8 waarin verwezen wordt naar Borger: 'De ontwatering' 1975 pagina 378-379; 'Historische Geografie', Renes en Schuyt, 1984 pag. 84-86; 'Bewoningsgeschiedenis' Thurlow, 1984 kaart 5 en 6.
2. 'Van de Hunnepe tot de Zee', IJsselacademie Kampen 1996, pag. 34 - 36. Zie ook bodemprofielen van het gebied.
3. Markeboek Raalterwoold. G. Hannink Raalte 1992 pag. 339.
4. In 1595 zijn de problemen ontstaan over de weiderechten. Hieruit kunnen we opmaken dat er kort voordien ontginningen zijn geweest. Ook na 1649 is dit het geval. In 1651 wordt vermeld dat een boerderij te groot is en er een nieuw huis gebouwd is. We hebben hier te maken met een geheel vergroot bedrijf (boerderij Venneman, nu Manege Veldhoek) - Markeboek Raalterwoold, pag. 323, zie noot 2. Zie verder pagina 202, 235, 334, 335 en 339.
5. Maatgronden stonden gedeelten van het jaar onder water. Marsgronden eveneens, maar hier bevonden zich hogere delen in, zodat het vee als het land voor kortere tijd onder water stond, niet weggehaald hoefde te worden. 'Russen' in Russendal duidt op russen, een plantensoort die op zeer natte gronden voorkomt.

6. Uit het Markeboek van Heino, zie Rientjes: 'Uit de geschiedenis van de marke en het schoutampt Heino' pag. 6.
7. Niet alleen vanwege de lage ligging waren sommige dijkwegen niet begaanbaar. Enkele ervan moesten ook doorgestoken worden om het water aan de andere zijde van de weg kwijt te raken. Een voorbeeld van de naamgeving vinden we in het gebied van Het Moer. Hier lag de Wintersteeg noordelijk van de Knollensteeg (nu Veldhoekerweg - Dalfserweg - Moerweg). De Knollensteeg was daardoor grotendeels Zomerweg. - Verkoop Buitenplaats Het Moer 1815, Notaris Kuvel te Dalfsen -.
8. De Duyvelshuiserweg is een verdwenen weg ten zuiden van boerderij Duyvelshuis (nu Lemelerveldseweg 42). Verkoop 1 augustus 1820, notaris A.C. Bouwmeester te Dalfsen + verkoop in 1835, notaris A. Fortuin te Raalte.
9. In het Markeboek van Heino wordt hier de lange marswal genoemd. Zie noot 4.
10. Markeboek Raalterwoold pag. 108 (zie noot 2).
11. Zie noot 2, speciaal markeboek Raalterwoold pag. 334 - 335.
12. Uit: 'De Aalshorst 350 jaar' - A.J. Mensema en Jhr. A.J. Gevers, pag. 9.
13. Vergelijk de topografische Hottingerkaart van 1783.
14. Verkoop boerderij bij Duyvelshuis in opdracht erven van Kempen op 1 augustus 1820 - notaris A.C. Bouwmeester te Dalfsen. Zie ook noot 4b.
15. Markeboek Raalterwoold (zie noot 2) pagina 91-92 en 200-201.
16. De officiële erfstatus kregen alleen die boerderijen die van oudsher gewaard waren in de marke. Die gewaarde erven werden vaak gesplitst in halve erven en later (na plm. 1600) kwamen er ook 1/3 en 1/4 erven. Op het laatst (plm. 1700) zelfs 1/6 en 1/8 erven.
17. Markeboek Raalterwoold (zie noot 2) pag. 91-92 en 200-201.
18. Over de grensconflicten wordt in een ander artikel nader ingegaan.
19. Op dit punt lag de grens van de gronden van de toenmalige eigenaar Jacob Vriezen en later mr. H.M. C van Kempen uit Zwolle, eigenaar van Den Aalshorst (en Duyvelshuis).
20. Als we de Kadastrale Atlassen 1832 van Heino en Dalfsen naast elkaar leggen, zien we daar verschillende perceelsgrenzen over de gemeentegrens heenlopen.
- 20a. Uit het verslag van G.J.G. de Vidal de Saint Germain, burgemeester van Heino in de periode 1838-1886, opgemaakt in juli 1846.
21. Natuurbeleidsplan gemeente Heino.

*Bidt u weleens? vreug de pestoor an een boer.
Misschien völs te weinig, pestoor,
mår wa'k vroagen wol:
Mes ie wel es een stal uut?*

Uit de school geklapt (12)

Foto 1.

In ons contactblad 'Omheining' van december 2001 werden twee foto's geplaatst van de Mariaschool uit het jaar 1913. De eerstvolgende foto's, die zijn genomen na 1913 dateren uit het jaar 1918. Waarschijnlijk heeft dit te maken met de eerste wereldoorlog. Van deze foto's zijn de meeste namen bekend. Misschien herkent u toch nog de kinderen, die bij ons niet bekend zijn, of weet u de juiste voornamen. De fotograaf, die de kinderen fotografeerde, was de heer M. Neter, Rapenburgerstraat 14 te Amsterdam.

Vanaf boven van links naar rechts:

Foto 1.

Achterste rij: onbekend, onbekend, Herman Joxhorst, Johan Joxhorst, Jan Koenjer, Gerardus Berghuis, onbekend, jongetje Kappert?

Staanste middelste rij: meester Van der Schaaf, Na Bosch, onbekend, onbekend, W.J. Koenjer, Dina Satink, Grada Satink, Dina Kappert, Mina Koenjer, Jo Satink, onbekend, B. Bos, meester Oosterman, juffrouw Boerhof.

Zittende middelste rij: juffrouw Veenker met Bartje van der Schaaf, onbekend, onbekend, onbekend, onbekend, Annie Satink, Fien Zunnabeld, onbekend, onbekend, Jo Zunnabeld, jongetje Bosch, onbekend.

Voorste rij: Henk Satink, onbekend, onbekend, Gerard Satink, onbekend, Anton Joxhorst, Gradus Oosterlaar, jongetje Berghuis, Dorus Schotman, onbekend.

Foto 2.

Foto 2.

Achterste rij: Anna Hogeman, Dora Vlierhuis, Anne Holterman, Anna Rosendal, meisje Rosendal, Marie Holterman, meisje Rientjes, meisje Van Sonsbeeck.

Staanste middelste rij: juffrouw Veenker, Herman Hooglugt, Marie Overesch, onbekend, Fien Vlierhuis, Netje Vlierhuis, Mina Butink, Koosje van der Schaaf, Anna Rientjes, jongetje Luttenberg, meester Oosterman, juffrouw Boerhof.

Zittende middelste rij: meester van der Schaaf met zijn zoontje Bartje,

Hein Rosendal, Willie Hooglugt, onbekend, onbekend, Annie Hooglugt, Mieke Hooglugt, onbekend, onbekend, onbekend, jongetje Groote Ganseij.

Voorste rij: Bart Hooglugt, Herman van der Schaaf, Herman Vlierhuis, Gerrit Holterman, Herman Antonissen, Jan Holterman, Jan Rientjes, Harrie Vlierhuis, Dieks Eilert, Mans Eilert.

Foto 3.

Foto 3.

Achterste rij: meester Oosterman, Netje Vlierhuis, Riek van der Weerd, Riek Offenberg, Riek Willemsen, Marie Willemsen, Riek Kamphof, Marie van der Weerd, Anna van Schooten.

Staanste middelste rij: Herman Offenberg, Anna Willemsen, Marie Overmars, Mina Veltien, onbekend, onbekend, Tonia Kamphof, meisje Veltien?, Riek Kortstee, Marinus Offenberg, *achter hem* Hein Kamphof, meester Van der Schaaf.

Zittende middelste rij: juffrouw Boerhof met Bartje van der Schaaf, onbekend, meisje Solen (*staanste*), Jo Zunnabeld, onbekend, Grada Overmars, Mieke Hooglugt, Annie Kamphof, Marie Offenberg, onbekend, Diekie Kok, H. Schrijver, juffrouw Veenker.

Voorste rij: Willem Kamphof, onbekend, Jan Kamphof, Gerrit Offenberg, Hein Willemsen, Herman Veltien, onbekend, Willem Offenberg, Jan Smalbroek.

Mocht u kinderen herkennen op de foto's, waarvan bij ons de namen niet bekend zijn, dan horen wij dat graag van u. Een reactie

wordt zeer op prijs gesteld. Ook ontbrekende foto's zijn welkom. Mocht u deze foto's zelf graag willen houden, dan bestaat de mogelijkheid om ze te laten overfotograferen.

Werkgroep documentatie:

Manna Stavorus, de Haarstraat 25, 8141 EW Heino, telefoon 0572-392586.
Jennie Pruijm, Acacia 25, 8141 TL Heino, telefoon 0572-391986.

Reacties (decembernummer)

De heer J.H.M. Overesch, Hondemotweg 40, Raalte, vertelde dat op foto 2 van de Maria-school uit 1913, het jongetje op de voorste rij derde van rechts niet de naam had van Dieks Overesch maar van Hein Overesch.

De heer W.L. Rutgers, Markt 76, Steenwijk schreef een brief naar aanleiding van de foto met juffrouw Mensink uit 1951. Hij is geboren en getogen in Heino en hij zou dolgraag in het bezit willen komen van een afdruk van een schoolfoto uit de periode 1952-1958, waarop hij als leerling staat. Hij heeft namelijk zelf geen foto uit zijn schoolperiode.

Heino en zijn geschiedenis (7)

In het verleden, of het nu wat langer of wat korter is geleden maakt niet uit, waren de mensen weinig anders dan tegenwoordig, zoals we meerdere malen hebben gelezen in kranten van weleer of in ons eigen gemeentearchief. Waarschijnlijk was de sociale controle vroeger wel meer werkzaam dan in onze tijd maar waren de leefomstandigheden wel heel anders.

20-10-1842.

Bron brievenboek burgemeester Heino.

Nummer 202.

Diefstal van appelen.

Aan Den Heer Officier bij de Arrondissements Regtbank te Deventer.

Ingesloten heb ik de eer de beide verlangde processen verbaal aan Uw Ed.G. toe te zenden; wat aangaat of de diefstal door Jannes Koning is voorafgegaan van braak of bij in klimming heeft plaats gehad zulks kan niet verklaard worden aangezien dit niemand gezien heeft en de eerste ontdekking van de diefstal was, dat de vrouw van Maat Jannes Koning staan zag in haren tuin bezig met het oprapen van appels, gelijk zulks in het eerste proces verbaal ook vermeld wordt. De vrouw van Maat echter kan wel verklaren gelijk zulks in het eerste proces verbaal vermeld wordt, dat er eene opening in de heg gemaakt was, dat daardoor J. Koning de appels wierp welke hij opraapte, dat de uitgeworpen appels daardoor ook weder zijn teruggeworpen en J. Koning door dit gat den tuin wederom heeft verlaten.

Volgens nadere geruchten welke omtrent deze zaak loopen moet Hendrika Sophia Slurink meer met dat geval bekend zijn dan zij voorgeeft of wel zoude wenschen. De tuin van laatstgemelde en die van Hs. Maat is slechts door een middenpadje van elkanderen afgescheiden, eenig leven in de tuin van Maat bespeurende begeeft zij zich derwaarts en is het niet anders te veronderstellen of zij moet op zijn minst duidelijk hebben kunnen hooren dat

dit luide spreken was in en niet buiten de tuin van hare buurvrouw, terwijl wat aangaat het al of niet weten, wien vrouw Maat aldaar op appelen betrapte ook weinig twijfel kan bestaan, aangezien zij zich uit nieuwsgierigheid begeven had juist tegenover de plaats, alwaar dit voorval plaats vond en dus ligt tusschen de bladeren van de heg zal door gezien hebben om te ontdekken wie het was en mogt dit al het geval niet zijn en de heg zoo dicht zijn geweest dat daar ter plaatsje geen enkel gaatje hetzij onder of boven in de heg zich voerde om door te kunnen zien, hetgeen ik echter niet geloof als dan moet zij het evenwel weten dat het Jannes Koning was vermits hij eene herkenbare stem heeft schier dagelijks bij hare ouders aan huis komt voor welke hij veel arbeid, en de stem welke in de tuin van Maat sprak, alzoo aan haar niet onbekend kon zijn. Intusschen weigert deze getuige volstandig voor mij te verschijnen uit vrees welligt van ten laste van Js. Koning te veel te moeten verklaren en hem zoogenaamd ongelukkig te maken en zal alzoo niet anders dan eene eedelijke verklaring voor de regter afgelegd, kunnen oplossen wat van deze zaak haar bekend is.

De Burgemeester van Heino
(get) G.J.J. de Vidal

Noot: Maat en Slurink woonden langs de Canadastraat, ongeveer waar nu de C1000 is en tegenover de R.K. kerk.

Derk van de Klippe

De Salie

Er zijn kruiden die niet alleen goed te gebruiken zijn in de keuken, maar ook een mooie plek verdienen in de tuin. Planten die zeker tot deze categorie behoren zijn de verschillende salie soorten. De oorspronkelijke soort heet *Salvia officinalis*. Het is een heesterachtige plant met grijsgroene, viltachtige bladeren. De Grieken gebruikten de bladeren al voor allerlei geneeskrachtige dranken en smeersels. Vooral bij keelklachten geeft een aftreksel van de bladeren van de plant verlichting. Het plantengeslacht *Salvia* bestaat uit de bekende eenjarigen, die tegenwoordig ook in andere kleuren te krijgen zijn dan rood. Nog uitgebreider zijn de soorten houtachtigen of kleine heesters. Behalve de *Salvia officinalis*

zijn er soorten met schitterend gekleurde bladeren, die vrijwel het hele jaar aan de plant blijven zitten. In Kruidentuin Allegardje hebben we in de donkerpaarse hoek de *Salvia purperascens* geplant tussen roze rozen.

Verder zijn er nog de soorten met geelachtig, rood-wit en wit-geel blad. In de zomer wordt de plant opgesierd met helblauwe bloemen. De planten worden ongeveer 40 cm hoog en groeien flink uit in de breedte. Als een tak de grond raakt vormen zich weer nieuwe worteltjes. Men kan deze weer losknippen en zo heeft men weer een nieuwe, jonge plant. In de tuin past de plant goed in de border en is het hele jaar door een goede bodembedekker. De *Salvia* groeit vooral goed op wat droge, zanderige grond en verder houden konijnen en reeën niet van de bladeren. Een ideale plant voor Heino en omgeving.

In de keuken van zuidelijke landen als Italië wordt het blad van de *Salvia officinalis* veel gebruikt bij vleesgerechten, zoals kip.

Zelf heb ik ontdekt dat een paar blaadjes toegevoegd aan vlees dat lang moet stoven, zowel bij rundvlees als bij varkensrollade, de kooktijd aanzienlijk bekort. Het vlees wordt veel malser.

Een Saliezomerdrank

Enkele blaadjes salie laten trekken in heet water. Wat suiker erin oplossen. Laten afkoelen en wat citroensap toevoegen.

In glazen doen met koele witte wijn.

Liesbeth van Spanje.

Jan met de zòòln

De zòlle, Jan met de zòòln, Jan met de hakken en zòòln, vele bijnamen voor Jan Gol, een geboren Drent, die als zwervende marskramer met zijn fiets rondtrok en vele vaste plaatsen in Salland als rustpunt had.

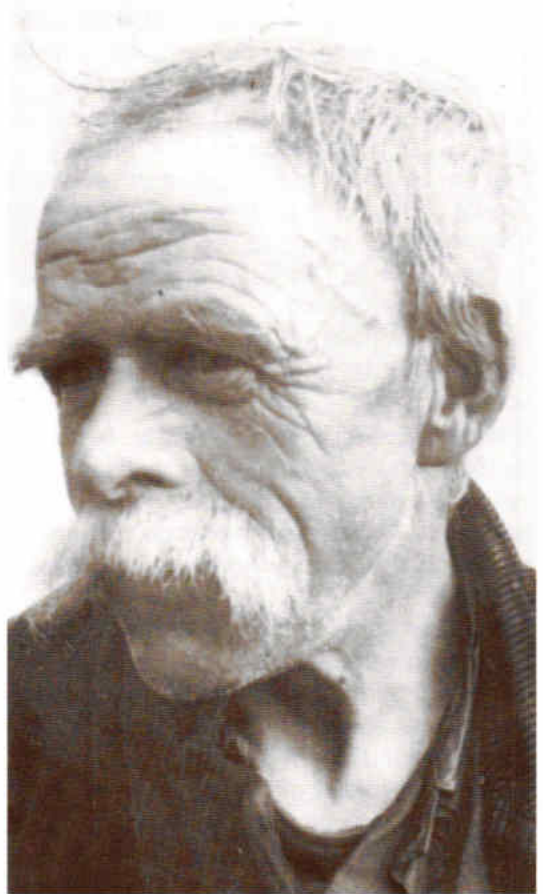
Hij is geboren op 8 juni 1881 in de gemeente Havelte, buurtschap Uffelte, zoon van Roelof Gol, arbeider en Pietertien Oostindiën. Aangifte werd gedaan door zijn vader, die verklaarde de schrijfkunst niet te verstaan. Mede aangevers waren Albert Bartelds, arbeider, 37 jaar en Jan van Lunzen, arbeider, 33 jaar, beide uit Havelte.

Jan was van jongs af al vertrouwd met het buitenleven en met stropen, iets dat hem later goed van pas kwam om zich in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien.

In zijn jonge jaren heeft hij in Duitsland gewerkt; nu is dat niet zo bijzonder, want dat deden vele jonge mannen in die dagen. Ook is hij woonachtig en werkzaam geweest in Nijveen en Steenwijkerwold, maar daarna bleef hij van zijn vrijheid genieten en trok rond door geheel Oost Nederland, met als middelpunt Salland. Bij de laatst gehouden volkstelling van 1948 is zijn naam doorgehaald, omdat men niet wist waar hij zich ophield.

Als onderdak had hij o.a. 'Mulderties schuure' uitgezocht, een landbouwschuur halfweg Raalte en Broekland. In deze schuur hadden meerdere figuren regelmatig een slaappleats. Jan was er één van, maar ook Jan Assink en Anne met lank hoar (lang haar); voor de laatste hadden beide heren een heilig ontzag, evenals de omgeving, alhoewel Jan overigens nergens echt bang voor was. Als Anne met lank hoar weer eens in de buurt contact probeerde te zoeken, bukten velen zich achter de vensterbank of verborgen zich in de hoop dat zij verder zou gaan, ook al omdat zij er ongelooflijk vies uit zag. Waar zij is gebleven is niet duidelijk geworden.

Toen deze schuur werd afgebroken om plaats te maken voor een geheel nieuwe boerderij schafte Jan zich een rijdende woning aan.

Hij was voor de buitenstaander een bezienswaardigheid, want achteraan zijn fiets zat zijn woning vastgebonden, een doodskist op wielen, waarin hij zijn hele hebben en houden bewaarde, inclusief een groot jachtgeweer, en welke doodskist hij ook gebruikte als slaappleats. Volgens sommigen nam hij zijn rijdende doodskist steeds met zich mee, maar dat was niet helemaal juist. Zijn rijdend bed stond op verschillende plaatsen in Salland, dus hij verplaatste hem wel met zijn fiets. Toen hij ouder werd stond zijn kist steeds langer op één en dezelfde plaats.

Als bijzonderheid kan ook vermeld worden dat hij zijn fiets meestal niet gebruikte als voermiddel, maar als pakfiets voor zijn han-

del. Die fiets was volgehangen met potjes en pannetjes, dozen en al dies meer, met zijn hele handel daar in opgeborgen.

En mocht hij al eens gaan fietsen, dan had hij de opstappen aan de achteras nodig. Dit verdient enige uitleg: die pen zat vast aan de achteras en stak zo'n 10 cm uit. Daar ging hij met de linkervoet op staan en stepte met de rechervoet net zo lang tot hij vaart genoeg had om een poging te wagen zich zodoende op het zadel te hijsen. Was de snelheid niet hoog genoeg dan moest er nog even doorgestept worden. En liep het helemaal verkeerd af zodat hij langs de weg, of erger nog, in de sloot belandde, dan ging dat gepaard met een aantal luide en zeer hartgrondige vloeken.

Ook gebruikte hij eens een hond als trekhond; hij had hem vastgebonden aan het stuur. Deze hond kreeg een schop als hij niet hard genoeg trok of als hij hem voor de voeten liep, en aangezien het touw kort was werd er veel geschopt.

Mijn vader had dat tafereel al een paar keer aangezien wanneer hij langs onze boerderij kwam. Hij sprak Jan hierop een dag of wat later aan en stelde voor om die hond te ruilen voor een goed lopend horloge.

Dat horloge had hij overigens verkregen door het te ruilen voor een half mud aardappels. Hij had daar geen spijt van want die aardappels waren goed terechtgekomen, maar dat horloge legde hij na één nacht niet meer op het nachtkastje, want mijn ouders deden geen oog dicht van het getik.

De hond werd door Jan zelf op de deel vastgelegd, want niemand kwam in de buurt, zo vals was hij; grommen en blikkerende tanden was ieders deel die ook maar enigszins te dicht in de buurt kwam naar zijn zin.

Mijn vader heeft hem overigens wel handelbaar gemaakt. Hij wachtte met het eten geven tot de hond, die hij Maxi had genoemd, maar wat graag uit zijn hand wilde eten zonder te grommen of anderszins onaangenaam te reageren. Wij hebben overigens nooit meer zo'n vriendelijke en aardige hond gehad als deze Maxi.

Jan met de zòðln was waarschijnlijk de enige

persoon die zijn doodskest dag en nacht met zich mee sleepte en er ook vaak 's nachts in sliep als het weer hem het buiten slapen onmogelijk maakte. Die doodskest was voorzien van een klein raampje, zodat hij 's morgens kon zien of het weer het toeliet uit zijn kist te kruipen of om nog maar even verder te pitten. Maar als hij te ver van zijn slaapplaats was afgedwaald sliep hij ook vaak bij de boeren in de hooiberg of schuur, zijn fiets met zijn handel in zijn nabijheid. Deze fiets was voor hem van levensbelang, want daarmee verdiende hij zijn kost.

Zijn negotie bestond uit schoensmeer, veters, kachelpotlood, naalden en ander klein spul. Bij zijn vaste adressen stond voor hem een speciale stoel klaar, en een speciaal kopje, zo belangrijk was hij, of had dat een andere reden...

Zeker was wel dat wanneer hij weer vertrok de ramen en deuren een poosje open stonden.

Zijn dagelijks leven speelde zich voor Jan op straat af; hij had daarbij soms veel bekijks. Hij zat veelal langs de berm van de weg, stookte daar een vuurtje, kookte zijn potje eten, of maakte daar water aan de kook voor zijn koffie, smeerde zijn boterham en peuzelde die heerlijk op, en toonde zodoende zijn ideaal van vrijheid.

Op een dag was hij bij schitterend weer midden in de zomer bezig zijn dagelijks potje te koken op een klein open houtvuurtje in de buurtschap Borgele, halverwege de weg van Raalte naar Broekland. Hij lette even niet op en tot zijn grote schrik vloog de droge berm in brand en sloeg het vuur over op een klein bosje vliegdennen. De brandweer was snel ter plaatse, maar kon niet voorkomen dat een groot gebied in vlammen opging. Jan had zijn rijdende woning in veiligheid gebracht.

Tegenover de politie verklaarde hij dat het hem speet, maar een mens die werkt overkwam het wel eens dat er iets mis ging, en een mens die geen foutjes maakt werkt niet en overkwam dus ook nooit iets.

Glimlachend werd hem gevraagd in het vervolg wel iets voorzichtiger te zijn als hij werkte, wat hij gaarne beloofde.

Diezelfde politie had nog wel eens de ge-

woonte om hem aan te houden als hij fietste over 's Heren wegen met de mededeling dat hij vooral niet harder moest fietsen, omdat hij anders de maximumsnelheid zou overschrijden.

Jan had meerdere vaste plekken om te slapen; zo overnachtte hij regelmatig in Luttenberg en in het zogenaamde Bitterbos aan de Boerlestraat onder Broekland, dat eigendom was van Berend Jan Hunneman. Daar was hij 's morgens in het pikkedonker eens bezig, na een aantal flinke nachtelijke regenbuien, een vuurtje te maken met behulp van hout uit dat bos. Kinderen uit de omgeving, op weg naar school, schrokken zich een ongeluk toen hij enorm begon te vloeken en te tieren, omdat hem dat door het natte sprokkelhout niet lukte; zij hadden hem in het donker niet opgemerkt. Ook logeerden bij mensen in de buurt waar hij zich ophield eens familie uit de stad en die kenden zulke vrijheidslievende mensen niet. Jan was bezig zich een kip te braden, op dat moment kwamen de stadskinderen langs, ze keken verschrikt naar de grote pan waarin zij iets meenden te herkennen. Zij vlogen ontwaan naar hun tante met het verhaal dat die man bij de bosrand een baby in de pan aan het braden was.

Ook was hij regelmatig te vinden onder Broekland, bij de familie De Bree, waar hij ook te eten kreeg, maar daar moest hij dan wel tijdens het voeren van het vee de stal aanvegen. Hij sliep daar ook in de hooiberg, maar moest dan zijn rookartikelen en lucifers inleveren, zodat er geen brand kon ontstaan mocht hij in zijn 'bed' willen roken. Wel kreeg en at hij zijn eten en drinken op de deel omdat het onmogelijk was hem in het voorhuis binnen te halen; zelfs de hond ging voor hem aan de kant vanwege zijn geur.

Hoewel er mensen zijn die het tegendeel beweren, dronk Jan Gol geen of weinig alcohol en ging zich daaraan ook beslist niet te buiten. Enkele keren is hij opgenomen in inrichtingen of tehuizen, o.a. in Almelo, maar daar vertrok hij weer na verloop van tijd, het benauwde hem daar teveel, en trok zijn vrijheid weer tegemoet. Ook in het toenmalige ziekenhuis 'Angeli Custodes' in Raalte zag men hem

regelmatig binnen de muren. Het verhaal gaat dat het verplegend personeel onderling lootte wie hem in bad moest doen.

Op 65 jarige leeftijd, toen hij AOW kreeg, ging het hem zichtbaar beter voor de wind en kocht hij zich geregeld een nieuwe fiets. Hij haalde zijn AOW bij de Boerenleenbank in Raalte, meestal zijn hele tegoed. Op zijn beurt hoefde hij nimmer lang te wachten, en legitimeren

hoefde ook niet, men kende en rook hem uit duizenden.

Ook zijn kist betaalde hij van zijn AOW; deze had hij besteld bij Journee, de timmerman in Broekland, toen hij ca. 75 jaar oud was en er zelf achter was gekomen dat zijn botten wel erg protesteerden tegen het altijd maar slapen in de open lucht.

Naarmate hij ouder werd, kwamen er meer lichamelijke gebreken, en zo kon het gebeuren dat zijn fiets er stond maar Jan ergens aan de rand van een bos, onder in een droge sloot of in zijn kist lag en niet in staat was om voor zichzelf te zorgen. Boeren in de omgeving ont-

fermden zich dan over hem en zorgden dat hij medische hulp kreeg, zo nodig brachten zij hem met paard en wagen naar het ziekenhuis in Raalte. Of hij gelovig was, daar heeft hij zich nooit over uitgelaten, maar wel sprak hij het Onze Vader uit, alvorens hij zijn eten op at.

Ook heeft hij jaren lang vrijwel elk weekend een vaste stek opgezocht bij de familie Zielman-Laanbroek aan de Nieuwe Wetering bij de Nijentapsbrug in de gemeente Wijhe. Hij kon hun gastvrijheid zeker waarderen want hij heeft de schoonmoeder van landbouwer Zielman eens een fiets gegeven. Het dochtertje zou ook een fiets krijgen, maar bij nader inzien ging dat niet door. Hij had het idee dat het meisje er niet zuinig genoeg op zou zijn.

Zelf stond hij met zijn fiets op goede voet, hij praatte er mee, dreigde zijn fiets als daar eens iets mee aan de hand was en soms schopte hij zijn fiets en dreigde dan zelfs, als hij langs het kanaal kwam, om hem kopje onder te laten gaan. Maar hij voerde zijn dreigementen niet uit; later was hij zelfs heel erg afhankelijk van zijn stalen ros. Hij had op het eind van zijn zwervend bestaan zelfs twee fietsen, waarvan hij er één als reserve achter de hand hield. De gemeente heeft deze reservefiets achtergelaten bij de familie vanwaar hij naar een verzorgingshuis vertrok. De nieuwe eigenaar heeft niet veel plezier van de vrijwel nieuwe fiets gehad, evenals Jan overigens.

Hij zei altijd: 'Hij schept te veel zand', zonder duidelijk te maken wat hij daarmee bedoelde. Maar de nieuwe eigenaar kwam er achter toen hij hem eens wilde uitproberen. De fiets liep namelijk zo ontzettend zwaar dat er nauwelijks fatsoenlijk op te fietsen viel. Grote en langdurige gesprekken voerde Jan niet; veel onderwerpen kwamen ook niet ter sprake en op gestelde vragen kwamen meestal korte antwoorden. Zo ook op de vraag of hij nooit getrouwd geweest was. 'Nee', zei hij, 'ik konne niet kriegen die'k hebben wolle'. Als gespreks-onderwerp kwam enkel zijn fiets ter sprake. Soms vertelde hij dat hij naar de Asser TT ging, waar hij overigens nooit geweest is.

Helder en schoon was hij beslist niet, intergengedeel; het verplegend personeel was dan ook beslist niet blij als hij weer eens werd bin-

nengebracht voor medische verzorging. Was-sen en verschonen deed hij niet; hij kocht zich eens in het halve jaar een schoon hemd, verwisselde dat en gooide zijn oude hemd in het bos. Hij was eens bij een boer waar hij in de schuur een slaapplekje wilde opzoeken. De boer zei: 'Jan, ik zol d'r mår niet goan sloapen; d'r zit wå zovölle rotten det mie det niet verstandig toe lik.' Jan ging toch en zei: 'Ik blieve wel wakker en zal met mien geweer ze wel kapot schieten, dan bin ie ze ok mooi kwiet.' Maar wat er ook gebeurde, de ratten kwamen nooit voor de dag als Jan in de schuur was.

Ds. van der Molen uit Raalte was op de hoogte van zijn problemen en hij heeft uiteindelijk, mede via zijn contacten, ervoor gezorgd dat hij op oudere leeftijd met een slechter wordende gezondheid in de Hoogeland Stichting in Beekbergen nabij Apeldoorn terecht kon. Hij heeft daar de laatste jaren van zijn leven doorgebracht en hij is daar uiteindelijk in april 1965, ongeveer 84 jaar oud, overleden. Hij is tenslotte toch niet in zijn oude vertrouwde kist ter aarde besteld. Die kist heeft lange tijd bij een landbouwer in de buurtschap Borgele onder Broekland gestaan, die zo vriendelijk was deze voor hem te bewaren voor het geval hij terug zou keren vanuit Beekbergen naar zijn vertrouwde Wijheseweg in de buurtschap Borgele. Na zijn overlijden is alles opgeruimd; het geheel had enkel voor hem enige waarde. Iemand anders zou het bestempelen als afval. Ondanks het feit dat hij toch al lang geleden is overleden, weten velen nog van zijn bestaan. Tijdens de Pompdagen in 2000 te Heino was de familie Blom uit de Bannierstraat de prijswinnaar met een afbeelding van Jan met de zòln in de tuin.

Anton G.M. Heijmerikx

Verantwoording:

- Kwartaalblad van de Vereniging voor Heemkunde "Omheining" september 1981.
- Broekland, van boerschap naar kerkdorp. 1988.
- Mondelinge overleveringen van meerdere personen.

Wie is wie?

Een foto van oude vrachtwagens met de chauffeurs er voor.
De foto is beschikbaar gesteld door de heer G. v.d. Beek.
Wie herkent deze chauffeurs?
Waar en wanneer is deze foto gemaakt?

We hopen deze keer wel weer op uw reactie.

M.H. Stavorinus, De Haarstraat 25, 8141 EW Heino, tel. 0572-392586.

Wie was wie?

Helaas is er geen enkele reactie gekomen op de foto van het Sint-Nicolaasfeest in het nummer van december 2001.

Wel zijn er nog twee reacties gekomen op de foto van de judoclub. De ontbrekende namen zijn nu ook bekend.

De middelste rij nr. 1 is Sander van Leeuwen en op de voorste rij nr. 2 staat Jasper van Weezel. Dezelfde rij nr. 4 moet zijn: Job van de Pol en niet Job Veenstra; Gerco Schuurman moet zijn: Geerco Schuurman.

Hartelijk dank aan mevr. Weertman en mevr. Kappert voor hun reactie.

www.omheining.net

Via deze website kunt u kennis maken met de activiteiten
van onze werkgroepen.

Van de bestuurstafel

Op de ledenavond van 26 november waren 136 leden aanwezig, die geboeid luisterden naar verhalenvertelster Janna van den Berg uit Rheezeveen. Ze vertelde prachtige volksverhalen.

De kerstwandeling was een geslaagd evenement, waaraan 673 personen deelnamen. De koffiepauze werd gehouden in de caravanstalling van de familie Rozendaal aan de Nieuwe Wetering, die feestelijk was versierd en waar de zanggroep De Pompedoers kerstliederen zong.

De Pompedoers waren in hun nieuwe outfit en hun zang werd zeer gewaardeerd.

Wie zijn de Pompedoers?

Op 1 augustus 2001 werd de zanggroep De Pompedoers opgericht. Het idee voor deze zanggroep ontstond tijdens het twintigjarig bestaan van onze vereniging, toen op de jubi-

leumavond een aantal oude liedjes ten gehore werden gebracht. Omdat de groep daar haar 'geboorte' kende, vallen zij zodoende statutair onder onze vereniging. Het ledenaantal werd gesteld op een maximum van 26. Inmiddels bestaat de zanggroep uit 26 mannen en op de wachtlijst staan er 9. Het repertoire varieert van carnavals- tot kerstliederen. Basis vormen echter de nostalgische- en meezingnummers, zoals volks- en zeemansliederen, smartlappen, oud Hollandse liedjes en Ierse en Schotse folksongs. Gezelligheid en een informele sfeer staan voorop, maar ondertussen wordt er ook gewerkt aan professionele uitvoeringen. Alle zangers hebben inspraak in het 'beleid'. Tweemaal per maand worden er repetities gehouden, die onder leiding staan van oud-burgemeester A.W.P. van den Berg. Hij werd al gevraagd voor het eerste optreden tijdens de Pompdagen 2001 en zijn deskundigheid is inmiddels een vaste waarde.

Met ingang van 1 januari 2002 werd de samenvoeging van het Zwolse gemeentearchief en het Rijksarchief Overijssel een feit. In het gebouw van het voormalig rijksarchief aan de Eikenstraat in Zwolle zijn nu zowel de Zwolse als de Overijsselse archiefcollecties te raadplegen. De benaming gemeentearchief en rijksarchief is verdwenen. De nieuwe naam luidt Historisch Centrum Overijssel. In de eerste drie maanden van 2002 houdt onze vereniging in één van de vitrines van het HCO een expositie met informatie over en voorwerpen van de eigen vereniging. Tevens zijn voorwerpen van de voormalige gemeente Heino te bezichtigen.

De openingstijden van het HCO, Eikenstraat 20, Zwolle zijn dinsdag t/m vrijdag van 9.00 tot 17.00 uur. Op zaterdag van 9.00 tot 17.00 uur, behalve juli en augustus.

Op 26 maart 2002 vindt de algemene ledenvergadering plaats in café-restaurant 'Oortwijn'. Een uitnodiging voor deze vergadering treft u bij deze 'Omheining' aan.

In de periode van Pasen tot Pinksteren wordt er een tentoonstelling gehouden door onze vereniging in de tijdelijke expositieruimte van het bezoekerscentrum. De titel van deze tentoonstelling draagt de naam 'Het verhaal achter de dingen'. U heeft er al diverse keren over kunnen lezen in 'Omheining' en in de regionale dagbladen.

Schenkeningen

- Van mevrouw Bos-Holterman, Markeweg 16, Raalte, een aantal foto's van haar familie.
- Van de heer J. Brinkman, Raalterdwarsweg 1, een trapnaaimachine.
- Van de heer W. ten Broeke, Hoge Bosweg 4, een pendule, een wekker, een pot met sigaren, een wandtegel, een profielschaaf, een stokboor, een beugelzaag, een houtbijl, een dissel, een 1 kg gewicht, een kruidenrek met toebehoren, een steekschop en een kachel.
- Van mevrouw A. Jonkman-Ruitenbergh, Lentheweg 8, twee sluitlakens.
- Van de heer T. de Leeuw, Canadastraat 32, een bergwaag + stoel, een petroleumpomp en een krultang.
- Van de heer G. Veltkamp, Canadastraat 60, een ingebonden krant 'De Tijd', Noord Hollandsche Courant, 2e halfjaar 1850.
- Van de heer J.M. Seine, Molenweg 2, een pakje thee.
- Van de heer F. Wessels, Hubertsallee 1, een katapult voor de kleiduivensport.

Alle gevers weer onze hartelijke dank.

Klokken van Heino

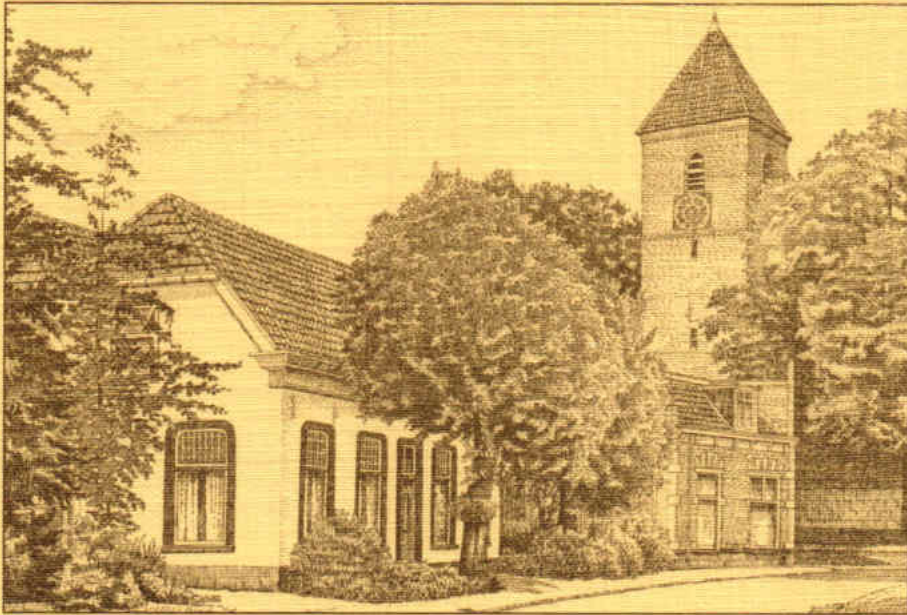
Uit het verslag van burgemeester G.J.G. de Vidal de Saint Germain, burgemeester van Heino in de periode 1838- 1886.

Aanwezig in het gemeente-archief van Heino. Het verslag is opgemaakt in juli 1846.

Voor klokkensmeer werd jaarlijks gegeven f 6,00 in 1710 en 1711 en 1750 tot 1761. De raderen van de torenklok hadden onderhoud nodig.

Omheining

CONTACTBLAD VAN DE VERENIGING VOOR HEEMKUNDE "OMHEINING" TE HEINO

22e JAARGANG - NUMMER 2 - JUNI 2002

'OMHEINING'

Met deze naam tracht de Vereniging voor Heemkunde tot uitdrukking te brengen een vereniging te zijn, die Heino in al zijn facetten 'omheint'. Volgens sommigen is de naam afgeleid van dit begrip, symboliserend een heg of haag, die een bepaald terrein 'omheint', in ons geval van de Strenkhaar tot de Aalvanger en van de Dollenhoek tot de Ganzepan.

Vereniging voor Heemkunde 'Omheining' te Heino Canadastraat 6, 8141 AC Heino

Tel. 0572-394562

E-mail: omheining@planet.nl

Website: omheining.net

Secr.: Acacia 25, 8141 TL Heino,

Tel. 0572-391986

Postrekeningnr.: 2517412

Rabobank Heino: rek.nr. 3271.12.271

Gironummer van de bank: 800093

Kontributies:

Leden € 15,00 per jaar (elk volgend gezinslid

€ 7,50 per jaar); donateurs € 15,00 per jaar

Losse nummers € 3,50 (max. 24 pagina's)

Themanummers € 4,50

Bestuur

J.M. Seine, Molenweg 2, *voorzitter*,
8141 NS Heino, tel. 391310

J.K. Pruijm-Reinders, *secretaresse*,
Acacia 25, 8141 TL Heino, tel. 391986

H.J. Wessels, *penningmeester*,
De Horst 18, 8141 BA Heino, tel. 393495

M.J.M. Bisschop, Grote Bisschop 23,
8141 WK Heino, tel. 392499

T. de Graaf-Brouwer, Van Sonsbeekstraat 18,
8141 VB Heino, tel. 392007

G.J. Hageman, Vlamincckhorstweg 28,
8141 GG Heino, tel. 391332

G.W.M. Hollak, Herenbrinksweg 3A,
8144 RC Lierderholthuis, tel. 391529

J.H.M. Meulman-Kortstee, Dolderstraat 8,
8141 GK Heino, tel. 392560

E.M.A. van Spanje-v.d. Lande, Stationsweg 30B,
8141 SL Heino, tel. 392187

Werkgroepen

1. Boerderij- en Veldnamen

Contactpersoon: J. Peters, Woolthuisweg 39,
8141 RX Heino, tel. 391914

2. Folklore

Contactpersonen: T. de Graaf-Brouwer,
Van Sonsbeekstraat 18, 8141 VB Heino,
tel. 392007 en J.H.M. Meulman-Kortstee,
Dolderstraat 8, 8141 GK Heino, tel. 392560

3. Foto en Video

Contactpersoon: M.J.M. Bisschop,
Grote Bisschop 23, 8141 WK Heino, tel. 392499

4. Genealogie - Documentatie

Contactpersoon: J.K. Pruijm-Reinders,
Acacia 25, 8141 TL Heino, tel. 391986

5. Geschiedenis

Contactpersoon: M.J.M. Bisschop,
Grote Bisschop 23, 8141 WK Heino, tel. 392499

6. Historische Gebruiksvoorwerpen

Contactpersoon: G.J. Hageman,
Vlamincckhorstweg 28, 8141 GG Heino,
tel. 391332

7. Kruidentuin 'Allegaardje'

Contactpersoon: E.M.A. van Spanje-v.d. Lande,
Stationsweg 30B, 8141 SL Heino, tel. 392187

8. Streektaal

Contactpersoon: J.L. Melenhorst,
Woolthuisweg 2c, 8141 RX Heino,
tel. 392712

Tijdschrift 'Omheining'

Redactie-adres:

Canadastraat 6, 8141 AC Heino
tel. 0572-394562

Redactie

T. de Graaf-Brouwer, Van Sonsbeekstraat 18,
8141 VB Heino, tel. 392007, *eindredactrice*

M.S.H. Donath-Hoppen, Plataan 13,
8141 SM Heino, tel. 392998

D. van de Klippe, Kruzebrink 6,
8141 WD Heino, tel. 391517

J. Peters, Woolthuisweg 39,
8141 RX Heino, tel. 391914

M.H. Stavorinus, De Haarstraat 25,
8141 EW Heino, tel. 392586

H.J. Wessels, De Horst 18,
8141 BA Heino, tel. 393495

A. van de Wetering, De Haarstraat 33,
8141 EW Heino, tel. 392330, *vormgeving*

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur van de vereniging voor Heemkunde 'Omheining'.

Druk: Sonodruk, Heino

Vereniging voor Heemkunde 'Omheining' te Heino
22e jaargang - nummer 2 - juni 2002

INHOUDSOPGAVE

- blz. 26 Van de redactie
- blz. 27 Spreekende foto's (53) - J.K. Pruim-Reinders
- blz. 29 Nostalgie op en om de boerderij - Jan Weerts
- blz. 32 Heino en zijn geschiedenis (8) - Derk van de Klippe
- blz. 33 Van de werkgroep Kruidentuin 'Allegaardje' - Thea Schreuders
- blz. 34 Uit de school geklapt (13) - J.K. Pruim-Reinders
- blz. 36 Opsporing verzocht in 1831 - T. de Graaf-Brouwer
- blz. 39 Van de werkgroep Folklore (1) - T. de Graaf-Brouwer
- blz. 40 Wie was wie? - Wie is wie? - M.H. Stavorinus
- blz. 42 Alweer 20 jaar geleden - Henk Wessels
- blz. 46 Toen en nu - J.M. Seine
- blz. 47 Van de bestuurstafel
-

Van de redactie

Door de lange verhalen in het maartnummer zijn er een paar vaste rubrieken vervallen. In dit nummer komt u ze weer tegen.

Als u deze zomer door ons mooie Sallandse land fietst, kijkt u dan eens naar al die oude boerderijen en telt u eens hoeveel er al niet meer als boerenbedrijf in gebruik zijn. Het aantal boeren neemt in ons land in een schrikbarend tempo af.

De heer Jan Weerts heeft zijn gedachten laten gaan over het boerenbedrijf van vroeger; een stuk vol nostalgie.

Dat het vroeger op het platteland niet altijd pluus was, leest u in 'Opsporing verzocht in 1831'.

De leden van de werkgroep Kruidentuin 'Allegardje' zullen u beurtelings een kruidig verhaal voorschotelen. Deze keer is dat Thea Schreuders die de lavendel beschrijft.

Heeft u zelf nog een mooi verhaal over de goede oude tijd, aarzel dan niet maar stuur het ons toe.

Helaas zijn er door een storing in de computer van onze drukker enkele storende fouten in de teksten van het maartnummer ontstaan.

De heer Zwerink heeft aangeboden bij het juninummer de verbeterde versie van het maartnummer te leveren.

Wij wensen u een mooie zomer toe!

De kopij voor het septembernummer moet uiterlijk 15 augustus 2002 in ons bezit zijn.

Evert Jan Bakenbelt 1860-1924.

Evert Jan Bakenbelt woont op het adres Twentseweg 6, Dalfsen. In die tijd hoort het gebied ten noorden van de Twentseweg nog bij de gemeente Dalfsen, maar kerkelijk gezien zijn de bewoners op Heino gericht. Evert Jan Bakenbelt wordt geboren te Heino op 8 september 1860 en overlijdt te Dalfsen op 25 november 1924. Hij is landbouwer van beroep en getrouwd met Jansje Smits. Uit dit huwelijk worden geen kinderen geboren.

Evert Jan is de jongste uit een gezin van negen kinderen. Zijn ouders wonen aan de overkant van de Twentseweg op het boerderijtje 'De Kleine Kappe', dat ligt in Heino aan de Twentseweg 7. In de doop-, trouw- en begraafboeken van Heino wordt hetzelfde boerderijtje vòòr 1811 altijd 'De Bakenbelt' genoemd. Echter in 1815, als het boerderijtje

nog hoort bij het landgoed 'Het Moer' en het als 7e perceel publiek wordt verkocht aan Berend Bakenbelt, wordt gesproken over 'De Kleine Kappe'.

Een familie-overzicht:

Gerrit Bakenbelt

Geboren: Dalfsen op 'De Kleine Kappe' 26 november 1811.

Overleden: Heino 25 mei 1888.

Zoon van: Berend Bakenbelt en Teune Beukelaar.

Beroep: landbouwer.

Godsdienst: Ned. Herv.

Adres: Heino, Twentseweg 7; voor de grenswijziging van 1 juli 1818 tussen de gemeenten Dalfsen en Heino, gemeente Dalfsen.

Huwelijk: Heino 7 mei 1842 met Gerrigje Dijk, geboren Dalfsen 20 november 1817, overleden Heino 6 mei 1895. Dochter van Hendrik Dijk en Gerritdina Lintmans, wonende op 't Dijks' in Lenthe.

Kinderen:

1. **Antonia**, geboren Heino 18 november 1843, overleden Dalfsen 31 december 1908. Huwelijk Heino 6 februari 1868 met Barts Beldsnijder.
2. Een levenloos kind van het vrouwelijk geslacht Heino 16 juni 1845.
3. **Gerridina**, geboren Heino 26 december 1846, overleden Heino 2 november 1914. Huwelijk Heino 11 februari 1875 met Gerrit Kampjes.
4. **Berend Hendrik**, geboren Heino juni 1849, overleden Heino 23 mei 1850.
5. **Hendrikje**, geboren Heino 1 december 1851, overleden Heino 27 april 1916. Huwelijk Heino 11 juli 1878 met Klaas Eilander.
6. **Berendina**, geboren Heino juli 1854, overleden Heino 4 december 1854.
7. **Berend Hendrik**, geboren Heino 28 oktober 1855, overleden Heino 9 juni

1913, ongehuwd, landbouwer op het ouderlijk huis.

8. **Egbertje**, geboren Heino 10 december 1856, overleden Heino 22 oktober 1936. Huwelijk Heino 23 april 1896 met Hendrik Jan Dekker.
9. **Evert Jan**, geboren Heino 8 september 1860, overleden Heino 25 november 1924. Huwelijk Heino 23 april 1896 met Jansje Smits.

Het geslacht Bakenbelt eindigt na 1924 in mannelijke lijn in Heino. De vader van Evert Jan, Gerrit Bakenbelt, heeft één zus, Egbertjen. Zijn grootvader Egbert Cornelis heeft vier nakomelingen in mannelijke lijn, doch twee zijn er niet getrouwd, één heeft geen kinderen en zijn zoon Berent heeft dus een zoon Gerrit en een dochter Egbertjen.

Wat de naam Bakenbelt betreft, in het register van naamsaanneming van Dalfsen d.d. 18 maart 1812 lezen wij dat Egbert Cornelis,

wonende aan de Bakenbeld, de naam aanneemt van Bakenbeld voor zichzelf, voor zijn kinderen die allemaal al volwassen zijn, en voor zijn kleinkind Gerrit, geboren in 1811. De naam Bakenbeld wordt op dat moment met een d geschreven, terwijl de d later verandert in een t.

J.K. Pruijm-Reinders.

Geraadpleegde bronnen:

- Historisch Centrum Overijssel: burgerlijke stand gemeente Heino en Dalfsen, register van naamsaanneming van Dalfsen, archief notaris Knuvel te Dalfsen.
- Archief Vereniging voor Heemkunde 'Omheining': doop-, trouw- en begraafboeken van Heino.

IN MEMORIAM

Op 6 mei overleed onze oud-voorzitter, **de heer G.C. Stapel**. Hij werd 82 jaar oud. Op de algemene ledenvergadering van 25 maart 1991 werd hij gekozen tot bestuurslid en zo begon hij op 71-jarige leeftijd aan een nieuwe uitdaging. Een jaar later op 23 maart 1992 volgde hij de heer G.H. Elshof op als voorzitter. De 25e maart 1997 nam hij afscheid, maar bleef wel betrokken bij de werkgroep streektaal, waar hij een eigen inbreng had vanuit het westfries. Helaas moest hij vorig jaar hiermee stoppen in verband met zijn gezondheid.

Op 2 mei overleed **de heer E. Slotman**. Vanaf de oprichting van de vereniging was hij lid van de werkgroep dialect, later de werkgroep streektaal. Hij werd eveneens 82 jaar oud. Het laatste jaar speelde zijn gezondheid hem parten en kon hij helaas de werkgroep-bijeenkomsten niet meer bezoeken. Als rasechte Heinoër wist hij nog veel woorden en gezegden van vroeger.

Beiden zullen wij in onze vereniging missen. Echter niet alleen wij, maar vooral ook hun families, die wij voor de verdere toekomst veel sterkte toewensen.

Het bestuur

Nostalgie op en om de boerderij

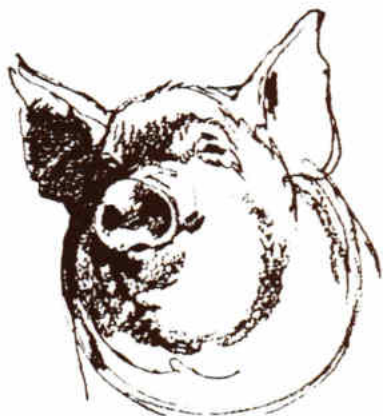
Een persoonlijke herinnering:

Als mijn buurman, ik was nog een kleine schooljongen op het Oldambster platteland, m.a.w. op de Groninger kleigrond, ging ploegen, dan was het al een feest. Een nog groter feest werd het, zelfs bijna een sensatie, als er begonnen werd met ploegen, want dan kwamen er drie paarden voor de ploeg, waarvan er één in de voor liep. Buurman had het ploegen van kinds af aan geleerd op het bedrijf van zijn vader, maar moest ook geregeld bij andere boeren ploegen omdat hij het zo goed kon. Hij legde vaak uit hoe het ploegen ging. Dat wil zeggen, de diepte, de breedte en het recht houden van de voor. Ook vertelde hij hoe de vooreinden omgeploegd moesten worden ter voorkoming van dalen in het land. Hoe de paarden het 'beentje over' gauw onder de knie hadden, als ze nog voor de sloot rechtsaf moesten. Door zijn uitleg kon je wel horen dat hij er verstand van had. Dat kon ook niet anders, want hij was vanaf de schoolbanken al werkzaam op het bedrijf van zijn vader. Het bleef een sensatie, want de buurman had ook drie honden, een bouvier en twee teckels en die laatsten gingen steevast mee naar het land. Als de buurman aan het ploegen was, liepen de twee teckels achter hem in de voor. De staartjes kwamen precies boven de grond uit. Ze liepen er graag, misschien omdat de voor mooi vlak was afgesneden en ze niet bang hoefden te zijn hun tenen te stoten. Wat me het meest bevreemde was, waar al die meeuwen zo gauw vandaan kwamen. Er waren nog maar een paar voren geploegd, of ze waren er al bij tientallen tegelijk om wormen te pikken. Een vreemd vreetgedrag van graag visetende vogels. Op de koele deel komt de geur van mest en melk de bezoeker tegemoet.

Naast de nu weer lege grup van de grupstal hebben de krulstaarten hun hokken. De baconvarkens zijn voor de Engelse markt. Enorme spekvarkens knorren in het stro. Zij zijn

Op de bank voor het huis zit de oude boer op het bankje en doet, de pet over de ogen getrokken en de wandelstok met beide handen vasthoudend tussen de knieën geklemd, een dutje. Kippen krabben met krachtige halen van hun poten de bodem open. De haan, ertussen, loert en wacht zijn kans af. Het vredige gekakel van een hen die in één van de legnesten in het kippenhok een ei tussen de boekweïtdoppen laat vallen, of in de bijna lege hooiberg, waarvan de kap tussen de vier roeden de laagste stand heeft bereikt, stiekem een nest vol maakt om dat later uit te broeden. Dit alles benadrukt de gezapigheid op het boerenbedrijf van weleer.

Dat doen ook de kwetterende zwaluwen, druk doende met hun eigen bouwbedrijfje onder de dakrand. De tijd heeft veel veranderingen laten zien in de geschiedenis van de landbouw.

bestemd voor de huisslacht en zullen straks tussen de vijfhonderd en zeshonderd pond wegen. Over enkele maanden, in de slachmaand, hangen zijden spek tussen de balken in de keuken. Ze zijn voorzien van blauwe stempels, ten teken dat de keurmeester is geweest voor de keuring, zowel voor de slacht als er na.

Roggemijten staan er ook niet veel meer. De dorsmolen of de dorsmachine gaat in december ook niet meer van boer tot boer. In de eerste plaats omdat er veel minder graan wordt verbouwd. Ten tweede doet de combine het werk nu in één keer: de stalen mammoet, die in één werkgang maait en dorst. Er staan geen melkbussen meer bij de oprit. Op een vrij grote boerderij gaat het allemaal anders. Twee of drie keer in de week komt de grote tankwagen, 'de rijdende Melkweg', het verharde erf op en zuigt de koeltank leeg. Onderdeel van de moderne veestalling is de melktank. Daarvan maken het heldere tanklokaal en de doorloopmelkstal, waar acht koeien of meer gemolken kunnen worden, deel uit. Zo uit het koeienlijf vloeit de melk door de melkleiding in de tank. Tegen melkenstijd in de namiddag wordt het melkvee in de ligboxenstal gebracht, waar het in de doorloopmelkstal kan worden gemolken. De moderne bedrijven kennen een systeem van krachtvoerverstrekking dat geheel is aangepast aan de moderne tijd, chips en computers, waarbij het verstrekken van meer of minder porties aan hoog productieve of minder melkgevende dieren geen problemen oplevert. De koeien hebben een

zendertje om de hals, dat bij nadering van de voerbak doorgeeft: 'Nummer twee nadert. Zij mag vijf porties krachtvoer hebben.' Prompt rammelt het eerste rantsoen in de voerbak. Gaat zij na drie porties gebruikt te hebben weg, dan kan ze later alsnog haar twee porties, waarop zij nog recht had, ophalen. Niet meer maar ook niet minder.

Het is nauwelijks veertig jaar geleden dat ik, vissend in het Overijssels kanaal, in de buurt van de Ganzepanbrug luisterend naar de merel die zijn avondlied aanhief, van achter de

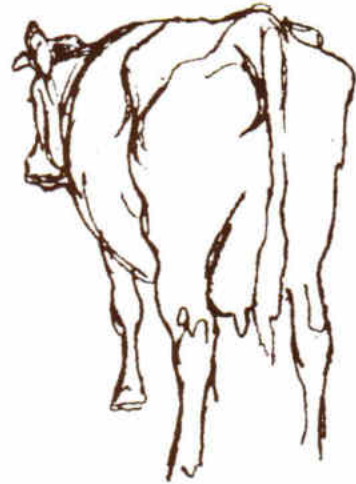
weelderige begroeiing een eindje verderop langs de Rijksweg het vloeken en tieren hoorde van de boeren, waarmee ze hun tweespan voor de ploeg aanvuurden. De graanstoppels werden weer onder geploegd. Weinig boeren in de wijde omgeving hadden een trekker tot hun beschikking. Wel paarden met hun dam-

pende lijven tussen de strengen (repen) voor de aan het tweespans achterhout gekoppelde zwengen (knuppels). Daar achter de boer, de leidfels over de schouders geslagen voort sjokkend achter de ploegschaar, die de aarde openscheurde en de kluiten keerde.

Na de koffie op de boerderij lopen we de weilanden nog even in om naar het vee te kijken. Al lopend, de coupletten ontwijkend, zijn we ons er van bewust dat de koe in feite verworden is tot een klein zuivelfabriekje op zich, wat te zien is aan de geweldige grote uiers, en dat we hier te doen hebben met hoogwaardig vee. Het kost de koe moeite zich bij het opstaan niet op haar eigen tepels te trappen. Tot groot ongenoegen van de eigenaar is er weer een wrange koe bij, die er even voor zorgt dat de boterberg in Nederland minder snel groeit. Al met al concluderend dat het misschien voor de koeien helemaal niet zo leuk is de productie te moeten opvoeren tot ongekende hoogte. Noemen we dat in menselijk taalgebruik niet uitmelken?

Op de bank voor het huis zit de oude boer op het bankje en doet, de pet over de ogen getrokken, de wandelstok met beide handen vasthoudend tussen de knieën geklemd, een dutje. Kippen krabben met krachtige halen van hun poten de bodem open. De haan, ertussen, loert en wacht zijn kans af. Het vredige gekakel van een hen die in één van de legnesten in het kippenhok een ei tussen de boekweitdoppen laat vallen, of in de bijna lege hooiberg, waarvan de kap tussen de vier roeden bijna de laagste stand heeft bereikt, stiekem een nest vol maakt om dat later uit te broeden.

Herinneringen... Herinneringen, die ons vaak doen denken aan de zware Belzen, die de ploeg trokken en dat we dan ontdekten dat zo'n vriend verschrikkelijk veel kon piesen en dat bij tevredenheid zijn korte staartje net leek op een mevrouw die van boven uit het raam 'nee' schudde naar iemand beneden en dat we ontdekten dat hij een wind kon laten... De winden die hij liet..., wel vijftien, bij iedere stap één! En dat ze, als ze hard moesten werken, bij fris weer net leken op een locomotief met die grote snuifwolken. Graag denken we terug

aan die tijd. Inmiddels denken we ook Europees en wordt er rationaliserend gedacht. Voorschriften komen op de boeren af waar ze nauwelijks nog voer van lusten. Bedrijven, die nog net het hoofd boven water kunnen houden, dienen als het ware te verdwijnen.

Protesten uit de agrarische sector zeggen meer dan genoeg. Over de Peelroute rijdend in de richting van nog meer boerenfamilie in Zuid-Limburg, zien we in de weilanden protestborden staan, gericht aan de minister van landbouw, die blijkbaar moeten voorkomen dat het aantal landbouwers in deze tijd wordt gehalveerd, c.q. gedecimeerd. De teksten liegen er niet om: 'Een landschap zonder boeren is als Amsterdam zonder hoeren.' Daar kan de minister het mee doen. Grappig, maar grimmig bedoeld.

Aan de rand van de es en tegen de boerderij aan liggen nu vaak langwerpige heuvels, waarvan onze grootouders zich verbaasd zouden afvragen als zij hier nu zouden rondkijken, welke reuzen men daar onder die grafheuvels wel voor eeuwig ter ruste had gelegd.

De aarde weggravend zouden ze voor hen wel erg vreemd materiaal ontdekken, namelijk enorme zwarte plastic zeilen, waaronder een vastgestampte okerkleurige massa.

Het goud van het hedendaagse wintervoer, de snijmaïs, in fijne reepjes gehakseld door de modernste landbouwmachines van de werktuigenvereniging of het loonbedrijf, die veel

werk opknappen voor de boeren. (De aanschaf van dergelijke machines is voor de boer veel te kostbaar).

Een nieuw volkslied?

Het verhaal over de boer en zijn boerderij, zijn werkplaats, is in feite nooit af. Teruggaand in de geschiedenis druipt de nostalgie er af: de boer, zijn land en zijn levende have. Het boerenbedrijf, de agrariër in het algemeen, zou in Nederland in ons volkslied moeten voorkomen. De gehele agrarische sector is daar belangrijk genoeg voor.

Tenslotte noteren we in het kort nog even opvallende veranderingen. De oude boer, die zo rustig op het bankje zat, is niet meer. Veel van de kippen zijn met de Kerst opgegeten. Zwervende mussen en vinken, op zoek naar verloren korreltjes, zijn er niet zo veel meer op

het erf van de boerderij, want de korrels zitten in zakken, gescheiden van het kaf. Deze werkzaamheid is al verricht in de ratelende combine op het land. Dat zelfde boerenerf en de opritten zijn nu verhard. Een geasfalteerde weg gaat nu tussen de erfeiken door naar een betonnen of bitumen plein.

Ik hoop u met bovenstaand verhaal veel leesplezier te hebben verschaft; nostalgie, waarover u nog veel kunt napraten.

Jan Weerts

De illustraties zijn van Rien Poortvliet uit het boek 'Te hooi en te gras.'

Heino en zijn geschiedenis (8)

In het verleden, of het nu wat langer of wat korter is geleden maakt niet uit, waren de mensen weinig anders dan tegenwoordig, zoals we meerdere malen hebben gelezen in kranten van weleer of in ons eigen gemeentearchief. Waarschijnlijk was de sociale controle vroeger wel meer werkzaam dan in onze tijd maar waren de leefomstandigheden wel heel anders.

Ruim 150 jaar geleden was er al vals geld rond Heino.

09-04-1847. Bron: brievenboek burgemeester Heino. Nummer 54.

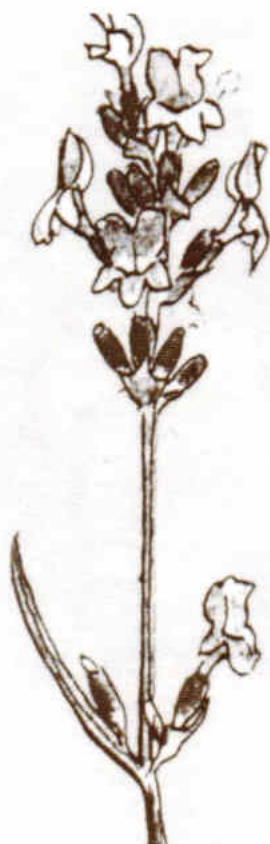
Aan Den Heer Officier van Justitie te Zwolle.
Betreft vals geld.

Ingesloten heb ik de eer U Ed. G. terug te zenden het proces-verbaal mij toegezonden bij Uw Ed. Gestrenge schrijven van 1 februari jl. nummer 122.

Gedane naspeuringen hebben mij de zekerheid gegeven dat het Bankbiljet door de we-

duwe Esters ontvangen is van J. Kots landbouwer op het Kleine Schaars in Heeten onder Raalte. Wanneer Uw Ed. Gestrenge welligt verder deze persoon in verhoor neemt zal Uw Ed. Gestrenge welligt tot verdere ontdekkingen komen; het is mogelijk dat het Kwaad in Raalte schuilt, vermits aldaar iemand woont of gewoon heeft welke vrij ervaren in het schrijven was.

Derk v.d. Klippe

Lavendel (*lavandula officinalis*)

Plantkundig beschouwd vormen kruiden een plantensoort die na het groeiseizoen afsterft en geen blijvend houtweefsel ontwikkelt.

Deze definitie houdt echter geen rekening met de veelheid aan planten die tegenwoordig bijna algemeen tot de kruiden worden gerekend, de lavendelstruik en de laurierboom bijvoorbeeld.

Lavendel is een kleine winterharde heester, die de meeste mensen als geurige tuinplant wel kennen. Lavendel kan voor verschillende doeleinden gebruikt worden. Als onderdeel van potpourri houdt lavendel motten op een afstand. Lavendelolie kan als massageolie gebruikt worden ter verlichting van pijn.

De toepassing van lavendel in de keuken is

veel minder bekend. De blauwe (of witte of roze) bloemkolfjes hebben veel aroma zodat ze met voorzichtige hand in de keuken moeten worden toegepast en dan voor heel bijzondere gerechten kunnen zorgen.

Lavendel kan worden gebruikt in dranken, brood, gebak en dessert. Lavendel is naast haar bijzondere smaak ook heilzaam tegen hoofdpijn bij een verkoudheid, het verlicht maagzuur, pijn en stijfheid. U ziet: er is reden genoeg om lavendel uit onze kruidentuin te plukken en toe te passen.

Recept voor lavendelijs voor 4 personen.

2,5 dl. room
2,5 dl. melk
7 eidooiers
140 gr. suiker
snufje zout
10 gr. lavendelbloemetjes
(vers van het kolfje geplukt en gewogen. Bij gebruik van gedroogde bloemetjes minder nemen, want die verliezen wel het gewicht aan vocht maar niet aan smaak).

Melk, room, helft van de suiker samen met de lavendelbloemetjes zachtjes aan de kook brengen en anderhalve minuut laten trekken. Eidooiers met de rest van de suiker en snufje zout flink loskloppen, de kokende geparfumeerde melk / room al kloppend toevoegen. Pan terug op het vuur en steeds kloppend in 1 á 2 minuten laten binden. Op ijswater laten afkoelen en dan in ijsmachine laten draaien, of in de vriezer zetten en ieder half uur doorscheppen, zodat het gelijkmatig bevriest. Na bereiding direct serveren.

Eet smakelijk !

Thea Schreuders

Uit de school geklapt (13)

Een schoolfoto van kinderen van de Maria-school, gefotografeerd als groep II in het jaar 1922. Meerdere foto's uit dat jaar ontbreken in ons archief.

Vanaf boven van links naar rechts:

Achterste rij:

Gerrit Bosch, Herman Vlierhuis, Harrie Vlierhuis, Gerda Bosch, Annie Hooglugt, Bertha Bosch, Dina Elsman, Jan Bosch en Mans Elsman.

Middelste rij staande:

Jan Schanekamp, Til van Sonsbeeck, Dora Vlierhuis, Trees van Sonsbeeck, Mieke Hooglugt, Bertha Offenberg, Dina Bosch, onbekend, Riek Willemsen, Netje Vlierhuis en Willy Hooglugt.

Middelste rij zittende:

meester Joseph Renier Maas, op schoot Jantje Maas, Dina Hoonhorst, onbekend, onbekend, Grada Overmars, Truus Hooglugt, Annie Offenberg,

Diekie Kok, onbekend, onbekend, onbekend en een jongen Pijnappel.

Voorste rij:

onbekend, Hein Willemsen, Theo van Dam, Theo Vlierhuis, Dieks Elsmann, jongetje Bosch, Henk Hooglugt en Gerrit Offenberg.

Mocht u op de foto kinderen herkennen waarvan bij ons de namen niet bekend zijn, dan horen wij dat graag van u. Een reactie wordt zeer op prijs gesteld. Ook ontbrekende foto's zijn welkom. Mocht u deze foto's zelf willen houden, dan bestaat de mogelijkheid om foto van foto te maken.

Werkgroep documentatie:

Manna Stavorinus, de Haarstraat 25, 8141 EW Heino, telefoon 0572-392586.
Jennie Pruijm, Acacia 25, 8141 TL Heino, telefoon 0572-391986.

Uit de school geklapt, twee reacties

Van de heer P.A. Borghardt, Dorpsstraat 91, Heino, ontvingen wij een schoolfoto van de openbare school, gemaakt door B. de Jong, 'photograaf' te Breda. Op de lei staat geschreven nr. 5. Er moeten op dat moment dus meerdere foto's zijn gemaakt. Wanneer de foto is genomen is ons niet duidelijk, vermoedelijk in de periode 1905-1910.

Van het onderwijzend personeel herkennen wij juffrouw Wind, meester Arends en het hoofd der school meester Roebersen. De mevrouw vooraan rechts is waarschijnlijk de echtgenote van de heer Roebersen. Wie kan

ons verder op weg helpen met deze foto of heeft nog andere foto's uit deze serie?

Mevrouw Stengs-Knobben, Acacia 1, Heino, reageerde op foto nr. 2 uit 'Omheining' van december 2001. Ze wist ons te vertellen dat op de vierde rij Berghuis? moet zijn Graads Berghuis, geboren op boerderij Aver Heino, vervolgens Jan Journee en dan Graads Koenjer van 't Reelaer.

Het jongetje met de lei is Jan Berghuis, eveneens geboren op boerderij Aver Heino.

Opsporing verzocht in 1831

In het gemeentearchief van Heino vonden we acht documenten uit 1831 waarin de burgemeester en de politie van Heino verzocht werden mee te helpen om de overvallers van een gezin uit de buurt van Lochem op te sporen en gevangen te nemen.

Hoewel de overval zelf zich niet te Heino afspeelde, vonden we het onderwerp interessant genoeg om er een verhaal over te schrijven.

Na de Franse overheersing, die duurde van 1795 tot 1813, bleef Nederland volkomen verarmd achter. Vooral de zogenaamde derde stand, de boeren en de arbeiders, hadden het nog slechter dan voor die tijd.

In 1825 vond in deze streken van ons land een grote overstroming plaats, gevolgd door een malaria epidemie in 1826.

België, dat in 1814 aan Nederland was toegevoegd, wilde zelfstandig zijn. In 1830 begon in Brussel een opstand, die in 1831, na een bloedige strijd, leidde tot het koninkrijk België. Om de strijd te betalen werden de belastingen nog eens opgeschroefd.

Het platteland werd geteisterd door grote groepen bedelaars en gedeserteerde soldaten, wanhopig op zoek naar voedsel en onderdak. Meestal werden de bedelaars door de politie de gemeentegrens overgezet.

In de nacht van 12 op 13 januari 1831 werd er 'gewapenderhand en met geweld' ingebroken bij Reint Westerholt, wonende te Wildenborch, vlak bij Lochem. De diefstal werd gepleegd door vijf mannen, gekleed in lange broeken en korte ronde buisjes, die 'half Hollandsch en half Munstersch' spraken. Dit was werkelijk een ernstig misdrijf!

Hoewel de bewoners werden bedreigd met messen en twee pistolen, vastgebonden werden met nieuw touw, ook de kinderen, en bovendien nog mishandeld met twee knuppels, wisten zij van drie rovers een signalement te geven.

Eén rover was wat ouder, klein en dun met een ingevallen gezicht en een bochel op de neus en een 'zwart uitzicht'.

Een ander had een lange spitse neus, was nog al groot en de derde was niet jong meer en had een opstaande neus.

Al op 13 januari ging er in de wijde omtrek een

Bedelaarstypen, door J.L. Cornet (1815-1882).

schrijven uit van de 'Officier bij de Regtbank te Zutphen', de heer W.L.F.C. van Rappard, naar de 'Heeren Ambtenaren van regterlijke Politie' met het verzoek alles in het werk te stellen om de gestolen goederen en de daders op te sporen.

Een lijst van de gestolen goederen werd bijgevoegd.

De familie Westerholt was voor die tijd niet onbemiddeld, want de rovers namen mee:

Drie zilveren Zakhorologien; het eene een Engelsch werk met een repetitie, het tweede met een zilvere keten met vier strengen en een cachet, staande op de plaat London, het derde een Fransch. Aan geld een halve gouden rijder, een ducaton, nog vijftien à twintig Guldens aan geld.

Een zilveren Beugeltas, gemerkt TE

Een gouden Hangslot, zonder band.

Twee paar nieuwe Laarzen.

Drie Omslagdoeken; als een witte merinose met eene gekleurde rand, een groene dito, met gekleurde bloemen, de derde een gekeperde catoene Palmdoek.

Ongeveer twintig servietten, gemerkt TW.

Vijf en twintig mans- en vrouwenhemden, de manshemden gemerkt RWH.

Een paar zilveren vrouwenschoengespen.

Een paar zilveren broekgespen.

Een Kinderborstrokje met kanten om de randjes en twee tule Mustjes met kanten.

Een lapje gebleekt Linnen, lang achttien ellen.

Vijf en twintig beddesloopen.

Een Serviet.

Een porceleine Pijpenkop met een verguld bloempje, van boven met een koperen dop en een dito ringetje.

Zes pleten Theelepeltjes.

Een Scheermes met een zwart hecht en een roestvlekje op het lemmet.

Drie Kruidhorens met eenig kruid en een papier met hagel.

Al op 15 januari gaat er weer een schrijven rond aan 'de Heeren Officiëren van Justitie, Vrederechters en Burgemeesters in de Provincie Overijssel en Drenthe'.

Men is er achter gekomen dat zes mannen van 11 op 12 januari overnacht hebben in 'De laatste Stuiver' te Goor. Eén van de mannen had een kind bij zich. Zij noemden zich:

Johan Heuer, Peter Johusen, Johan Putten, Henderich Harman, Friederich Alke en Peter Lange.

De laatste was kennelijk een bekende van de politie, want van hem is er een nauwkeurig

signalement bijgevoegd. Johan Peter Lange was geboren in Metman bij Düsseldorf, oud 31 jaren, van beroep porceleinkrammer (repe- rateur van gebroken porselein en aardewerk), lang 1 el 6 palm (1 meter 30 cm). Hij had een 'opspringende neus', sprak 'Hoogduitsch'.

Bijzondere kentekenen waren: 'twee kale plekken op het hoofd en geschonden van de kinderziekte'.

Men heeft het vermoeden dat de mannen Overijssel zullen intrekken. Dat dit vermoeden juist is blijkt uit een schrijven van 31 januari.

Te Oldenzaal heeft de politie Henderich Harman gearresteerd. Na enig aandringen heeft hij bekend schuldig te zijn aan de gepleegde diefstal bij Reint Westerholt. Als zijn mede- plichtigen noemt hij:

1. *Johan Peter Lange*.

2. *Johan Puttenaar of Putner*, vermoedelijk oud 40 jaren, koopman, wonende te Hoorn, vroeger in 's-Hertogenbosch 'geconfineerd' geweest, d.w.z. in de gevangenis gezeten.

3. *Peter Schäfer*, oud 38 jaren, koopman te Nassau (Duitsland) en zeer groot.

4. Zijn broer *Johan Heuer*, oud 22 jaren, koopman te Arholsen (Duitsland).

5. *Frederich Carel Node*, oud 27 jaren, schoorsteenveger, wonende te Oldenzaal.

Volgens Henderich Harman houden deze per- sonen zich in Twente op.

Tevens verzoekt de 'Officier bij de Regtbank' twee vrouwen aan te houden.

De eerste is Aafke Hendriks uit Leek, koop- vrouw en liedjeszangster, die rondreist met een kind. De tweede is Maria Vowee, de bijzit van Hendrik Harman, die rondreist met twee kinderen. De laatste heeft waarschijnlijk een deel van de buit in haar bezit, want al de bij haar gevonden goederen moeten naar Zutphen worden overgebracht.

Op 8 februari 1831 heeft men ook Friederich Carl Node te pakken.

Men wordt dringend verzocht de nog voort- vluchtige verdachten op te sporen.

Van Johan Peter Lange weet men intussen dat hij 'reist met een vrouwspersoon Mietje uit Heerenveen'. Hij is meermalen in handen der

De man op deze prent van J.L. Cornet draagt een lange broek en een korte buis, zoals de mode was rond 1830.

justitie geweest. Johann Puttner blijkt in werkelijkheid Johan Leonard Böhner te heten, ook een oude bekende van de politie. Hij is geboren in Koningree bij Erfurt, is 42 jaren oud, van beroep borstelmaker en zonder vaste woonplaats. Hij reist met een Groninger jodin en heeft een jongen van 12 jaren bij zich. Ook hij is ongeveer 1 meter 30 cm. lang. Hij heeft een neus die van voren dik is (de bochel). Het onderzoek staat nog steeds niet stil. Op 18 april 1831 weet men te melden dat:

- a) Johan Leonard Böhner rondreist met Martha Levij, afkomstig uit Foxhol.
- b) Johan Peter Lange van de 'Roomsche Catholieke Godsdienst' is en 39 jaren

oud. 'Vroeger heeft hij rondgereisd met zekere Christina Otten, thans met Mie uit het Heerenveen, onder de landloopers meer bekend onder de bijnamen van het Kleine Kind of Hoepmarjannetje'.

- c) Peter Schäfer uit Weisdorf in Nassau komt, 38 jaren oud is en 'reeds eenigen tijd in dit rijk rondgezworven' heeft. Hij verkoopt 'grove aardepotten', waarvoor hij op 19 januari 1831 nog toestemming heeft gekregen van de burgemeester van Ootmarsum.
- d) Johan Heuer, oud 22 jaren, vermoedelijk dezelfde persoon is als Johan Pieter Schie of Schij, die in de nacht van 1 op 2 november 1830 is uitgebroken uit 'het huis van Correctie te Alkmaar'. In werkelijkheid is hij dan 25 jaren oud, afkomstig uit Vegezak bij Bremen en een stuk langer dan de andere gezochten: 1 el 7 palm 8 duim, dat is ongeveer 1 meter 50 cm.

Of de buit ooit teruggevonden is en alle onverlaten gevangenen genomen en bestraft zijn, hebben we niet kunnen vinden.

Het is opvallend dat in de tijd van de postkoets en de trekschuit de opsporingsverzoeken zo snel werden verspreid en dat men zo snel beschikte over de signalementen van de daders. Een gewapende roofoverval was ook in die tijd al ernstig genoeg voor snelle actie.

T. de Graaf- Brouwer

Bronnen:

- Gemeentearchief Heino.
- Haar, Jaap ter : Geschiedenis van de lage landen dl.4.
- Leeuwarder Courant 250 jaar.

www.omheining.net

Via deze website kunt u kennis maken met de activiteiten van onze werkgroepen.

Van de werkgroep folklore (1)

Op 24 augustus is het weer 'Daggie old Heino'. Traditiegetrouw organiseert onze vereniging weer een broodmaaltijd voor iedereen die in klederdracht gekleed gaat of een ouderwets costume draagt.

Omdat niet iedereen een oud costume heeft, hebben Annie Meulman-Kortstee en Maria ter Laak-Blom zich bereid verklaard u met raad en daad bij te staan als u zelf een costume wilt naaien.

Zij zullen tot augustus iedere maandagmorgen van 10 tot 12 uur aanwezig zijn in onze werkruimte in de Maelderieje boven het Bezoekerscentrum.

T. de Graaf-Brouwer

De pentekening van de klederdracht is van Mies Hemels uit 'Omheining' van maart 1985.

Wie is wie?

Een foto, beschikbaar gesteld door Gerard Veltkamp.

De man rechts op de foto is de vader van Gerard Veltkamp en Joke Bosch-Veltkamp.

De man links op de foto kennen ze helaas niet. Dus aan u de vraag:

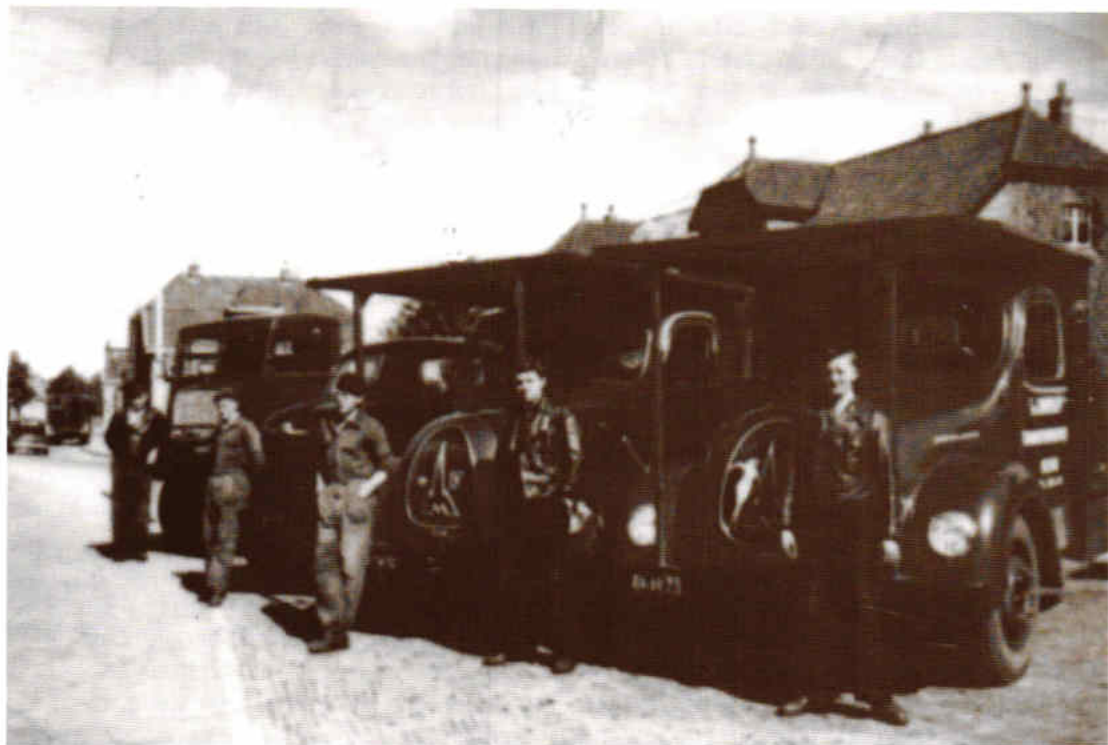
Wie herkent deze man?

Waar is deze foto gemaakt?

We hopen weer op uw reactie.

M.H. Stavorinus, De Haarstraat 25, 8141 EW Heino, tel. 0572-392586.

Wie was wie?

Slechts één reactie is er binnengekomen op de foto in het nummer van maart 2002 en wel van de heer J.B. Bennemeer. Hij herkende achter de vrachtwagens het dak van de oude christelijke lagere school, waar nu het voormalige gemeentehuis staat.

De foto is inderdaad genomen op het marktplein tegenover café-restaurant 'Marktzicht', waar destijds transportbedrijf Blom gevestigd was. De vrachtwagens waren van het merk Deutz.

De namen van de chauffeurs zijn van rechts naar links: Wout Blom, Gait v. d. Beek, Jans Bos en Gerard Meijer van de Hoonhorst. De laatste persoon is niet bekend.

Hartelijk dank aan de heer Bennemeer voor de informatie.

Alweer 20 jaar geleden

Het Katholiek Vrouwen Gilde afdeling Heino bestaat 25 jaar. Dat wordt op 5 februari (1982) gevierd met een feestavond voorafgegaan door een Heilige Mis uit dankbaarheid.

Tijdens de feestavond wordt een revue ten tonele gevoerd waarin de afgelopen 25 jaar nog eens bekeken worden. De revue wordt gespeeld door leden van de toneelclub.

De teksten zijn geschreven door mevrouw G. de Vos, die eveneens de regie in handen heeft. Op 21 februari 1957 werd de afdeling opgericht. Het toenmalige bestuur bestond uit de voorzitter mevrouw F.C. Peters-Groenewoud, secretaresse mevrouw Butink-Fransen, penningmeesteresse mejuffrouw D. Vlierhuis en de leden mevrouw E.J. Legebeke-Wolfkamp en mevrouw M. Leuverink-Overmars. Het aantal leden bedroeg toen 68. Zeven van hen zijn nog steeds lid en twee van hen werden benoemd tot ere-leden. Het huidige aantal leden bedraagt 115. De feestavond wordt geleid door districtsleidster mevrouw R. Overmars uit Raalte. Dit omdat de vereniging op dit moment geen voorzitter heeft. Het huidige bestuur bestaat uit secretaresse mevrouw M. Wellenberg-Hogemans, penningmeesteresse mevrouw T. Maatman-Papenburg, tweede secretaresse mevrouw A. Zwerink-Hoogeland en de leden mevrouw T. Kerkdijk-Dijkman, mevrouw M. Reuvekamp-Neyboer en mevrouw M. van de Vegt-Van Tongeren.

Burgemeester en wethouders zijn teruggekomen op hun plan de peuterspeelzaal Hummeltjeshonk onder te brengen in een leegkomend lokaal van de openbare lagere school de Springplank. Voorgesteld wordt nu de peuterspeelzaal onder te brengen in de houten noodkantoren van de afdelingen Financiën en Sociale Zaken. De houten gebouwen worden dan naar het industrieterrein verplaatst. De exacte situering ten opzichte van de schoolgebouwen moet nog worden bezien.

Het project Welzijn Ouderen begint langzamerhand gestalte te krijgen. Sinds september van het vorig jaar is dit project in samenwerking met Olst gestart.

Voor twee dagen in de week is Bea Huiskamp werkzaam als beroepskracht. Om een zo goed mogelijk beleid te voeren heeft zij diverse gesprekken gehad met beroepskrachten, zoals de directrices van de beide bejaardencentra en de vrijwilligers, die al het nodige doen voor de bejaarden.

Zonder problemen heeft Henk van Essen uit Heino een grote hoeveelheid levensmiddelen en kleding, die door de bevolking van Heino bij elkaar waren gebracht, in de Poolse stad Lodz kunnen afleveren.

Van de dankbare pastoor - 'Hij heeft voor mij op de knieën gelegen' - kreeg Henk van Essen een brief mee voor zijn collega in Heino. De enige brief die hij trouwens mocht meenemen. Hierin bedankt de pastoor de bevolking van Heino voor de goede gaven. 'Het was als een geschenk uit de hemel', staat er ondermeer in te lezen. Er zijn daar in Lodz meer tranen van vreugde gevloeid dan het in Nederland geregend heeft - aldus Henk van Essen. Het transport naar Lodz kon mede tot stand komen dankzij de medewerking van de heer van Essen en de heer Blom. Deze eigenaar van een transportbedrijf is ondermeer twee dagen bezig geweest de papieren voor de wagen voor elkaar te krijgen.

De gemeente Heino wil een eigen afvloeiingsregeling voor onderwijzers aan openbare kleuter- en lagere scholen. Het aantal leerlingen dat naar verwacht wordt dit jaar de scholen in Heino gaat bezoeken laat een terugloop zien. Een tendens die zich de komende jaren waarschijnlijk voort zal zetten. Dat gaat arbeidsplaatsen kosten. De vraag is wie het eerst ontslag krijgen. Tot nu toe werden daarvoor rijksrichtlijnen aangehouden. Gezien de te verwachten terugval in leerlingen en daar-

door arbeidsplaatsen, is een eigen regeling op zijn plaats vindt het gemeentebestuur. Ook het onderwijzend personeel is die mening toegedaan. Een eigen regeling zou meer duidelijkheid en rechtszekerheid verschaffen.

Onderwijzers met een tijdelijke aanstelling krijgen het eerst ontslag, zo blijkt uit de verordening, daarna die met een vaste aanstelling.

Met ingang van 1 februari heeft het gemeentebestuur eervol ontslag verleend aan het hoofd van de openbare lagere school 'De Springplank' in Heino, de heer H. van der Veen. De heer Van der Veen gaat met invaliditeitspensioen. In december van het vorig jaar werd hij nagenoeg geheel afgekeurd, nadat hij in februari een hartinfarct had gehad. Aanvankelijk zou hij in juli, als hij 62 wordt, met de VUT (vervroegde uittrekking) gaan, maar zijn ziekte stuurde deze plannen in de war.

Omdat Van der Veen iemand is, die niet graag aan de weg timmert, zal er geen groot afscheidsfeest gehouden worden. Op zijn verzoek vindt het afscheid in een kleine kring plaats.

'Bovendien', zo vertelt hij, 'is er een groot feest geweest in mei 1980, toen ik 40 jaar bij het onderwijs was. Ook dat feest heb ik getracht tegen te houden, maar je kunt niet overal onderuit. Een medaille heb ik toen wel geweigerd, dat vind ik een feodale instelling. Ik heb niets anders gedaan dan mijn plicht. Een boer die jaren lang dag en nacht hard heeft moeten werken, krijgt ook geen lintje', aldus Van der Veen.

De gemeente heeft een eind gemaakt aan een langdurige kwestie rond de aankoop van grond van de Vereniging van Christelijk Onderwijs. Voor in totaal f 34.000.- kocht de gemeente 688 vierkante meter grond, bestemd voor de aanleg van parkeerplaatsen voor bezoekers van het nieuwe gemeentehuis. Hinnen (PvdA) stemde tegen de aankoop. Hij zei moeite te hebben met de 'onzorgvuldige prijsvorming'. Zijn fractiegenoot De Boer trok fel van leer: 'Ik moet het schoolbestuur van blaam zuiveren wat betreft het opdrijven van de prijs. Wij zoeken onderhande-

lingsfouten meer bij burgemeester en wethouders dan bij het schoolbestuur. Dat blijkt uit de prijs die er uit de bus is gerold'. Volgens De Boer was die prijs 'marktverstrend', dat wil zeggen 'te hoog.'

Zoals iedereen nu onderhand wel weet wordt er elk jaar in de Heino'se feestweek een groots popconcert gehouden. Dit jaar vormt daarop geen uitzondering. Nadat de afgelopen jaren groepen als Alquin, Sweet d'Buster, Urban Heroes en New Adventures in de Heino'se feestweek hebben gespeeld is het in Heino's sporthal de beurt aan de Golden Earring. Het voorprogramma bestaat uit The White Devil discoshow.

De fanfare 'Salland' uit Lierderholthuis bestaat zestig jaar. Nu is dat op zich een respectabel aantal jaren, maar anderzijds toch geen mijlpaal die noopt tot uitbundige feestvreugde. Na het halve eeuw-feest wordt er doorgaans 25 jaar gewacht met het volgende feest.

Maar... in Lierderholthuis ligt dat allemaal duidelijk wat anders. Hier trekt men zich niet zo veel aan van wat 'hoort' of 'gebruikelijk' is en viert heel Lierderholthuis heel gewoon feest omdat de fanfare zestig jaar bestaat. Dat feest wordt bovendien niet een gezellig muzikaal onderonsje. Een grote groep vrijwilligers heeft zich al maanden geleden op de voorbereidingen gestort. Zestig jaar geleden, om precies te zijn op 6 januari 1922, werd op initiatief van

pastoor Hendriks de fanfare opgericht. Het corps ging van start met twaalf leden onder supervisie van dirigent Elsbeek uit Wijhe. Die heeft tot 1927 de dirigeerstok gehanteerd waarna hij werd opgevolgd door de heer Hemels.

De heer Hemels is tot het eind van zijn leven dirigent geweest van de fanfare en dat betekent, dat hij ruim vijftig jaar(!) de muzikale leiding heeft gehad.

De Christelijke Gemengde Zangvereniging 'Looft den Heer' geeft een concert in de Hervormde Kerk. Onder leiding van mevrouw Rixt Zijlstra-Witteveen worden enige Engelse koorwerken van Richard Graves, Benjamin Maslen, G. Villiers Stanford en Purcell uitgevoerd. Ook worden er motetten van Willem Vogel ten gehore gebracht, waaronder één speciaal voor het koor gecomponeerd ter gelegenheid van het afscheid van ds. G.J. Stam in 1981.

Medewerking aan het concert verlenen Theo van Dijk (orgel en regaal) en Piet Borghardt (blokfluit). Het betekent tevens het afscheid van mevrouw Rixt Zijlstra-Witteveen. Zij gaat verhuizen naar Soesterberg waar haar man predikant wordt. Opvolger van mevrouw Zijlstra is Gerard Keilholz uit Raalte.

Dat het Heino's Mannenkoor wortel heeft geschoten in de Heino'se gemeenschap toonde het eerste lustrumconcert in de R.K. Kerk aan. Voor een volle kerk bracht het vijf jaar bestaande koor onder leiding van dirigent Jan Steven Wuite een gevarieerd repertoire.

Begonnen werd met twee stukken van César Franck. In Panis Angelicus van de 19e eeuwse componist kreeg het koor solistische ondersteuning van Gea Gijsbertsen (alt) en Hanneke Wenderich (piano). De kroon op het werk was voor het koor het stuk Festgang an die Künstler van F. Mendelssohn Bartholdy (1809-1847). Met verve werd dit prachtige koorwerk ten gehore gebracht. Het koperensemble begeleidde het mannenkoor. De zangsolisten Wieke Ubels (sopraan), Gea Gijsbertsen (alt), Jetze Bremer (tenor) en Jan Kruisselbrink (bas) kwamen er ook aan te

pas. Het gastkoor Gruno zong a capella vier gedeelten uit de Deutsche Messe van Franz Schubert.

Voor de twintigste achtereenvolgende keer verzorgde de landelijke rijvereniging De Gunneruiters voor haar donateurs een toneelavond. Opgevoerd werd het blijspel 'De computerbruid' van D.J. Eggengoor. Het verhaal speelt zich af ten huize van Theodoor Bossaart de Busse (Harry Overkempe), een oudheidkundige, die de huwbare leeftijd bereikt heeft. Hij maakt kennis met Cecilia Wortelman (Annemieke Israël), een revue danseres, tot ongenoegen van zijn tante Hilde Wallenstein geboren Bossaart de Bosse (Aleid Nieuwenburg-IJntema). Het verschijnen van Eduard Sorgdrager Legrand (Herman Bosman) en zijn nicht Elisabeth Sorgdragen Legrand (Willemien Hoefsloot-van de Berg) levert de nodige komische situaties op evenals de looierpartij van de moeder van Cecilia, Leni Wortelman (Ria Lindeboom-Pap).

Een diefstal doet politiecommissaris Keuvelaar (Gerard Lugtenberg) ten tonele verschijnen. Ondertussen ontbloeit er een romance tussen de butler Ottocar Flens (Johan Hilgenkamp) en de secretaresse van Theodoor Melanie Dorbeen (Marry Wijermars-Zielman). Vooral de rol van Leni Wortelman was Ria Lindeboom op het lijf geschreven.

Het gemeentebestuur zal bij de Provinciale Bibliotheek in Zwolle nog eens nadrukkelijk pleiten voor een bibliotheekpost in Lierderholthuis. De kosten daarvan liggen om en nabij de 3.500 gulden. Dat bedrag zou betaald kunnen worden uit de rente over 1982 over het 'oude vermogen' van de PBC. De Graaf (VVD) kreeg daarmee na een vurig pleidooi voor een dergelijke post min of meer zijn zin. Hij vond de weigering van de PCB een filiaal in Lierderholthuis te beginnen ongegrond. 'De grond, het gebouw en de vrijwilligers zijn beschikbaar', zei hij. Hij vond mevrouw Luchtenberg aan zijn zijde in dit geval. Wethouder Snel wilde het in eerste instantie liever bij jeugdboeken alleen laten, terwijl burgemeester Berger (tevens voorzitter van de PCB) er

op wees dat die instelling met gebrek aan mankracht kampt, waardoor men voorlopig niet meer aan uitleenposten wil beginnen. Uiteindelijk zegde hij toe zijn best te zullen doen voor een filiaal in Lierderholthuis.

Het hofje aan de Grote Beukelaar wordt gereconstrueerd. Op zich zelf is dat niet zo bijzonder, maar wel de manier waarop het gebeurt. De uitvoering wordt namelijk door de bewoners zelf gedaan. De gemeente stelde f 5.000 beschikbaar en daar moesten de initiatiefnemers mee uitkomen. Het allereerste idee was om de auto's van het hofje te weren. Bovendien moest er opnieuw beplant worden. Gedurende de laatste jaren was er weinig of niets aan het hofje gebeurd. De zandbak verkeerde in zeer slechte staat en het gras was kapot. Na diverse gesprekken met de gemeente werd een plan aanvaard met dien verstande dat de geplande vier parkeerplaatsen voor de tussenwoningen niet door mochten gaan.

Het snoeien van de bomen langs de Stationsweg is nog tweeduizend gulden duurder geworden dan aanvankelijk berekend. De oorzaak daarvan is, dat bij de becijfering van de kosten vergeten is de BTW te berekenen. De totstandkoming van het raadsvoorstel en deze vergissing waren voor enkele raadsleden aanleiding flink over de gang van zaken te mopperen. De heer W. Schuring (CDA) vroeg zich af waarom er zo'n grote periode zat tussen de eerste prijsopgave en het uiteindelijke raadsvoorstel (ongeveer negen maanden). Voorts had hij nogal moeite met de wijze waarop één van de gegadigden door Gemeentewerken was behandeld. Ook de heer L.G. Hinnen (PvdA) sprak van een klungelige aanpak. 'Dat is bepaald geen snoeien in de begroting', merkte hij op. De raad heeft uiteindelijk 'ja' gezegd, maar duidelijk met gevoelens van onvrede.

Dertien lindebomen in de Schoolstraat zullen binnenkort worden geveld. Bewoners van de straat klaagden over de grootte van de bomen, waardoor ze te veel licht wegnemen. In

warmere tijden zorgen de lindebomen verder voor overlast voor autobezitters. De uit de bloesems druipende nectar zorgt voor een plakkerige laag op de auto's.

Voor de heffing van de onroerendgoedbelasting in Heino wordt dit jaar een hertaxatie gehouden. De raad ging akkoord met het beschikbaar stellen van de daarvoor benodigde 75.000 gulden. De raad ging eveneens met het voorstel akkoord alleen de buitenkant van het onroerend goed voor hertaxatie in aanmerking te laten komen. Wethouder Neimeijer zegde toe er bij het Waterschap op aan te dringen de taxatie 'secur' te laten verlopen.

In café Marktzicht werd een informatieavond gehouden betreffende het bestemmingsplan de Slurink. Voor een redelijk aantal toehoorders vertelde de burgemeester wat dit plan inhoudt. Het gaat hier om het gebied dat ligt tussen Canadastraat en de Raalterweg, Bendijksweg en de Paalweg. In het plan zullen ongeveer 340 woningen gebouwd worden in drie fasen gedurende 8^{1/2} jaar. Ondanks dat in het plan 't Woolthuis nog niet alle kavels verkocht zijn, wil men dit plan toch zo ver klaar maken dat men, zodra het Woolthuis vol is, direct kan doorgaan met de Slurink. Wel zal dit jaar al een gedeelte van het plan ter visie gelegd worden waarin 80 woningwetwoningen gebouwd zullen worden, omdat daar een duidelijke behoefte aan is. Vanuit het publiek kwamen geen duidelijke bezwaren naar voren. Wel werd er gevraagd aandacht te besteden aan de waterafvoer. Over de naam van het plan de Slurink waren de meningen wat verdeeld. Een van de toehoorders meende dat het gedeelte waar het plan gesitueerd is vroeger de Dollenhoek heette. De heer Berger zei dat dat nader onderzocht zal worden.

Henk Wessels

Toen en nu (3)

De Zwolseweg gezien richting dorp. Links zien we de woning en de molen van de familie Hooglugt. Rechts zien we de woningen, die indertijd gebouwd zijn door de woningstichting 'Beter Wonen'. Op 1 mei 1920 krijgt de woningstichting van het ministerie toestemming tot de bouw van tien arbeiderswoningen en het aankopen

van de benodigde grond. Op 10 oktober 1920 wordt de eerste steen gelegd. De bouw verloopt echter niet voorspoedig. Er wordt te laat opgeleverd en de woningstichting eist schadevergoeding wegens huurderfing. De aannemers verschuilen zich achter de invoering van de achturige arbeidsdag en gebrek aan werkvolk. De woningstichting betaalt de aannemers niet en er ontstaan allerlei problemen. In juli 1922 vergadert het gemeentebestuur van Heino om de toestand te bespreken, wat uiteindelijk leidt tot het besluit dat de gemeente op 18 juli 1923 alle bezittingen van de woningstichting 'Beter Wonen' met alle daarop rustende lasten, verplichtingen etc. overneemt.

De Zwolseweg gezien richting dorp, herfst 2001. Links is industrieterrein 't Zeegsveld. Op de plek van de molen Hooglugt bevindt zich nu het garagebedrijf van R. Lindeboom en zn.

Foto J. Seine

Van de bestuurstafel

Op de algemene ledenvergadering van 26 maart waren volgens de presentielijst 48 leden aanwezig. De agendapunten werden vlot afgewerkt en voor de pauze kon de heer Mouw uit Nunspeet al beginnen met zijn dia-klankbeeld 'Zwerven over de Veluwe'. Hij begon met de winter op en rond het Veluwe randmeer, dan de winter in de Veluwse bossen en daarna de dooi en het voorjaar.

Vervolgens bracht hij een bezoek aan oude Veluwenaren. Na de pauze kwamen de bossen en het wild aan de beurt.

De paaswandeling door de 'Stoevinghe' was, mede door het mooie voorjaarsweer, een geslaagde wandeling die 213 wandelaars trok.

Als u deze 'Omheining' leest is de tentoonstelling 'Het verhaal achter de dingen' al weer ten einde. Op zaterdagmorgen 30 maart opende oud-burgemeester Van den Berg de tentoonstelling, waarbij degenen die een voorwerp met het daarbij behorende verhaal hadden ingeleverd, aanwezig waren. In het contactblad 'Omheining' van september a.s. leest u hier meer over.

Schenkeningen

- Van de heer G. v.d. Beek, Rammelmanstraat 15, een foto van Frederikus Kutterik en Berendina Klem.
- Van de heer M.J.M. Bisschop, Grote Bisschop 23, een handboor, een winkelschap, twee flesjes met etiket Bisschop en een aantal boeken.
- Van mevrouw J. de Boer, Zalmkolk 7, Zwolle, ouderwetse kant en kleding.

- Van de heer A. Boertjes, 't Zeegsveld 1, een stofzuiger uit omstreeks 1930.
- Van de heer W.J. Boxebeld, Dolderstraat 4, het boekje Prijs de melk, jaarverslagen van Heino Krause en het boek 75 jaar Heino Krause.
- Van mevrouw H. Herrema, Kloostermanshof 21, door haar zelf geborduurde kastrandjes.
- Van de heer B.J. Hondeveld, Pinksterbloem 5, drie blikken doosjes met snelverband uit de tweede wereldoorlog.
- Van de heer H.J.J. Hoppen, Marktstraat 14, het 2e leesboekje bij Hoogeveen's leesmethode.
- Van de heer B.H.J. Jalink, Muntzstraat 6, een neuskram voor koeien, een temperatuurmeter en een seinlamp uit de tweede wereldoorlog.
- Van de heer J.A.A. Lipman, Lemelerveldseweg 37, twee carbidlampen.
- Van mevrouw A.J. Kloezevan, Stationsweg 5, een schoolatlas en een groot aantal boeken.
- Van de heer G. Kortstee, Lemelerveldseweg 34, een coupeermes voor paardenstaarten.
- Van de heer P. Kruisdijk, Van der Capellenweg 20, een kaart met Simson krabbanden.
- Van de heer A.J. Lozeman, De Hoek 11, een spanzaag, een trechttertje en een garde.

- Van de heer H.G. Lozeman, Canadastraat 54, luciferdoosjes.
- Van mevrouw A. Meiberg, Rozendaalseweg 6, een stropdas met boordenklem.
- Van de heer T.J.M. Oortwijn, Paalweg 19, een molensteenlichter geheel compleet en zes houten poelies (aandrijfwielen).
- Van de heer W.J. Potma, Grote Bisschop 16, een carbidlamp en een kachelkje uit de tweede wereldoorlog.
- Van de heer V.J.J. Rosendal, Brinkweg 84, negen oude tafelspelen, 46 Katholieke Illustraties en 70 Beatrijs Weekbladen vanaf 1956.
- Van de heer J.M. Seine, Molenweg 2, een zelfgemaakt belichtingsapparaat voor foto's, een hoogglansapparaat, een babyweegschaal, een scheerapparaat, een tegeltje Beatrix, een tegeltje Play Backshow Daggie Old Heino, een tegeltje gemeente Heino 1236-1986, een doosje Agré Gola, een tube Buscolinetabletten, een tube Amerikaanse pijnstillers, een asbakje Mascotte 3x beter, een potje Talens CC inkt, een potje inkt voor rubberstempels, een stempelkussen, een sigarenetui, een sigarentrommel Agio, een Tjoklat trommeltje, een schilderijtje, een passeronderdeel, een wastang, een schoonmaakborstel, een opscheplepel, een waterpot, diverse steden- en fietskaarten, boeken, foto's, folders etc.
- Van de heer A. Siemers, Pinksterbloem 10, een schietpistool voor plafonds met nieten en een scharnierafschrijver.
- Van mevrouw B. Slot-Stolte, Langeslag 5, een ingelijste jurybeoordeling van de V.V.V. Dalfsen voor de gymnastiekvereniging Laag-Zuthem, betreffende de afstandsmarsen gehouden op 2 juli 1966.
- Van de heer R. Roessink, Kanaaldijk Noord 1, Dalfsen, een Krups huishoudweegschaal, een karnemelkbusje, een stoomapparaat voor astmapatiënten en een handgemaakte tabakssnijmachine.
- Van de heer R.T. de Vries, Ereprijs 22, twee houten lijmtangen.
- Van de heer H. de Weert, Davenschot 29, kledingpatronen van Ida de Leeuw-van Rees en een kastje voor Maggi producten.

Alle gevers weer vriendelijk bedankt.

Ledenavonden in het najaar

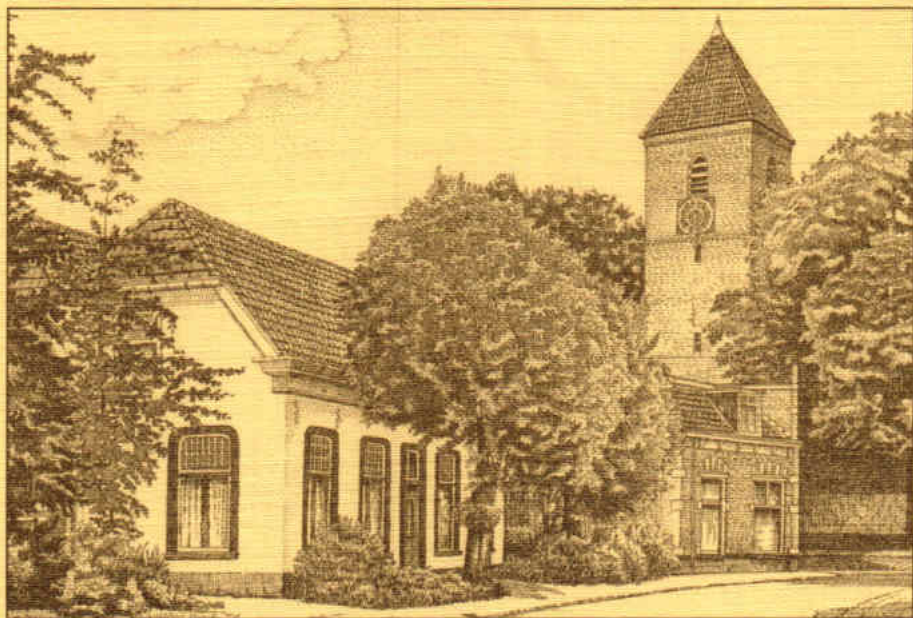
Op dinsdagavond 24 september komt mevrouw Dini Hiddink-Dijkman uit Lochem met voordrachten in het dialect; korte verhalen en gedichten.

Op woensdagavond 20 november komt de heer W.B. van Pijkeren uit Heino met een dialezing over het Pieterpad.

Beide avonden vinden plaats in de torenzaal van café-restaurant 'Oortwijn'.

Omheining

CONTACTBLAD VAN DE VERENIGING VOOR HEEMKUNDE "OMHEINING" TE HEINO

22e JAARGANG - NUMMER 3 - SEPTEMBER 2002

'OMHEINING'

Met deze naam tracht de Vereniging voor Heemkunde tot uitdrukking te brengen een vereniging te zijn, die Heino in al zijn facetten 'omheint'. Volgens sommigen is de naam afgeleid van dit begrip, symboliserend een heg of haag, die een bepaald terrein 'omheint', in ons geval van de Strenkhaar tot de Aalvanger en van de Dollenhoek tot de Ganzepan.

Vereniging voor Heemkunde 'Omheining' te Heino Canadastraat 6, 8141 AC Heino

Tel. 0572-394562

E-mail: omheining@planet.nl

Website: omheining.net

Secr.: Acacia 25, 8141 TL Heino,

Tel. 0572-391986

Postrekeningnr.: 2517412

Rabobank Heino: rek.nr. 3271.12.271

Gironummer van de bank: 800093

Kontributies:

Leden € 15,00 per jaar (elk volgend gezinslid

€ 7,50 per jaar); donateurs € 15,00 per jaar

Losse nummers € 3,50 (max. 24 pagina's)

Themanummers € 4,50

Bestuur

J.M. Seine, Molenweg 2, *voorzitter*,

8141 NS Heino, tel. 391310

J.K. Pruij-Reinders, *secretaresse*,

Acacia 25, 8141 TL Heino, tel. 391986

H.J. Wessels, *penningmeester*,

De Horst 18, 8141 BA Heino, tel. 393495

M.J.M. Bisschop, Grote Bisschop 23,

8141 WK Heino, tel. 392499

T. de Graaf-Brouwer, Van Sonsbeeckstraat 18,

8141 VB Heino, tel. 392007

G.J. Hageman, Vlamincckhorstweg 28,

8141 GG Heino, tel. 391332

G.W.M. Hollak, Herenbrinksweg 3A,

8144 RC Lierderholthuis, tel. 391529

J.H.M. Meulman-Kortstee, Dolderstraat 8,

8141 GK Heino, tel. 392560

E.M.A. van Spanje-v.d. Lande, Stationsweg 30B,

8141 SL Heino, tel. 392187

Werkgroepen

1. Boerderij- en Veldnamen

Contactpersoon: J. Peters, Woolthuisweg 39,

8141 RX Heino, tel. 391914

2. Folklore

Contactpersonen: T. de Graaf-Brouwer,

Van Sonsbeeckstraat 18, 8141 VB Heino,

tel. 392007 en J.H.M. Meulman-Kortstee,

Dolderstraat 8, 8141 GK Heino, tel. 392560

3. Foto en Video

Contactpersoon: M.J.M. Bisschop,

Grote Bisschop 23, 8141 WK Heino, tel. 392499

4. Genealogie - Documentatie

Contactpersoon: J.K. Pruij-Reinders,

Acacia 25, 8141 TL Heino, tel. 391986

5. Geschiedenis

Contactpersoon: M.J.M. Bisschop,

Grote Bisschop 23, 8141 WK Heino, tel. 392499

6. Historische Gebruiksvoorwerpen

Contactpersoon: G.J. Hageman,

Vlamincckhorstweg 28, 8141 GG Heino,

tel. 391332

7. Kruidentuin 'Allegaardje'

Contactpersoon: E.M.A. van Spanje-v.d. Lande,

Stationsweg 30B, 8141 SL Heino, tel. 392187

8. Streektaal

Contactpersoon: J.L. Melenhorst,

Woolthuisweg 2c, 8141 RX Heino,

tel. 392712

Tijdschrift 'Omheining'

Redactie-adres:

Canadastraat 6, 8141 AC Heino

tel. 0572-394562

Redactie

T. de Graaf-Brouwer, Van Sonsbeeckstraat 18,

8141 VB Heino, tel. 392007, *eindredactrice*

M.S.H. Donath-Hoppen, Plataan 13,

8141 SM Heino, tel. 392998

D. van de Klippe, Kruzebrink 6,

8141 WD Heino, tel. 391517

J. Peters, Woolthuisweg 39,

8141 RX Heino, tel. 391914

M.H. Stavorus, De Haarstraat 25,

8141 EW Heino, tel. 392586

H.J. Wessels, De Horst 18,

8141 BA Heino, tel. 393495

A. van de Wetering, De Haarstraat 33,

8141 EW Heino, tel. 392330, *vormgeving*

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur van de vereniging voor Heemkunde 'Omheining'.

Druk: Sonodruk, Heino

Vereniging voor Heemkunde 'Omheining' te Heino
22e jaargang - nummer 3 - september 2002

INHOUDSOPGAVE

blz. 50	Van de redactie
blz. 51	Sprekende foto's (54) - J.K. Pruim-Reinders
blz. 53	Van de werkgroep Folklore (2) - T. de Graaf-Brouwer
blz. 54	Volksdansgroep 'De Schaarshoek' - J.K. Pruim-Reinders
blz. 58	De gezusters Kris - Anton G.M. Heijmerikx
blz. 62	Toen en nu (4) - J.M. Seine
blz. 63	Het verhaal achter de dingen - T. de Graaf-Brouwer
blz. 64	Wie is wie? - Wie was wie? - M.H. Stavorinus
blz. 66	Van de werkgroep Kruidentuin 'Allegaardje' - Julia Bongers
blz. 67	Heino en zijn geschiedenis (9) - Derk van de Klippe
blz. 68	De zondagse muts van mijn moeder - Riky Siemers
blz. 69	Wie - woont - waar - Derk van de Klippe
blz. 70	Uit de school geklapt (14) - J.K. Pruim-Reinders
blz. 72	Van de bestuurstafel

Van de redactie

De zomer is weer bijna voorbij, deze vreemde zomer met al zijn onweersbuien, overvloedige regenval en hoge temperaturen.

Het gras is nog nooit zo groen geweest.

Ondanks al het extra tuinwerk is er toch weer genoeg bij elkaar geschreven om ons blad mee te vullen.

Anton Heijmerikx beschrijft het leven van de gezusters Kris, bij de oudere Heinoërs wel bekend.

Van 1962 tot 1977 bestond er in Heino een grote volksdansgroep, 'De Schaarshoek'. Mevr. Pruij-Reinders is in de geschiedenis van deze groep gedoken.

Julia Bongers van de werkgroep 'Allegardje' heeft een raadselachtige uitspraak van haar vader nader onderzocht.

Er is ook een terugblik op de tentoonstelling 'Het verhaal achter de dingen'. Ook veel vaste rubrieken ontbreken niet.

Wij wensen u veel leesplezier.

De kopij voor het decembernummer moet uiterlijk 1 november 2002 in ons bezit zijn.

Sprekende foto's (54)

Arnoldus Neplenbroek krijgt een koninklijke onderscheiding.

In een korte bijeenkomst in de raadszaal van het gemeentehuis te Heino, nu Café Biljart 'De Baron', werd afscheid genomen van gemeentewerkman Arnoldus Neplenbroek, in Heino alom bekend als 'Nols'. De heer Neplenbroek kwam op 1 maart 1927 in dienst bij de gemeente en ging op 31 mei 1965 met pensioen. Burgemeester J.G.F. Verheijden bedankte de heer Neplenbroek voor zijn grote plichtsbetrachting, die hij onder vier burgemeesters had getoond. Voor alles wat de heer Neplenbroek voor de gemeenschap had verricht, kende de koningin hem de eremedaille in brons toe verbonden aan de Orde van Oranje Nassau.

Arnoldus Neplenbroek werd geboren te Heino op 2 mei 1900 en overleed te Heino op 6 mei 1978 als zoon van Arend Neplenbroek en Johanna Berendina Smit. Hij was niet gehuwd en woonde bij zijn enige en oudste broer Hermannes aan de Rozendaalseweg 24. Hij

was de jongste uit een gezin van vier kinderen. Een ouder broertje overleed op 5-jarige leeftijd en een zusje werd slechts twee dagen oud.

De familie Neplenbroek aan de Rozendaalseweg schrijft haar naam als Neplenbroek. Het verhaal gaat dat de heer Hartholt, indertijd gemeente-secretaris te Heino, het voorstel deed de naam van Neppelenbroek te wijzigen in Neplenbroek. Dit om onderscheid te maken met de andere families Neppelenbroek in Heino. Er zou tussen deze families geen verwantschap bestaan. In de aktes van de burgerlijke stand vanaf 1812 wordt de achternaam Neplenbroek en Neppelenbroek al afwisselend gebruikt. Teruggaand in de geschiedenis zijn er diverse varianten, zoals Neppelenbroock, Nepelenbroek, Meppelenbroek en Lepelenbroek.

De eerste voorvader van Arnoldus Neplenbroek, die wij hebben kunnen vinden is Roelof Jansen Neppelenbroek, die woonde op 'De Neppelenbroek' in Broekland, nu Neppelenbroekerdijk 1 met als bewoner de heer Bleijdenstein. Van een zoon van Roelof Jansen Neppelenbroek laten wij een fragment-genealogie volgen.

Arnoldus op Neppelenbroek, ook Arnoldus Roelofs

Overleden: Raalte 1751/1752.

Zoon van: Roelof Jansen Neppelenbroek.

Huwelijk: Wijhe R.K. 24 januari 1745 met Joanna Willems van het Kleine Middel, gedoopt Wijhe R.K. 24 april 1720.

Dochter van Wilhelmus en Joanna Lammers op 't Middel.

Kinderen:

1. **Henrica**, geboren Raalte op Neppelen Broek, gedoopt Wijhe R.K. 15 december 1745.
2. **Wilhelmina**, geboren Raalte op Neppelenbroek, gedoopt Wijhe R.K. 4 april 1747.

3. **Rudolphus**, geboren Raalte op 't Neppelenbroek, gedoopt Wijhe R.K. 26 december 1748, overleden Heino, wijk Lenthe, 5 december 1842, oud bijna 94 jaar.
4. **Arnoldus**, geboren Raalte in Lepelenbroek, gedoopt Wijhe R.K. 8 december 1751, overleden Heino 10 februari 1844, oud 92 jaar.

2e Huwelijk: na het overlijden van haar man in 1751 of 1752 hertrouwt Joanna Willems Wijhe R.K. 7 juni 1752 met Herman(n)us Willems. Op 1 juni 1752 treffen we in verband hiermee in het Rechterlijk Archief van Raalte een voogdijstelling aan. Janna Willems, weduwe van Arent Roelofsen Neppelenbroek, neemt als voogden voor haar vier minderjarige kinderen Hendrica, Willemina, Roelof en Arent Arentsen, Berent Kleijne Bramhaar en Lambert Willemsen. Verder volgt in de voogdijakte nog een opsomming van de verdeling van het geld, de sieraden, de kleding, het beddegoed en het linnengoed.

Kinderen 2e huwelijk:

1. **Wilhelmus**, geboren Raalte in Lepelenbroek, gedoopt Wijhe R.K. 26 mei 1753.
2. **Lambertus Joannes**, geboren Raalte op 't Lepelenbroek in Broekenlandt, gedoopt Wijhe R.K. 19 november 1754.
3. **Henricus**, geboren Raalte op Neppelenbroek in Broekland, gedoopt Wijhe R.K. 17 oktober 1756. Hij is de stamvader van diegenen, die de naam Neppelenbroek dragen in Windesheim en Heino, behalve de protestantse tak.
4. **Maria Elizabeth**, geboren Raalte op 't Neppelenbroek in Broekland, gedoopt Wijhe R.K. 30 december 1758.
5. **Joannes**, geboren Raalte op den Neppelenbroek in Broekland, gedoopt Wijhe R.K. 17 oktober 1761.
6. **Joanna**, geboren Raalte op Neppelenbroek, gedoopt Wijhe R.K. 27 maart 1764.

Omdat er in Broekland, in bovengenoemde

tijdsperiode, nog geen R.K. kerk was, werd er gedoopt in Wijhe op het goed 'De Vos', een bezitting van de R.K. familie Potkamp, statie 'De Vos' genoemd.

Opmerkelijk is, dat de nakomelingen van Rudolphus (Roelof) geboren uit het eerste huwelijk van Joanna Willems nu de naam van Neppelenbroek dragen en de nakomelingen van Henricus geboren uit haar tweede huwelijk de naam van Neppelenbroek. Wat ook opvalt is de leeftijd, waarop de beide zonen uit het eerste huwelijk overlijden, namelijk bijna 94 jaar en 92 jaar oud. In die tijd was dat een respectabele leeftijd.

Rudolphus of wel Roelof Neppelenbroek, gehuwd met Gesina Hendriks Kromdijk, is tijdens zijn leven landbouwer op de boerderij 't Groot Reuvelt', nu Reuveldezeweg 4 in Broekland. Hij is de overgrootvader van Nols Neppelenbroek. Zijn grootvader Albertus Neppelenbroek, ook wel Albertus Beukelaar genoemd, is eerst gehuwd met Maria Oedinkhof en na haar overlijden met Janna Boschman. Albertus was landbouwer op de 'Grote Beukelaar', van der Capellenweg 19, Heino. Echter op 14 september 1842 verkoopt de Stad Zwolle deze boerderij aan Jannes Kappert. Zodoende verhuist Albertus met zijn gezin in februari 1843 naar de Veldhoek, gemeentelijk Dalfsen.

Dan komen wij bij de ouders van Nols, Arent Neppelenbroek en Johanna Berendina Smit, zij waren landbouwers op de boerderij 'Het Groen', Rozendaelseweg 24.

J.K. Pruim-Reinders

Geraadpleegde bronnen:

- Nederlandse Genealogische Vereniging, afdeling computergenealogie, Klapper Wijhe 01, 02, 03 en 04.
- Historisch Centrum Overijssel: burgerlijke stand gemeenten Heino, Dalfsen en Zwollerkerkspel; rechterlijk archief Raalte.
- Archief Vereniging voor Heemkunde 'Omheining': bidprentjes, familie-advertenties, krantenknipsels; bibliotheek: Jhr. A.J. Gevers en A.J. Mensema 'De havezaten in Salland en hun bewoners', kadastrale atlas 1832 Raalte en Heino.
- Gegevens van de heer A. Neppelenbroek, Rozendaelseweg 16, Heino.

Van de werkgroep Folklore (2)

De kleerkiste

In het 'Woordenboek van de Overijsselse Dialecten' deel 2 wordt de dekenkist, die in onze werkruimte staat, beschreven.

Wij hebben deze dekenkist destijds gekregen van wijlen mevrouw Linthorst uit Voorthuizen. Oorspronkelijk stond deze kist op huize 'de Linthorst', Hagenweg 21. Dit huis is afgebroken rond 1840.

In Heino wordt zo'n kist een kleerkiste genoemd. In de kleerkiste werd het kistentuig bewaard. Dit is kleding voor speciale gelegenheden zoals bruiloften en begravenissen. De kist is 78 cm hoog, 141 cm breed en 64 cm diep met een iets gebogen deksel en hij staat op twee onderstukken.

Aan de voorkant is de kist prachtig versierd met houtsnijwerk.

Als de kist geopend is ziet men rechts boven een binnenschrijn, de inschrien, een vakje bestemd voor sieraden e.d.

In de rand van de kist staan de initialen:

R G L H en het jaartal 1739.

De kist wordt geopend en gesloten met een forse sleutel op een valslot.

T. de Graaf- Brouwer

Bron:
Dr. H. Scholtmeijer, Woordenboek van de Overijsselse Dialecten, deel 2, Kampen, Stichting IJsselacademie, 2001.

Volksdansgroep 'De Schaarshoek'

Nadat onze vereniging in mei jl. van de reüniecommissie van de volksdansgroep 'De Schaarshoek' een brief ontving met daarbij een prospectus, een CD, een foto van de reünie in 2000 en het laatste geldbedrag, was dat een aanleiding om eens in het archief van de vereniging na te gaan wat er zoal over de dansgroep bekend was.

De volksdansgroep 'De Schaarshoek' werd opgericht in 1962.

In het kinderoord 'De Schaarshoek' waren toen een aantal vluchtelingen uit Berlijn aanwezig, hoofdzakelijk kinderen. Voor deze kinderen van Oostduitse vluchtelingen werden in Heino allerlei acties gevoerd en een groep jongeren meldde zich spontaan aan om te helpen. Uit deze groep jongeren is de dansgroep ontstaan. De oprichtingsdatum was op 22 december 1962. De eerste kostuums werden genaaid door mevrouw Van den Dool van het kinderoord en bandrecorders zorgden voor muziek.

De volksdansgroep was een begrip in Heino. Ze verwierf in de loop der jaren ook landelijke bekendheid met optredens door het hele land o.a. in het Vondelpark in Amsterdam, op de Coolensingel in Rotterdam en in het Congrescentrum in Den Haag. Ook werd er diverse keren opgetreden voor de televisie, onder andere bij het toen overbekende programma 'Stuif es In' van Ria Bremer en tevens in het programma 'Voor lezen een tien' van de AVRO. Later verleende de groep haar medewerking aan een speelfilm van de NCRV over Salland. Ook werd er internationaal aan de weg getimmerd met optredens door heel Europa, zoals in Hannover, Berlijn, München, Brussel en Parijs.

Zo vertrok de dansgroep uit Heino op zaterdagochtend, 19 maart 1966, met een bus waarop aan de voorzijde een groot spandoek was bevestigd met de woorden Volksdans-

groep Heino. De reis ging naar Grossburgwedel, een plaatsje dichtbij Hannover. De twintig enthousiaste jongeren, van veertien tot zesentwintig jaar, stonden onder leiding van de nog enthousiastere leermeester in het volksdansen de heer J. Besselsen, die de groep zelf oprichtte. Doordat in het vakantieoord veel Duitse kinderen komen, heeft de heer Besselsen veel contacten in dat land. In Grossburgwedel is de Pestalozzi-stichting gevestigd, een dorp met grote stenen gebouwen, waar vijfhonderd kinderen zijn ondergebracht die geen tehuis hebben. De heer Besselsen vond het leuk een Nederlandse volksdansgroep iets te laten doen voor deze Duitse kinderen, vooral omdat deze kinderen niet zo vaak in de gelegenheid zijn iets bijzonders mee te maken. Uit Hannover waren in 1966 al duizend kinderen in het vakantieoord in Heino geweest, waar de volksdansers in de zomermaanden regelmatig optraden. Na aankomst in Grossburgwedel werden de Heinose volksdansers rondgeleid door het Pestalozzidorp en 's avonds was er een samenzijn met de jeugd. Hier werden volksdansen uitgevoerd in typisch Nederlandse kostuums. Zondag werden op het Marktplaatsplein weer volksdansen uitgevoerd, eveneens in Nederlandse klederdracht. Maandag werden de Volkswagenfabrieken in Hannover bezocht en werd de stad bezichtigd. Dinsdag, de laatste dag van het bezoek, was een hoogtepunt.

Direct 's morgens al werd de groep, in het schitterende parlamentsgebouw van de Duitse deelstaat Niedersachsen, door president Richard Lehnert, ontvangen. Hierbij was een groot aantal parlamentsleden aanwezig. Ook verslaggevers van de Duitse televisie, radio en van diverse dagbladen waren daarbij tegenwoordig. De Heinoërs boden de president twee grote poppen aan in Volendamse klederdracht.

Een jaar later ging de dansgroep weer op tournee. Op vrijdag 17 februari vertrok men

24 februari 1967. Vijfhonderd kinderen van weeshuis Grossburgwedel genieten van volksdansen.

naar Midden Duitsland, waarbij ook Grossburgwedel weer werd aangedaan. Het gezelschap van negentien mensen met de directeur van het kinderoord 'De Schaarshoek', de heer J. Besselsen, maakte een trip van negen dagen en reisde per bus en grote slaapwagens. Deze slaapwagen werd in het kinderoord door eigen mensen geheel als zodanig ingericht, terwijl ook nog eten en drinken kon worden meegenomen. Een aansluiting op elektriciteit en waterleiding werd tevens ingebouwd. Op het programma stonden verder nog opnamen voor de Duitse televisie en een bezoek aan een kolenmijn. De internationaal bekend staande groep kreeg ook verzoeken uit Zuid Europa om daar op te treden.

Het absolute hoogtepunt voor de dansgroep viel in het jaar 1968. Toen werd de groep uitgenodigd door de regering van Roemenië om een maand lang een tournee door het hele

land te komen maken met optredens in de echt grote danstheaters van Roemenië, een land met een echte authentieke volksdanscultuur. Het was een hele onderneming om naar een land te gaan, dat toen nog achter het 'ijzeren gordijn' lag. Op zaterdagochtend 20 april vertrok de dansgroep 's morgens om vier uur met twee grote omgebouwde verhuishagens bestemming Roemenië. Het contact met dit land kwam tot stand middels de Roemeense volksdansgroep die in 1967 zo succesvol op diverse plaatsen in Salland optrad, onder andere in Heino, Dalfsen en Raalte. Het verblijf in Roemenië werd door de regering van dat land betaald. De voorbereidingen begonnen al tijden van te voren. Zo moesten er ouderwetse jukken komen, die men van de boeren kreeg. Een kuiper uit Woerden maakte er emmertjes bij. De groep maakte de kleding zoveel mogelijk zelf. De Roemeense kielten werden ook zelf geborduurd, zelfs de man-

Volksdansgroep 'De Schaarshoek' gefotografeerd bij het boerderijtje 'De Eenzaamheid' op het landgoed 'De Colckhof'.

nelijke leden sloegen aan het borduren. De heer Besselsen van het kinderoord 'De Schaarshoek' had een grote truck met oplegger omgebouwd tot een moderne woon-slaapwagen. In de tweede truck kwam zelfs een keukentje. Voor de oplegger kwam een truck in de vorm van een busje op hoge wielen, zodat de leden van de dansgroep de lange reis niet in gesloten aanhangwagens hoefden te maken. De groep trad op met Spaanse, Engelse, Franse, Israëliische, Russische en Nederlandse dansen. Om in verband met het bezoek aan Roemenië ook te kunnen optreden met Roemeese dansen, was men van te voren door een Roemeese balletleider in deze dansen onderricht. In het Overijssels Dagblad van 14 mei 1968 werd verslag gedaan van de reis, waarvan wij enkele gedeeltes laten volgen. 'De reis verliep voortreffelijk tot 140 km voor Frankfurt, waar men 's morgens op de autobaan motorpech kreeg met één van de auto's. Enkele jongens begonnen direct te sleutelen, maar toen 's avonds om zeven uur

nog niets klaar was en de Duitse monteurs niet wilden meewerken, moest men wel terugvallen op Heino. 's Nachts om twee uur kwam de Nederlandse delegatie aan, bijgestaan door de heer Polstra, monteur bij garage Ter Laak. Er moest een nieuwe motor komen. De delegatie ging terug en was de volgende middag weer aanwezig met een nieuwe motor. Vervolgens reisde men door naar Oostenrijk. Op dinsdagmorgen liep de tweede truck vast. Dat gebeurde net voor Kitzbühl, waar men alle hulp kreeg. De reis verliep verder niet zonder hindernissen. Er waren problemen bij een tunnel wat betreft de tol. Er werd 50 km omgeden, waardoor men met de grote trucks in de bergen terecht kwam. Er waren problemen bij de Italiaans-Joegoslavische grens. Op 120 km voor Zagreb begaf plotseling de tweede truck het en de reparatie werd ter plekke midden in een groot dorp uitgevoerd. Op vrijdag werd de grens met Roemenië bereikt, waar een ontsmettingsprocedure moest worden gevolgd. Zaterdag 27 april kwam men na een

lange tocht in Stoicanesti aan, waar men met grote boeketten bloemen werd ontvangen. De zaal waar het eerste optreden plaats vond, kon 750 mensen bevatten. Er propten zich echter veel meer mensen naar binnen. Buiten gluurden nog half zoveel mensen door ramen en deuren. Na het optreden werden nog tot middernacht filmopnamen gemaakt. Zondag werd de dag besteed met een bezoek aan Pitesti. Maandag 29 april 's avonds werd opgetreden in Calimanesti, waarbij Anneke Kleinlugtenbelt veel succes oogstte met haar Roemeense liedjes. Dinsdag 30 april ging men weer terug naar Pitesti waar een Roemeens orkest een uur lang een serenade bracht. Woensdag 1 mei werd de 1 mei parade gadeslagen vanaf de regeringstrubune. Van een Roemeense coöperatie kreeg de groep Roemeense kostuums cadeau. Bij thuiskomst op 15 mei werd de groep triomfantelijk ingehaald door de Heinose bevolking. Met een deel van de drumband van 'Ons Genoegen' trok men naar het Marktplein waar ouders, familieleden en talrijke belangstellenden ter begroeting aanwezig waren. Hier volgden toespraken en was men vol lof over de geslaagde reis'.

In 1969 nam de dansgroep deel aan het Pflingstjugendtreffen in Braunschweig, een evenement van sport, spel en folklore, waaraan 1100 jongeren uit veertien landen deelnamen. De dansgroep werd uitgenodigd om bij de officiële opening vooraf de show te verzorgen. Tevens gaven zij met begeleiding van een Tsjechische blaaskapel de beste show van het weekend weg in het Stadtpark voor een duizendtal hoge gasten. Tevens werd een bezoek gebracht aan Berlijn, waar de dansgroep door de Berlijnse senaat werd ontvangen. In het zelfde jaar oogstte men tevens veel succes tijdens de Europafeesten in het Belgische Vilvoorde onder de rook van Brussel, waar niet alleen Nederlandse dansen, maar ook folklore werd getoond uit een groot aantal andere landen.

Het jaar daarop in 1970 deed de groep weer mee aan het Pflingstjugendtreffen in Braun-

schweig. De Folklore Gruppe Heino, zoals de 52 Heinose jongens en meisjes daar werden genoemd, keerden terug met de eerste prijs in de culturele afdeling van het grote jeugdfestival. In totaal werden, in de vijf dagen die de reis duurde, 12 voorstellingen gegeven. Grote waardering oogstte Deo Bonhof met een Spaanse dans, geheel alleen opgevoerd. De groep presenteerde zich overal met de nog niet zo lang bestaande drumband. De dansgroep werd uitgenodigd om in de herfst terug te keren met een optreden voor 1500 bejaarden in de grote Stadthalle van Braunschweig. De daarop volgende jaren werd eveneens deelgenomen aan deze jeugd-sport ontmoeting, die erg bekend werd in Heino. In de loop der jaren speelden veel voetballers van de VV Heino ook op dit internationale festijn.

In 1972 bestond de dansgroep tien jaar. Op 27 december werd een receptie gehouden in de Schaarshoek. Drie jaar later in november 1975 danste de groep in Parijs met de echte Eiffeltoren als decor. De groep telde op dat moment vijftig leden. In de jaren daarna werd het steeds moeilijker om de wat ouder wordende jeugd bij elkaar te houden. Het jaar 1977 was het laatste actieve jaar voor de dansgroep. Het verhuizen, trouwen en het ouder worden eiste zijn tol. In 1984 werd een reünie gehouden. Ruim honderd oud-leden hadden gehoor gegeven aan de oproep van de reüniecommissie. In totaal waren er ongeveer 150 leden geweest. In 2000 werd de reünie nog een keer herhaald.

Wij zijn ons bewust niet volledig te zijn geweest. Het bovenstaande is een samenvatting. Wij houden ons aanbevolen voor eventuele aanvullingen.

J.K. Pruij-Reinders

Geraadpleegde bronnen:

- Vereniging voor Heemkunde : krantenknipselarchief.
- Gegevens van de heer A.P. van der Veen, Vlaminckhorstweg 3, Heino.

De gezusters Kris

De gezusters Kris. Van links naar rechts: Trees, Dina en Mina.

De gezusters Kris, *Trees*, *Mina* en *Dina*, waren de dochters van **Christiaan Lauers**, geboren te St. Oedenrode op 15-12-1863 en **Maria Blikman**, geboren te Hellendoorn op 22-9-1863. Het echtpaar is niet getrouwd in Heino, Dalfsen of Hellendoorn; in dit gezin zijn 5 kinderen geboren. De vader was bij de geboorte van de kinderen scharenslijper van beroep. De ouders waren bij de geboorte van hun eerste kind officieel nog woonachtig in St. Oedenrode en zijn vermoedelijk daar ook getrouwd.

De kinderen waren:

Jan, geboren 17-3-1897 en overleden op 29-4-1904 te Dalfsen, 6 jaar oud.

Theresia, geboren 13-9-1899 en overleden te Hoonhorst op 2-2-1974, 75 jaar oud.

Mina, geboren 17-6-1902 en overleden te

Hoonhorst op 11-6-1975, bijna 73 jaar oud.

Anthonie Johannes, geboren 27-10-1904, later getrouwd en uit Hoonhorst weggetrokken.

Dina, geboren 17-3-1907 en overleden te Raalte op 5-6-1998 en op 10-6-1998 begraven te Hoonhorst, 91 jaar oud.

De vier jongste kinderen zijn allen geboren in de buurtschap Lenthe, onder de parochie van Hoonhorst, waar zij ook gedoopt zijn, in de gemeente Dalfsen.

Zij zijn geboren in een woonwagen die stond aan de rand van een bos aan de Marsweg. Allen hadden de bijnaam Kris, afgeleid van de voornaam van de vader, Christiaan of Chris. Zij hebben een tijdje ingeschreven gestaan in de gemeente Zwollerkerspel, van december 1924 tot maart 1926, wat er op zou kunnen

Katerstede 'de Peggen' aan de Koelmansweg.

wijzen dat zij hun woonwagen een periode elders hadden staan.

De ouders zijn te Hoonhorst overleden en ook begraven. Hun steen is door achterstallig onderhoud niet meer toonbaar, maar ligt nog op het kerkhof, verzonken onder het gras.

De drie zusters zijn bij elkaar gebleven en zijn eind jaren '20 als huishoudsters ingetrokken bij de bejaarde landbouwer Holterman, die toen woonachtig was aan de Koelmansweg op zijn katerstede van bijna 25 are, 'de Peggen', waar hij in de directe omgeving een stuk grond had gepacht van ca. 1 ha., waarop hij een koe had lopen.

Later zag je hem met Mina dagelijks naar de wei lopen, waar Mina de koe melk en Holterman met een twijg de vliegen bij de koe weg stond te jagen, zodat zij rustig bleef staan en Mina ongestoord kon melken.

Later zijn de zusters op een of andere wijze in het bezit gekomen van de katerstede en zijn daar, op de laatste jaren van Dina na, hun verdere leven blijven wonen.

De zusters hadden een verdeling gemaakt

van de werkzaamheden: Trees trok in de directe omgeving rond om her en der spullen te verzamelen en Mina trok in de wijde omgeving rond met hetzelfde doel. Dina bleef thuis en beredderde daar haar bedoeninkje. Daardoor was zij ietwat vervreemd van mens en omgeving, wat haar jaren later parten heeft gespeeld. Bij hun katerstede hebben de dames in de loop der jaren een enorm aantal onderkomens gebouwd van datgene wat zij onderweg of bij anderen tegenkwamen, en dat beliep toch gauw zo'n 140 m². In die ruimten hielden zij wat geiten en schapen en een bok. Die bok had een luizenleven met een harem tot zijn beschikking en soms mocht hij in de buurt ook nog eens logeren. Dat had tot gevolg dat de geiten jongen kregen, waarbij de hulp van de buurman werd ingeroepen om er voor te zorgen dat de kleine geitjes goed ter wereld kwamen. De buurman, Gerrit Jan van Lenthe, werd al een paar dagen van te voren gewaarschuwd dat er weer een geboorte stond aan te komen. Meestal werd hij er midden in de nacht door Mina voor uit bed ge-

klopt. Zij liep vervolgens terug tot halverwege, waar zij omkeek of de buurman wel kwam, alsof het de gewoonste zaak van de wereld was. Die jonge geitjes werden vervolgens groot gebracht tot zij konden worden verkocht, bijvoorbeeld op de veemarkt te Zwolle.

Diezelfde buurman ploegde ook jaarlijks hun stukje bouwgrond om en kreeg als beloning, behalve een plaatsje in de hemel, een kop koffie met voetbad, met daarin geitenmelk, welke dan naar goed gebruik met een knie op de grond, naast het bouwland, opgedronken kon worden. Dat was goed bedoeld, ware het niet dat die buurman gruwde van geitenmelk; hij kon die koffie met de beste wil van de wereld niet door zijn keel krijgen. Hij moest dan ook steeds een of ander smoesje verzinnen om de aandacht van de dames af te leiden, zodat hij het kopje in één gooi kon legen richting bouwland. Een tweede kopje kon hij altijd krijgen, maar dat weigerde hij beleefd.

De verkoop van hun jongvee deden de dames overigens niet zelf. Daarvoor hadden zij regelmatig voor een korte of langere periode mannen bij hen inwonen; sommigen zelfs enkele jaren. Dat had een tweeledig doel: zij waren een beetje beschermd en zij hadden iemand die voor hen het jongvee verkocht. De inwonende kostgangers hadden er zelf ook belang bij. Het waren over het algemeen kleine handelaartjes die daardoor zelf ook een onderkomen hadden voor hun eigen levende have, van kippen tot een pony toe. Die pony hadden de dames een beetje afgericht en soms dans- te dat beest op verzoek alsof het er een circus was. Als de kostganger van dat moment ook nog op zijn harmonica speelde, was dat wel zo gezellig.

De veiligheid van de zusters werd niet enkel gewaarborgd door de kostganger maar ook door een vervaarlijke hond en het bezit van een wandelstok. Ook Halma, de politieagent van Hoonhorst, hield een oogje in het zeil.

Mochten er dan toch nog wel eens kinderen, maar soms ook volwassenen, die over de straat gingen, roepen: 'Mina Kris ruikt naar pis', enkel omdat het rijmde, dan kon het zomaar gebeuren dat de pispot met inhoud iemand achterna gegooid werd.

Waren er jongeren die vlak bij op elkaar wachtten om gezamenlijk verder te trekken naar uitgaansgelegenheden, dan kwam het ook voor dat Mina met haar vervaarlijke hond plotseling uit het niets naast hen opdook.

Mina ging met haar fiets met daar achteraan gebonden een melkkarretje, of wat daarvoor door moest gaan, de wijde omgeving af en kwam meestal 's avonds laat terug. Dat karretje was vaak afgeladen vol met allerlei zaken en spullen waar zij iets in zag. De randen waren opgehoogd met schotten om toch maar zoveel mogelijk in en op te kunnen laden. Zij vroeg bij boeren om melk en als dat niet kon om karnemelk voor haar geiten en schapen. Zij had daarvoor een klein kannetje bij zich en vrijwel iedere boer deed dat kannetje vol. Vervolgens liep zij terug naar de weg waar haar fiets stond en goot de inhoud over in een grote melkbus, om vervolgens bij de volgende hetzelfde te vragen. Ook vroeg zij vaak of zij een jutezak met hooi vol mocht stoppen, maar dat kon ook stro of haver zijn, en dat werd meestal ook toegestaan. Maar die zak ging zo vol dat het er meestal uitpilde of de zak scheurde.

Zij wist precies waar de dorsmachine bezig was: gedorste rogge en haver scharrelde zij op die manier ook op. Boeren die pas hadden geslacht konden door haar met een bezoek worden vereerd en meestal viel er wel iets voor haar af, ook al omdat zij altijd vriendelijk was.

Als zij in Dalfsen was, kwam zij bij de plaatselijke bakker achterom met de vraag of hij misschien nog een half pond koekjes had voor haar zus die jarig was, waarbij de bakker zich afvroeg hoeveel zusters zij wel niet had. Dat alles ging gepaard met de wens: 'Dat de Lieve heer voor de goede gever maar een mooi plaatsje in de hemel mocht hebben'.

Een van hun kostgangers lustte wel graag een borreltje, maar dat vonden de dames wel wat aan de dure kant. Vindingrijk als zij waren kochten zij een halve liter jenever in een literfles en lengden dat onderweg aan met water uit de pomp.

Rondom het huis stonden, behalve allerlei hokken en hokjes, afrasteringen en wat dies

Het schuurtje werd gebruikt om 's zomers in te huizen en om er de maaltijden te nuttigen.

meer zij, ook volop bosschages, vooral vlierstruiken en er lag een mestvaalt direct aan de weg. Het is bijna onvoorstelbaar hoe veel bij elkaar verzamelde rommel er op zo'n klein stukje grond lag of stond.

Op het erf stond ook nog een hooibergje met daar naast een schuurtje met een golfplaten dak. Dat schuurtje werd gebruikt om 's zomers in te huizen en om er de maaltijden te nuttigen. Dikwijls speelde de dan aanwezige kostganger onder het golfplaten dak zijn deuntjes, tot groot genoegen van de dames. Dat genoegen werd nogal eens verstoord doordat een knecht van de achterbuurman, die dan nog aan het werk was op het aardappelland, wel eens een aardappel of een kluit zand over de golfplaten gooide. Dat bracht de gemoederen hevig in beweging en politieagent Halma moest wel eens handelend optreden.

De zusters waren niet versmeerd, maar zagen er voor hun doen behoorlijk netjes uit. Zolang de drie zusters bij elkaar bleven, hebben zij zich goed tot redelijk kunnen redden. De plaatselijke kerk en Caritas deden wat zij voor hen konden doen en ook de directe omgeving hielp daar waar nodig was; de zusters waren daar dankbaar voor. De eerste die overleed was Trees, maar toen ook Mina overleed was het voor Dina, die immers altijd thuis was geweest, moeilijk om het hoofd boven water te houden. Er is toen besloten voor haar een plek te zoeken in een bejaardenhuis en hun huisje, gelegen aan de Koel-

mansstraat 69 te Hoonhorst, gemeente Dalfsen, te verkopen. Het huisje is ingezet op 23 juni 1975 en een week later publiekelijk verkocht aan de familie Willemsen. Die familie had, nadat ze al het overtollige op een bult gegooid hadden, het jaar daarop het grootste paasvuur van de wijde omgeving.

Dina is toen verhuisd naar het bejaardenhuis 'De Vloedgraven' in Heino. Zij kon daar niet goed aarden en zij heeft achtereenvolgens gewoond in 'De Rozengarde' in Dalfsen, na psychische problemen in de 'St. Franciscushof' te Raalte en wederom in 'De Vloedgraven' in Heino. In Raalte woonde zij een tijdje in bij een vroegere kostganger, die zich haar lot aantrok. Daarna kwam zij in 'de Swaenewoord' en vervolgens in 'de Hartkamp', allebei in Raalte. Uiteindelijk is zij op 5 juni 1998 overleden. Zij had steeds nieuwe meubeltjes nodig omdat de oude regelmatig op wonderbaarlijke manier waren verdwenen. Bij al haar omzwervingen heeft zij veel bezoek gehad van mensen die zich haar lot aantrokken. Zij is tussendoor ook veel op bezoek geweest bij mensen in Hoonhorst. Eens kwam zij bij een familie die nieuwe vloerbedekking had gekregen. Zij hief de handen omhoog, klapte meerdere malen van verrukking in haar handen en riep vol verbazing: "t lik net grös, zo mooi grun". Na het overlijden van de laatst overgebleven zuster wist vrijwel niemand hoe de erfenis geregeld was. Na enig speurwerk kwam er een testament boven water waaruit bleek dat het de laatste wens van de zusters was dat de rooms-katholieke parochie van Hoonhorst alles zou erven. Diezelfde parochie heeft er voor gezorgd dat de oude steen op het graf van de ouders vervangen is door een steen voor de drie zusters, die daar alle drie begraven liggen. Het dorp kent haar oude inwonsters nog met al hun eigenaardigheden en zorgt voor hun graf, dat er dan ook netjes bij ligt.

Anton G.M. Heijmerikx

Bronnen:

- Historisch Centrum Overijssel.
- Mondelinge overlevering van vele personen.

Toen en nu (4)

De mengvoederfabriek van de Coöperatieve Landbouw Aan- en Verkoopvereniging Heino (C.L.A.V.V.) in 1966. Rechts bevinden zich de opslagloodsen voor onder meer kunstmest. Op de achtergrond staan de silo's voor de grondstoffen. Daarvoor staat het bulkverladingsstation. Vooraan, onder de luifel, is het laadperron.

Alleen het stenen gebouw, de oude maalderij, is blijven staan. Vooraan, onder de luifel, is de invalidenopgang naar de hoofdingang. In het gebouw bevinden zich het Bezoekerscentrum, het Toeristisch Informatiebureau en rechts

boven is de werkruimte van de Vereniging voor Heemkunde 'Omheining'. De kelder wordt door deze vereniging gebruikt als opslagruimte voor oude voorwerpen. Via de doorgang rechts komt men bij de kruidentuin 'Allegaardje'. Rechts staan de seniorenwoningen van de Kloostermanshof.

J.M. Seine

Het verhaal achter de dingen

Op zaterdagmorgen 30 maart was het dan zo ver: na een half jaar voorbereiding zou de tentoonstelling 'Het verhaal achter de dingen' door de heer A.W.P. van den Berg geopend worden. Een tentoonstelling van alledaagse voorwerpen die door hun soms heel ontroerende verhalen zo bijzonder werden. Alle mensen die een voorwerp hadden ingestuurd waren uitgenodigd om de opening bij te wonen. Wij waren vol spanning hoe de reacties zouden zijn. Het werd een zeer geanimeerd samenzijn, waarbij het ene verhaal het andere uitlokte.

Dat de tweede wereldoorlog nog bij veel mensen voortleeft, bleek wel uit diverse verhalen.

De tentoonstelling was open op maandagmorgen en op vrijdag en zaterdag.

In het kader van de geschiedenislessen kwamen heel wat schoolklassen op bezoek. Als ze op vrijdagmiddag kwamen mochten ze met Jan Hageman of Jo Schutte mee naar de kelder om daar de voorraad oude voorwerpen te bekijken.

De school uit Lierderholthuis bracht een aantal kinderen uit het asielzoekerscentrum te Markelo mee. Deze kinderen spraken heel goed Nederlands en bekeken vol belangstelling de oude handwerken. Sokken breien was voor alle kinderen voorgoed historie. Toen een van de buitenlandse kinderen onze oude

mutsen zag, zei hij: 'Zie je wel, hier droegen ze vroeger ook sluiers.'

Twee middagen hebben we groepen ouderen van de Welfare op bezoek gehad. Bij het zien van het oude peteroliestel kwamen de verhalen los over stooftjeertjes, sudderlapjes en de walm. Kinderen vroegen meestal: 'Wat is dat?'

Wij wisten niet dat er zoveel mensen waren die vroeger thuis ook een ouderwetse winkel hadden. Een heel enthousiaste mevrouw uit Raalte legde ons er van alles over uit. Ze vertelde ons ook hoe haar vader vroeger in de kelder margarine maakte van walvisvet.

Zaterdag 18 mei was de laatste dag; 423 mensen hebben de tentoonstelling bezocht.

Wij willen alle mensen, die spontaan hun voorwerpen met hun persoonlijke verhaal er bij aan ons in bruikleen afstonden, heel hartelijk bedanken: zonder hun medewerking was de tentoonstelling niet zo'n succes geworden!

T. de Graaf- Brouwer

www.omheining.net

Via deze website kunt u kennis maken met de activiteiten van onze werkgroepen.

Wie is wie?

Een foto gemaakt en beschikbaar gesteld door de heer J. Seine. Wie herkent deze dame? Waar en wanneer en bij welke gelegenheid is deze foto gemaakt? We hopen weer op uw reactie.

M.H. Stavorinus, De Haarstraat 25, 8141 EW Heino, tel. 0572-392586.

Wie was wie?

Op de foto geplaatst in het juni nummer zijn enkele reacties binnen gekomen. Volgens Jan Hageman zou de heer links op de foto Herman Giezen kunnen zijn, destijds beheerder van het Parochiehuis aan de Canadastraat. Mevr. Annie Herbrink dacht Th. Willemsen te herkennen met op de achtergrond de woning van Willemsen aan de Canadastraat. De vraag Wie is Wie is dus nog niet helemaal opgelost.

Jan Hageman en Annie Herbrink hartelijk dank voor jullie reactie.

Dan nog een reactie van Th. Blom op de foto van de chauffeurs van Blom. De derde persoon is niet Jans Bos, maar Egbert Kamphuis.

De laatste persoon is Jan Blom, broer van Theo en Wout Blom.

Ook voor deze reactie onze hartelijke dank.

467

Kremetart

Adansonia digitata

Tot 25 m; bladwisselend; onmiskenbaar

Stam: Massief, buite verhouding tot takke; lakke knoetserig en

gakkak soos wortels, asof boom onderstebo groei; bas is glad

Blomme: Okt – Nov; groot, wit

Vrugte: Apr – Mei

Gebruik: Blare en bas word deur olifante gevreet; vrugte word

deur bobbejane en ape gevreet, uit meierige vrugmoes word

verfrissende drank berei

• **Maklik herkenbaar**

bloedzuiverend. Bij blom van zwavel kon ik me nog iets voorstellen, maar krimmetart... nee. Ik dacht er nooit meer aan, totdat ik een stukje Zuid-Afrikaanse tekst onder ogen kreeg waarin het woord 'kremetart' voorkwam. Daar moest ik meer van weten, en ik wist ook hoe! Mijn jongste zoon, Pa's jongste kleinkind, is afgelopen winter voor stage naar Zuid-Afrika gegaan. Die stageplek had hij gekregen via iemand die bezig is met het samenstellen van het Zuid-Afrikaanse woordenboek. Telkens als er een deel van het woordenboek af is, stuurt hij dat toe aan een vriend in Nederland en die kennen wij weer. Zo lees ik in dat boek:

'kremetart, kremetarte. Ook soms kremetat en selde karmatart, karmatat, krimmetart en krimmetat. 1. (geen m. v.) Alg. gebr. vir kaliumbitartraat... Gemmerbier word gemaak deur gestampde gemmer op te kook met water en suiker... voeg daarby een eetlepel vol kremetart...'

Het is dus echt wat en je kunt het nog opeten ook! Verder lees ik:

'Kremetartboom: ook soms kremetatboom en selde krimmetartboom. Alg. gebr. vir de boabab... Kremetartboom ('the cream of Tartar tree') is so genoem naar die suur in sy vrug...'

Krimmetart en blom van zwavel

'Goliath Bomballius, Rico van Sabomannius, Graaf van Grote Bamba, Markies van Frikandelia... en nou jij' zei Pa tegen zijn kleinkinderen. Natuurlijk lukte hen dat niet (kunt u het wel zonder het nog een keer te lezen?) en dat was precies de bedoeling. Een onzinrijmpje, maar wel grappig. Daar schaarde ik tot voor kort ook 'krimmetart en blom van zwavel' onder. In geval van puisten raadde hij dat aan: zo te halen bij Plomp de drogist; het was

Van die vruchten kan ook nog een verfrissende drank gemaakt worden lees ik elders. Gewapend met deze kennis ben ik nog verder op zoek gegaan: ik belde de apotheker en de KNMP (Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering der Pharmacie). Geen van beiden kon mij veel verder helpen. Kaliumbitartraat, ja, dat was bekend, maar niet onder de naam van kremetart of krimmetart. In een heel oud apothekersboek wist men het woord cremorbitartarum wel te vinden, maar er stond geen uitleg bij (misschien een verlatijnsing van het oorspronkelijke Zuid-Afrikaanse

woord?). Eigenlijk ben ik nu ook wel tevreden: ik weet nu dat vroeger een mengsel van sulfur (blom van zwavel) en kaliumbitartraat (krimmetart) als geneesmiddel gebruikt werd en dat die krimmetart betrokken werd van de krimmetartboom.

Maar bijzonder blijft het wel dat een boer uit de Krimpenerwaard met een Zuid-Afrikaans

woord op de proppen komt. Krimmetart en blom van zwavel: als je er nu om zou vragen zouden ze je aankijken of je een vreemde taal sprak... en dat is natuurlijk gedeeltelijk ook zo.

Julia Bongers

Heino en zijn geschiedenis (9)

In het verleden, of het nu wat langer of wat korter is geleden maakt niet uit, waren de mensen weinig anders dan tegenwoordig, zoals we meerdere malen hebben gelezen in kranten van weleer of in ons eigen gemeentearchief. Waarschijnlijk was de sociale controle vroeger wel meer werkzaam dan in onze tijd maar waren de leefomstandigheden wel heel anders.

15-11-1841. Bron brievenboek burgemeester Heino.

Aan den Heer Gouverneur der Provincie Overijssel:

De persoon van Gerhardus Vulkers, kleermaker wonende in deze gemeente gisteren avond het huis van W. Meiman, bakker aan de Nieuwe Wetering onder deze gemeente omstreeks tien uur verlatende heeft ten gevolge van de duisternis en den hevige wind het ongeluk gehad in de wetering te vallen en te verdrinken. Het lijk is hedenochtend omstreeks elf ure een eind lager en wel op de hoogte van den Koopman E. Lindeboom terug gevonden.

In het verleden zijn meer mensen door harde wind in het water geraakt en verdronken. Zo is in de jaren tussen 1930 en 1940 ongeveer op de zelfde plaats een kind van de familie Gensen hier ook verdronken met stormachtig weer.

Meiman woonde op adres Nieuwe Wetering 1 of 3 en Lindeboom woonde op nummer 13.

Derk van de Klippe

De zondagse muts van mijn moeder

Als ik naar die oude knipmuts van mijn moeder kijk, dan zie ik haar weer voor me. Hoe ze op zondagmorgen die mooie muts droeg om naar de kerk te gaan en als ze dan weer thuis kwam diezelfde muts weer voorzichtig in een doos met blauw vloeiend papier opborg. Alleen bij hele bijzondere gelegenheden kwam de muts op een doordeweekse dag te voorschijn.

Het was op zo'n doordeweekse dag dat die muts voor de dag werd gehaald. Het was vlak na de oorlog op een mooie zonnige dag in augustus. Het hele gezin was in rep en roer. Moeder deed haar zondagse muts op. Ze was heel nerveus. Ik had haar nog nooit zo zenuwachtig gezien. Ook vader was niet in zijn gewone doen, hij liep mopperend rond en foeterde op ieder kind dat voor zijn voeten liep, terwijl hij nog wel in zijn zondagse pak liep.

De fotograaf zou komen! Wij kregen de zondagse jurken aan en moeder had onze haarstrikken extra mooi opgestreken.

De fotograaf, ik wist niet wat een fotograaf was. Ik had er nog nooit over gehoord. 'Er wordt een foto van ons gemaakt, dat is toch leuk' zeiden mijn grote zussen. Leuk? Dat snapte ik niet. Waarom was iedereen dan zo onrustig? Ik vond het helemaal niet leuk. Waarom mopperden ze dan zo op elkaar? 'Vooruit opschieten', werd er van alle kanten geroepen.

Ik werd ook onrustig, ik vertrouwde het allemaal niet. Onwillekeurig kwamen de verhalen over de oorlog en de bevrijding in mij naar boven. Ik had lang niet alles begrepen, maar dat er wel eens mensen tegen de muur werden gezet en dan werden dood geschoten had ik wel eens opgevangen.

'De fotograaf komt er aan!' riep Herman die de hele tijd op de uitkijk had gestaan en op hetzelfde moment begon iedereen te rennen en te vliegen.

De fotograaf, een griezelige magere man, helemaal in het zwart met een klein kransje grijs plukhaar stapte onhandig van zijn fiets. Hij begon een zwart gevaarte klaar te zetten, waar hij op het laatst een grote zwarte doek overheen gooide. Daar kroop hij steeds onder en kwam er dan weer onder vandaan.

'Allemaal naast elkaar gaan staan' werd er opeens gezegd. Ik werd bang, wilde wegrennen. 'De kleintjes vooraan', riep de fotograaf 'en de groten naar achteren'.

Ik werd met de andere drie kleintjes naar voren geduwd en moest met hen op de grond gaan zitten. Zij keken al even angstig als dat ik mij voelde.

De fotograaf kroop weer onder de grote zwarte doek. 'Stil zitten' commandeerde hij.

'Wij worden dood geschoten', ik wist het nu

zeker. Ik wilde net gaan huilen toen de fotograaf riep: 'Allemaal lachen en kijken naar het vogeltje'. Totaal in de war hield ik mijn tranen vast en probeerde uit alle macht een lach op mijn gezicht te krijgen. Dat bleek net iets te veel gevraagd.
De fotograaf drukte af, ik hoorde een klik en...

er gebeurde niets, de spanning was gebroken. De zondagse kleren gingen weer in de kast. Moeders mooie muts werd weer tussen het blauwe vloeipapier gelegd.

Riky Siemers

Wie - woont - waar

Waar wone wie toch: An - bie - in - onder - op.

An de Gold'n Reeg'n mar in Zuud woont Jan Tiejuus.

Jennigie Stegeman is geboren op Zuthem en an de Wetterik.

Zelf bink geboorn in 'n Haagn mar op 'n Alerinck en ik ginge op Zuthem naor schoele.
Naor Heino ginge wie onder 'n Alerinck deur, dan deur de Kromallee en de Zaadstege naor Heino.

Kiek in de Vegte in Harxen woon onder de Vos van Winsum.

Bie Wiehe woont boer'n onder de Gelder.

De famillie Elshof giet op de Wetterik naor de karke.

Niehof op de Wetterik woon an de Olde Wetterik mar de van Dam's famillie die boer'n in Broek.

Cafè de Mol is in Wietem mar Fakkert was op 'n Hoonhørst en Eshuus zat an de Gansepanne.

Ik lage een keer in 't ziekenhuus mar de buurman lag op 't ziekenhuus, tenminste det zegge.

In Dalmsholte en op 't suukerfebriek ai 't niet weet det is Lemelerveld.

In Heeten mar op Schoonheten en soms onder Schoonheeten mar dan woont ze onder Bentinck

Een kennis van mie woont op of onder Rechteren mar in Hessum

Noe de leste: Schoemaker de turfschipper leggn eerst bie 't schut an, det is dan sluus iene, dan bie de Mol, dan an de Gaansepanne bie de brugge, dan an de Bolterbrugge bie Roessink, dan bie de Kluunhaar waar Duteweerd de brugwachter was en wasse dan nog niet leug dan vaarn de nog deur naor sluus twee bie Linthørst.

Van Duuts week ma een fitsie of, ma oons gepraot van vrogger dut mie toch wel denken an de 3e en 4e naamval van oonze bureen en b.v hee hef det edaon kump det van hij of van er of kump hij en er van hee??
Wie het weet mag 't zeggen

Derk van de Klippe

Uit de school geklapt (14)

Uit het jaar 1924 heeft de vereniging twee schoolfoto's van de Mariaschool. Een foto van groep III en een foto van groep V. De andere foto's ontbreken.

Groep III

Van het onderwijzend personeel en de leerlingen zijn de namen bekend.

Vanaf boven van links naar rechts:

Achterste rij:

Marinus Nijboer, Gerard Koenjer, Anton Oosterlaar, Jan Oosterlaar, Gerardus Oosterlaar, Tinus Oosterlaar, Annie of Truus Maas, meester Joseph Renier Maas, onderwijzer in de periode 1921-1932.

Middelste rij staande:

Bernard Luttenberg, juffrouw Marie Spitzen-de Visser, Anna Nijboer, Mina Hofhuis, Bertha Kiekebosch, Mina Oosterlaar, Mientje Lugtenberg, Marie Koenjer, Herman Ohms.

Middelste rij zittende:

Antoon Koenjer, Herman Koenjer, Hein Oosterlaar, Marietje Hogeman, Annie Lugtenberg, Antje Luttenberg, Johan Luttenberg, Jan Kamphuis, Herman Hogeman, Willem Mensink, Jan Maas.

Voorste rij:

Arnold Neplenbroek, Antoon Kamphuis, Corrie Hollegien, Hein Koenjer, Gerard Nijboer, Hermanus Kieftenbeld, Gerard Kiekebosch, Jan Nijenhuis.

Groep V

Ook van deze foto zijn de namen van het onderwijzend personeel en de leerlingen bekend.

Achterste rij:

Grada Solen, Corrie v.d. Weerd, Leida Zunnabelt, Mina Overesch, Toos Zunnabelt, Anna Schoorlemmer, Mina Westerbeeck.

Middelste rij staande:

meester A.F. Hoppen, Antoon Slootman, Harry Vlierhuis, Fien Zunnabelt, Anna Hofhuis, Cornelia Solen, Mina Solen, Riek Smalbroek, Mina Vrolijkjen, Anna Wallink, Jo Zunnabelt, Nettie Vlierhuis, Annie of Truus Maas, meester J.R. Maas.

Middelste rij zittende:

Jan v.d. Weerd, Bernard Zunnabelt, Mina Solen, Mina Hofhuis, Mina Slootman, Maria van Sonsbeeck, Mathilda van Sonsbeeck, Trees van Sonsbeeck, Riek Vrolijkjen, Anna Westerbeeck, Gerrit Vrolijkjen.

Voorste rij:

Herman Vlierhuis, Dorus Hofhuis, Hein Slootman, Theo Vlierhuis, Hein Zunnabelt, Jan Maas, Gerard Schoorlemmer, Tonnie Vlierhuis, Willem Westerbeeck, Hein Willemsen.

Mocht u in het bezit zijn van de ontbrekende foto's I, II, of IV, dan horen wij dat graag van u. De mogelijkheid bestaat om foto van foto te maken, zodat u uw eigen foto kunt houden. Een reactie wordt zeer op prijs gesteld.

Werkgroep documentatie.

Manna Stavorinus, de Haarstraat 25, 8141 EW Heino, telefoon 0572-392586.
Jennie Pruijm, Acacia 25, 8141 TL Heino, telefoon 0572-391986.

Van de bestuurstafel

Schenkeningen

- Van mevrouw P. Aukema, Koewegje 8, Zwolle, Sunil zeep.
- Van mevrouw T. Diepman, Ankerstraat 25, Lemelerveld, een doos met contactbladen van het voormalige verzorgingshuis 'De Vloedgraven'.
- Van mevrouw L. Doldersum, Pinksterbloem 7, twee dozen met zeepoeder en een doos met schaatsen.
- Van de voormalige gemeente Heino, een tegeltje 1236-1986, een paspoort met waardebonnen 750 jaar Heino, stickers 750 jaar Heino, en stempels.
- Van de heer B.J. Hogeboom, Dolderstraat 13, een foto van het bestuur en het onderwijzend personeel van de Chr. lagere school uit 1920.
- Van de heer G. Polstra, de Haarstraat 23, een armembleen opr. herst.dienst L.B.D., een doosje Karnemelkzeep, een doosje Akkertjes, Sloan's liniment, schortknopen en twee boeken met foto's.
- Van de reüniecommissie van de Volksdansgroep 'De Schaarshoek' een prospectus, een CD, een foto van de reünie in 2000 en het laatste geldbedrag.
- Van de heer J.M. Seine, Molenweg 2, een winkelkassa, merk Remington.
- Van de heer A. Siemers, Pinksterbloem 10, een multifunctionele tang.
- Van mevrouw E.M.A. van Spanje-v.d. Lande, Stationsweg 30B, een letterleerdoos die vroeger in het lager onderwijs werd gebruikt.
- Van de heer J. Stomphorst, De Hoge Kampen 10, een munt nr. 1176 van de Coöp.Landb. Aan- & Verkoopvereen. Heino.
- Van mevrouw J. Vunderink, Klompstraat 2, een verhaal van pastoor Terpstra over de tweede wereldoorlog in Gellicum bij Geldermalsum.
- Van mevrouw L. Weerdmeester-v.d. Wetering, Achterweg 61, Tiel, schoolfoto's en andere foto's ter reproductie.
- Van de heer J. Wessels, Klompstraat 5, een tondeuse, merk Deltawerk Solingen.
- Van de heer en mevrouw J. Willink, Satinklaan 14, twee dozen met dia's, gemaakt in Heino.

Alle schenkers weer hartelijk bedankt.

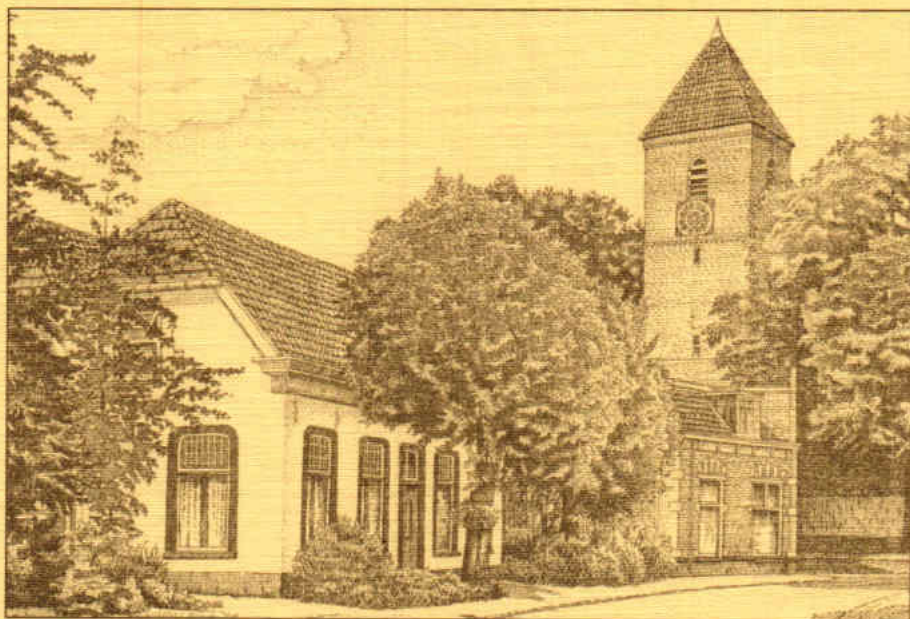
Ledenavonden in het najaar

Op dinsdagavond 24 september komt mevrouw Dini Hiddink-Dijkman uit Lochem met voordrachten in het dialect; korte verhalen en gedichten.

Op woensdagavond 20 november komt de heer W.B. van Pijkeren uit Heino met een dialezing over het Pieterpad. Beide avonden vinden plaats in de torenzaal van café-restaurant 'Oortwijn'.

Omheining

CONTACTBLAD VAN DE VERENIGING VOOR HEEMKUNDE "OMHEINING" TE HEINO

22e JAARGANG - NUMMER 4 - DECEMBER 2002

'OMHEINING'

Met deze naam tracht de Vereniging voor Heemkunde tot uitdrukking te brengen een vereniging te zijn, die Heino in al zijn facetten 'omheint'. Volgens sommigen is de naam afgeleid van dit begrip, symboliserend een heg of haag, die een bepaald terrein 'omheint', in ons geval van de Strenkhaar tot de Aalvanger en van de Dollenhoek tot de Ganzepan.

Vereniging voor Heemkunde 'Omheining' te Heino Canadastraat 6, 8141 AC Heino

Tel. 0572-394562

E-mail: omheining@planet.nl

Website: omheining.net

Secr.: Acacia 25, 8141 TL Heino,

Tel. 0572-391986

Postrekeningnr.: 2517412
Rabobank Heino: rek.nr. 3271.12.271
Gironummer van de bank: 800093

Kontributies:

Leden € 15,00 per jaar (elk volgend gezinslid € 7,50 per jaar); donateurs € 15,00 per jaar
Losse nummers € 3,50 (max. 24 pagina's)
Themanummers € 4,50

Bestuur

J.M. Seine, Molenweg 2, *voorzitter*,
8141 NS Heino, tel. 391310
J.K. Pruim-Reinders, *secretaresse*,
Acacia 25, 8141 TL Heino, tel. 391986
H.J. Wessels, *penningmeester*,
De Horst 18, 8141 BA Heino, tel. 393495
M.J.M. Bisschop, Grote Bisschop 23,
8141 WK Heino, tel. 392499
T. de Graaf-Brouwer, Van Sonsbeekstraat 18,
8141 VB Heino, tel. 392007
G.J. Hageman, Vlamincckhorstweg 28,
8141 GG Heino, tel. 391332
G.W.M. Hollak, Herenbrinksweg 3A,
8144 RC Lierderholthuis, tel. 391529
J.H.M. Meulman-Kortstee, Dolderstraat 8,
8141 GK Heino, tel. 392560
E.M.A. van Spanje-v.d. Lande, Stationsweg 30B,
8141 SL Heino, tel. 392187

Werkgroepen

1. Boerderij- en Veldnamen

Contactpersoon: J. Peters, Woolthuisweg 39,
8141 RX Heino, tel. 391914

2. Folklore

Contactpersonen: T. de Graaf-Brouwer,
Van Sonsbeekstraat 18, 8141 VB Heino,
tel. 392007 en J.H.M. Meulman-Kortstee,
Dolderstraat 8, 8141 GK Heino, tel. 392560

3. Foto en Video

Contactpersoon: M.J.M. Bisschop,
Grote Bisschop 23, 8141 WK Heino, tel. 392499

4. Genealogie - Documentatie

Contactpersoon: J.K. Pruim-Reinders,
Acacia 25, 8141 TL Heino, tel. 391986

5. Geschiedenis

Contactpersoon: M.J.M. Bisschop,
Grote Bisschop 23, 8141 WK Heino, tel. 392499

6. Historische Gebruiksvoorwerpen

Contactpersoon: G.J. Hageman,
Vlamincckhorstweg 28, 8141 GG Heino,
tel. 391332

7. Kruidentuin 'Allegardje'

Contactpersoon: E.M.A. van Spanje-v.d. Lande,
Stationsweg 30B, 8141 SL Heino, tel. 392187

8. Streektaal

Contactpersoon: J.L. Melenhorst,
Woolthuisweg 2c, 8141 RX Heino,
tel. 392712

Tijdschrift 'Omheining'

Redactie-adres:

Canadastraat 6, 8141 AC Heino
tel. 0572-394562

Redactie

T. de Graaf-Brouwer, Van Sonsbeekstraat 18,
8141 VB Heino, tel. 392007, *eindredactrice*
M.S.H. Donath-Hoppen, Plataan 13,
8141 SM Heino, tel. 392998
D. van de Klippe, Kruzebrink 6,
8141 WD Heino, tel. 391517
J. Peters, Woolthuisweg 39,
8141 RX Heino, tel. 391914
M.H. Stavorinus, De Haarstraat 25,
8141 EW Heino, tel. 392586
H.J. Wessels, De Horst 18,
8141 BA Heino, tel. 393495
A. van de Wetering, De Haarstraat 33,
8141 EW Heino, tel. 392330, *vormgeving*

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur van de vereniging voor Heemkunde 'Omheining'.

Druk: Sonodruk, Heino

Vereniging voor Heemkunde 'Omheining' te Heino
22e jaargang - nummer 4 - december 2002

INHOUDSOPGAVE

- blz. 74 Van de redactie
- blz. 75 De orgels van de Hervormde kerk te Heino - Piet Lievense
- blz. 84 Van de werkgroep Kruidentuin 'Allegaardje' - Arja Albrecht-Broekens
- blz. 86 Spreekende foto's (55) - J.K. Pruim-Reinders
- blz. 88 Wie is wie? - Wie was wie? - M.H. Stavorinus
- blz. 90 Van de werkgroep Historische Voorwerpen - Jan Weerts
- blz. 92 Het verhaal achter de dingen (2) - M. Wolfkamp- Hansman
- blz. 93 Reacties van lezers - J.K. Pruim-Reinders
- blz. 93 Heino en zijn geschiedenis (10) - Derk van de Klippe
- blz. 94 Decembermaand - Henk van der Veen sr.
- blz. 95 Alweer 20 jaar geleden - Henk Wessels
- blz. 99 Van de bestuurstafel
-

Van de redactie

In september heeft de Hervormde kerk te Heino een nieuw orgel in gebruik genomen; een Haffmans-Leichel-orgel uit 1869.

Naar aanleiding van dit heuglijke feit is aan alle lidmaten van deze kerk het boek 'Alle registers open' cadeau gedaan. Hierin staat o.a. de geschiedenis van de orgels in deze kerk van 1813 tot 2002 beschreven.

Omdat wij deze geschiedenis voor heel Heino van belang vinden, hebben wij van de auteur, de heer P. Lievense, toestemming gekregen dit verhaal in 'Omheining' te publiceren.

Een wintervrucht, de mispel, wordt op de haar geheel eigen wijze beschreven door Arja Albrecht-Broekens.

Onder onze oude voorwerpen bevinden zich nogal wat schaatsen. De heer Weerts heeft in het kort de geschiedenis van de schaats beschreven.

Uit de voorraad van 'Het verhaal achter de dingen' kunt u deze keer een herinnering aan de hongerwinter lezen van mevrouw M. Wolfkamp-Hansman.

Wij wensen u goede kerstdagen en een heel gelukkig 2003.

De kopij voor het maartnummer moet uiterlijk 1 februari 2003 in ons bezit zijn.

De orgels van de Hervormde kerk te Heino

1813-2002

Ter gelegenheid van de ingebruikname van het Haffmans-Leichelorgel in de Hervormde kerk te Heino kwam de vraag op, welke orgels hier in de loop van de geschiedenis hebben gestaan. Een interessante speurtocht in het verleden heeft ons teruggebracht tot het jaar 1813. Welk orgel in dit jaar in gebruik werd genomen en welke orgels erna werden gebruikt leest u in dit artikel.

Het orgel voor 1874

Uit de notulen van de vergadering van de kerkvoogdij van 11 juni 1855 blijkt dat men het kerkgebouw wil vergroten. Op 1 december 1867 wordt het nieuwe gebouw in gebruik genomen en hierin wordt in 1874 het Knipscheerorgel geplaatst. Dit orgel wordt nieuw geleverd, dus in het oude kerkgebouw moet een ander orgel hebben gestaan. In de notulen van 26 juni 1871 staat te lezen: "Ten vijfde is besloten om het oude orgel dat in Kortenhuis staat te trachten hetzelfde te verkopen". Wellicht is het zo, dat tijdens de verbouwing van de kerk het orgel tijdelijk in Kortenhuis is geplaatst. Na de opening van de nieuwe kerk wil men dit orgel kennelijk verkopen en niet opnieuw plaatsen, want we lezen in "H. Boom: Mijne reisportefeuille. Omzwervingen door Overijssel in het najaar van 1846" (Zwolle 1954) dat het orgel in 1846 als "bijzonder slecht" werd gekwalificeerd. Over welk instrument wordt hier gesproken? In het boekje: "George Hendricus Broekhuizen Senior: Orgelbeschrijvingen". (Handschrift ca. 1850-1862). Ed. A.J. Gierveld. Amsterdam 1986 vonden we de onderstaande tekst:

Wie de bouwer van dit instrument is geweest is uit deze literatuur helaas niet te achterhalen. Wel kunnen we, kijkend naar het aantal registers, zeggen dat het qua omvang ongeveer gelijk is aan het latere Knipscheerorgel.

Het Knipscheerorgel

Uit een uitgebreide correspondentie uit het jaar 1874, waarin iedereen netjes wordt aangesproken als Ued., blijkt het een en ander over de besluitvorming, het vervoer en de omvang van dit orgel.

Een reeds gereedstaand orgel blijkt inmiddels te zijn verkocht aan de gemeente in Rijnsburg, maar zo wordt door de fa Knipscheer gemeld: "Echter hebben wij een dergelijke bijna gereed". Dat is slechts een kwestie van maanden, maar dan beschikt men ook over een orgel van een goede kwaliteit en een behoorlijke omvang, zoals blijkt uit het volgende citaat uit een brief van de fa Knipscheer van 10 juli 1874 (zie blz. 76):

"H 121. Heino, Provincie Overijssel. Het orgel in de kerk der hervormde gemeente aldaar. Is de datum der stichting en maker onbekend. Werd door leden dezer gemeente in 1813 aangekocht en toen in de nieuw gebouwde kerk geplaatst. Geexamineerd door Heek, organist te Zwolle. Ingewijd door den leeraar S.J. Hiebink den 12de oktober 1813. Heeft 10 stemmen, een handclavier, aangehangen pedaal (en) twee blaasbalgen.

Prestant 4 vt	Octaaf 2 vt	Sexqualter B. 2 st.
Holpijp 8 vt	Mixtuur 2-3 st.	Regaal 8 vt
Viol di Gamba 8 vt	Sexqualter D.2 st.	Prestant D. 8 vt
Fluit 4 vt		
tremulant, ventil."		

"Tien jaar staan wij in voor de deugzaamheid van het orgel.

De Registers zijn als volgt:

1. Prestant 8 vt. vanaf de tweede C in het Front, de onderste toonen in het Bourdon loopende
2. Bourdon 8 vt. De Bas van Eikenhout de Discant Metaal
3. Viola de gamba 8 vt.
De 12 onderste toonen in de Bourdon sprekende
4. Octaaf 4 vt.
5. Fluit 4 vt.
6. Quint 3 vt.
7. Octaaf 2 vt.
8. Mixtuur Bas 11/2 vt 2 en 3 sterk
9. Mixtuur discant drie sterk
10. Ventiel

De Blaasbalg dewelke in de orgelkast ligt is dubbel opgaande en dubbele pompen. Het Clavier is groot 4^{1/2} octaaf en loopt van groot C. tot drie gestreept F. Het pedaal of voet Clavier is groot 13 toonen. In den regel plaatst men op de orgels drie beelden, voorstellende David met Eene harp en aan iedere zijde Een Engel met Bazuinen. Deze drie beelden zijn gegoten van gips en keurig gewerkt. Zij kosten fl. 30.-."

Toen was je gulden nog heel wat meer dan een daalder waard, want de beeldjes waar men destijds 30 gulden voor moest betalen, kunnen nu, anno 2002, aan een orgelbouwer voor 10.000 gulden worden verkocht. Dit is trouwens al 8 keer zoveel als het totale bedrag, dat destijds voor het hele orgel betaald moest worden: f. 1250,-. Dit bedrag zat kennelijk niet in de kas van de kerkvoogdij, want uit een brief van 28 juli 1874 blijkt, dat men toestemming heeft gevraagd om een verloting te houden en die wordt verleend, want:

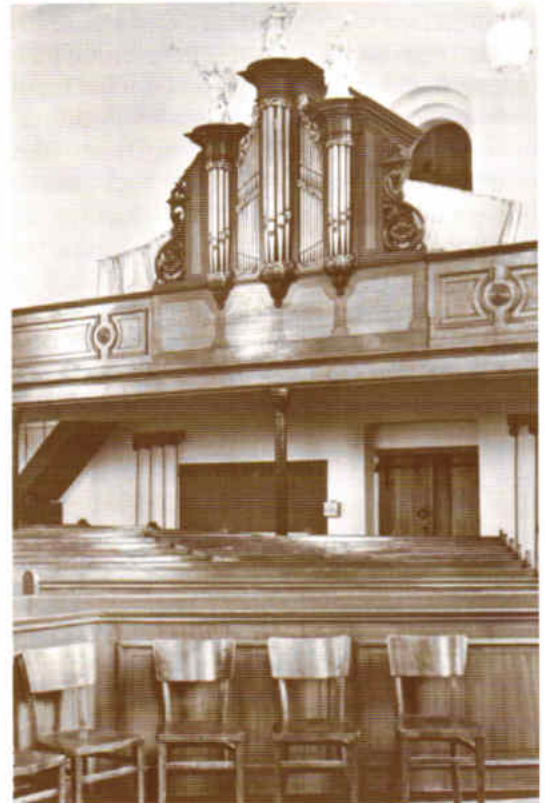
"Heer H. Baron de Vos van Steenwijk, grondeigenaar te Laag-Zuthem, Gemeente Zwollerkerspel, vergunning wordt verleend tot het houden eener verloting van roerende goe-

deren ten einde de opbrengst te doen strekken als bijdrage voor den aankoop van een orgel in de kerk te Heino; met bepaling, dat het getal en de prijs der loten en de tijd en wijze van verloting door den Commissaris des Konings zullen worden bepaald.

Gezien de voorstellen gedaan bij missive van Heeren Burgemeester en Wethouders van Zwollerkerspel d.d. 25 dezer No. 312.

Bepaalt

Dat de bedoelde loterij zal bevatten hoogstens 1313 loten, die tegen de prijs van vijftig cent per lot zullen worden uitgegeven, dat de verloting zal plaats hebben in het openbaar, in

Het Knipscheerorgel in de Nederlandse Hervormde Kerk te Heino.

de eerste dagen van de maand Augustus aanstaande, ten overstaan van gemelden Heer Baron de Vos van Steenwijk."

Eind augustus 1874 is het zover en kan het orgel naar Heino vervoerd worden. Bij de

3^e Afdeling

N^o: 5306
1961

Particuliere Verloting
te Zwollekerkspjel.

Afschrift.

Zwolle, den 28^{en} July 1874.

De Commissaris des Konings in de prov. Overijss.
Gedeputeerde bescheikking van Zyne Excellentie
den Minister van Financiën, ddt. 14 July 1874,
N^o: 55, Afdeling Registratie, waarbij aan den
Herr H. Baron de Vos van Steenwijk, grond-
eigenaar te Laag-Lathum, Gemeente Zwol-
lekerkspjel, vergunning wordt verleend tot het
houden eener verloting van voorname goederen
ten einde de opbrengst te dienen strekken als
bijdrage voor den aankoop van een orgel in de
kerk te Heino; - met bepaling, dat het or-
gel en de prijs der loten en de tijd en wijze van
verloting door den Commissaris des Konings ge-
ken worden bepaald.

Gezien de voorstellen gedaan bij mij fier van
Heren Burgemeester en Wethouders van Zwol-
lekerkspjel ddt. 25 dezer N^o: 312.

Bepaalt.

Dat de bedoelde lotery zal bevatten hoogstens
1313 loten, die tegen den prijs van vijfzigcent
per lot zullen worden uitgegeven, dat de ver-
loting

Heren Burgemeester
en Wethouders

Vergunning tot het houden van een verloting voor de aankoop van een
orgel in de kerk te Heino.

Ganzepannebrug zullen de kisten overgeladen worden van het schip van de beurtschipper op wagens, die de kerkvoogdij daar moet neerzetten "en gelieve mij de vragt dertig gulden met de wagens mee te zenden". Dit bedrag vindt men wel wat hoog, want uit een latere correspondentie blijkt, dat men hier op terug wil komen: "Indien u van mijn gevoel zijt, dan was het mij aangenaam de schipper erover te onderhouden, en mij te restitueren per postwissel de te hooge vracht". De commissaris van Veerschepen oordeelt in zijn brief, dat "na onderzoek gebleken is, dat de scheepsruimte welke het orgel voor U ed kerk in het schip van G. ten Bruggencate, Beurtman van Amsterdam op Almelo heeft ingenomen, de vracht van fl. 30,- volgens tarief hem toekomt". In een van de brieven schrijft Herman Knipscheer, dat hij het orgel "met veel genoeg op zondag zal bespelen". Dat moet een zondag ergens in het najaar van 1874 zijn geweest, want de aflevering bij de Ganzepannebrug vond plaats op 31 augustus en de betaling op 5 november 1874. Het orgel heeft in de loop der jaren weinig noemenswaardige mankementen vertoond, want in de archieven wordt alleen melding gemaakt van een schoonmaakbeurt in 1925. De reden van de schoonmaak is "herstelling van het plafond". Als er omstreeks 1950 stemmen opgaan om een nieuw orgel te plaatsen, heeft dit te maken met het volume van het orgel. Het geluid is niet voldoende om de gemeentezang te begeleiden.

Het Kamporgel (1966 - 2002)

De eerste plannen

In het jaar 1949 wendt de kerkvoogdij van de Hervormde kerk zich tot "Het centraal bureau der Vereniging van Kerkvoogdijen". In een brief wordt gesteld, dat het "pijporgel, te zwak is voor een voldoende begeleiding van het zingen". Men wil het orgel uitbreiden met een aantal registers en men vraagt het centraal bureau de naam van een adviseur door te geven. Deze moet dan beoordelen "of de mogelijkheid tot uitbreiding bestaat, hoe deze het best tot stand kan komen en wat ongeveer

de kosten zullen zijn". De brief is gedateerd 10 november 1949 en ondertekend door de toenmalige president-kerkvoogd de heer D. Stegeman, hoofd van de christelijke school.

Over welk orgel gaat het?

Het orgel, dat op dat moment in de Hervormde kerk staat is een Balustradeorgel, met één klavier en een (klein) pedaal "groot dertien toonen". Een volledig pedaal heeft 30 tonen! Het orgel is in 1874 daar neergezet door de Amsterdamse orgelbouwer Herman Knipscheer, die dit orgel leverde "voor de Somma van Twaalf Honderd en Vijftig Gulden"! Kennelijk kon men ongeveer 10 jaar na het gereedkomen van het nieuwe kerkgebouw beschikken over een nieuw orgel, immers op de "eerste steen" die in de kerk is ingemetseld, wordt als jaartal 1867 genoemd.

Reacties

Hoewel in die tijd e-mail nog niet bestond, moet ik zeggen dat de reacties haast met e-mail snelheid binnenkwamen:

- Per brief van 12 november 1949 laat de Vereniging van Kerkvoogdijen weten dat "de Orgelcommissie onzer Kerk is verzocht door een harer rapporteurs een onderzoek naar uw orgel te doen instellen".
- Flitsend snel reageert de orgelcommissie (brief van 15 november 1949). De naam van de rapporteur is Lambert Ern , maar de vreugde van degene die denkt dat alles in een sneltreinvaart afgehandeld gaat worden, wordt in die brief enigszins getemperd: "Mogelijk is, dat zijn bezoek nog enige tijd op zich zal laten wachten (wij hebben op het ogenblik zeer veel aanvragen af te werken), doch ik zal trachten te bevorderen, dat uw zaak, zodra als enigszins mogelijk, afgehandeld wordt".

Tamelijk snel is het rapport over het orgel klaar: 30 juni 1950.

Het rapport

Puntsgewijs zullen een aantal opmerkingen uit het rapport de revue passeren, zodat u een

indruk krijgt hoe het er met het Knipscheerorgel voorstond.

- De windlade is goed!
- De pijpen kunnen, naar de mening van de commissie, geen heldere en intense klankgeving tot stand brengen wegens onjuiste intonatie door de orgelbouwer.
- Het orgel rammelt wat tijdens het spelen en het toetsbeleg is ook al niet geheel in orde.
- Het orgel moet nodig schoongemaakt worden en dit komt voor een deel, omdat de kas van boven niet helemaal dicht is.
- Het aanbrengen van een elektrische ventilator is gewenst. Kennelijk werkt men in die jaren nog met orgeltrappers!
- Men vindt het orgel te klein voor de grote ruimte.
- Uitbreiding van het orgel is slechts op bescheiden wijze mogelijk en omdat het dan nog te klein is voor deze ruimte is er maar één oplossing: nieuwbouw. Men raadt aan het orgel te verkopen en noemt een minimale verkoopwaarde van f. 3000,-. (Met rode pen heeft, kennelijk iemand van de kerkvoogdij hiernaast geschreven: **nooit!**)

Dit woordje *nooit* spreekt des te meer nu we weten dat in het Kamporgel uit 1966 bijna het volledige Knipscheerorgel is opgenomen. Kennelijk was men erg aan het instrument gehecht. Het nieuwe orgel moet volgens de commissie 13 tot 15 stemmen (registers) hebben en over de prijs weet men niet veel meer te zeggen dan dat die kan variëren al naar gelang de orgelbouwer. Verder vraagt men volmacht om bij twee orgelbouwers offertes aan te vragen.

Het vervolg

De vraag die nu opkomt is: wat deed men met dit rapport? De kerkvoogdij gaf opdracht offertes aan te vragen. In een handgeschreven brief werd de opdracht gegeven. De kerkvoogdij noemde één restrictie: "mits de kosten dezer offertes niet meer bedragen dan f. 50,00 per offerte bij niet uitvoeren". Intussen vond er een spannende ontwikkeling plaats voor het orgel. Een rijkscommissie, die

bezig was met het samenstellen van een lijst van monumentale orgels in Nederland, kondigde aan langs te komen om te kijken of het orgel mogelijk het predikaat "monument" kon krijgen. En inderdaad, in een brief schreef de heer Vente uit Zwolle dat de commissieleden die het orgel hadden gezien (na enige aarzeling) hadden besloten om het orgel voor te dragen als monument ter plaatsing op de lijst van monumentale orgels. Men zei dat het niet om een zeer belangrijk instrument vanuit het oogpunt van kunstgeschiedenis ging, maar wel een orgel was met "ook weer zeer aardige kwaliteiten".

Het orgel had zeer zeker waarde en men raadde de kerkvoogdij af om het instrument van de hand te doen. Mogelijk is de kerkvoogdij wat in verwarring geraakt want er lagen twee tegenstrijdige adviezen:

- wegdoen en nieuwbouw plegen en
- houden en uitbreiden, wat volgens visie 1 niet goed mogelijk was.

Men reageerde met het intrekken van de opdracht om offertes aan te vragen. Deze reactie is begrijpelijk, want als je net te horen hebt gekregen dat je orgel voorgedragen wordt voor de lijst van monumentale orgels, die vanwege het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen wordt samengesteld, ga je niet een offerte aanvragen voor een geheel nieuw orgel.

Wrijving

Uit de brieven in het archief blijkt dat er sprake was van de nodige wrijving tussen de twee commissies. Tevens wordt duidelijk dat de heer Vente wel erg solistisch te werk ging. Zijn opvatting, dat het orgel mogelijk een monument zou zijn, wordt niet gedeeld door de Hervormde Orgelcommissie en zij zeggen het optreden van de heer Vente zeer te betreuren. De kerkvoogdij besluit na deze teleurstellende ervaringen de plannen voor een nieuw orgel in de ijskast te zetten. Men ging dus verder met het orgel dat eigenlijk te klein was voor de kerk en mankementen vertoonde. Aan sommige van die mankementen liet men wat doen zodat het weer een poosje mee kon.

Aanschaf nieuw orgel uitgesteld

Om met het bestaande orgel verder te kunnen gaan moet er natuurlijk iets gedaan worden aan de toestand van het orgel. Dat gebeurt. Het meest noodzakelijke onderhoud wordt gepleegd en men laat een elektrische motor voor de windvoorziening plaatsen met een grotere capaciteit dan noodzakelijk. Dit laatste gebeurt met het oog op het aan te schaffen grotere, nieuwe orgel. De motor voor de windvoorziening van het nieuwe orgel heeft men dan in feite al. Uit de verdere correspondentie blijkt dat het nieuwe orgel niet van de baan is. Er wordt een orgelfonds ingesteld en dit mag zich in een gestadige groei verheugen, maar "binnen afzienbare tijd hoeven we nog niet op een nieuw orgel te rekenen". Als dit geconstateerd wordt is het 1953. Merkwaardig genoeg is de volgende brief in het archief uit 1960. Waarom nu plotseling 7 stille jaren? Was men aan het sparen en was er verder niks te melden? Of verzuimde men de brieven in het archief te stoppen? Het antwoord op deze vragen is niet te vinden in het archief, maar wel blijkt uit een brief uit 1960 dat er vervolgens zeer voortvarend te werk wordt gegaan. Er is een adviseur benoemd: de heer L. Kwakkel en deze is direct na zijn benoeming in mei 1960 met de heer Kamp naar Heino geweest. Begin juli ligt er een plan van de heer Kamp, dat voorziet in de bouw van een orgel waarin zoveel mogelijk het nog te gebruiken pijpwerk van het Knipscheerorgel is opgenomen. Het enthousiasme van de heren Kwakkel en Kamp wordt echter spoedig afgeremd. "Het Provinciaal College van Toezicht in Overijssel van de Hervormde kerk" merkt fijntjes op, dat zij geen toestemming voor de bouw kunnen geven, want er is niet voldaan aan ordinantie 18-11-2, waarin staat dat eerst voorlichting aan de orgelcommissie moet worden gevraagd.

Nieuwe start

Op 15 september 1960 wordt in een brief aan de Orgelcommissie toestemming gevraagd om het plan uit te voeren. Het antwoord van de Orgelcommissie is zeer formeel (en vertragend): "U had voordat u plannen maakte aan

ons voorlichting moeten vragen. Daartoe zijn wij natuurlijk te allen tijde bereid". enz., enz. M.a.w. begin maar overnieuw, doe je huiswerk maar over! En jawel hoor, zo gebeurt het ook. Door de kerkvoogdij wordt een gesprek aangevraagd met iemand van de Orgelcommissie en kort daarna wordt de heer Kwakkel bedankt voor zijn adviseurschap en de heer Kamp, die reeds een plan voor een nieuw orgel heeft gemaakt, wordt aan de zijlijn geplaatst. De kerkvoogdij belooft hem op de lijst van inschrijvers te plaatsen als er een nieuw plan is gemaakt met de Orgelcommissie.

De fa Kamp reageert met een brief, waarin zij o.a. vertellen dat zij iemand gesproken hebben, die zei: "...dat wanneer een gemeente een orgel wilde laten bouwen door een orgelbouwer naar eigen keuze er geen enkele instantie was die dit zou kunnen verhinderen". Verder wordt gewaarschuwd, "zich niet te laten intimideren en het been stijf te houden". Ondertussen gaat de briefwisseling met de Orgelcommissie door. Eigenlijk gaat het alleen maar over bedragen. Het komt er in het kort op neer dat de kerkvoogdij een bedrag uit wil geven, waarvoor het volgens de Orgelcommissie niet mogelijk is. Juni 1961 stuurt de kerkvoogdij het plan van de fa Kamp, met hun medeweten, naar de Orgelcommissie. (Uit de stukken valt op te maken dat men toch wel graag met de fa Kamp in zee wil.

Waarschijnlijk komt dit door hun "prijkaartje" en is men bang dat meerdere orgelbouwers inschakelen geen zin heeft, omdat die alleen maar duurder zullen zijn en waarschijnlijk het oude orgel niet in het nieuwe op willen nemen.)

Het antwoord van de Orgelcommissie is veelzeggend: Advies op papier wordt niet gegeven, vooral omdat de commissie geen enkele ervaring heeft met het werk van de orgelbouwer Kamp. Er wordt bij vermeld dat "één onzer medewerker-deskundigen persoonlijk wel eens met het werk van deze orgelbouwer te maken heeft gehad en de daarbij opgedane ervaring lijkt niet bemoedigend". Eerst wil men orgels van de fa Kamp horen en dan pas kan men tot een advies komen.

Dispositie van het Kamporgel (1966) in de Herv. kerk te Heino

Hoofdwerk:

Prestant 8
Holpijp 8
Octaaf 4*
Roerfluit 4
Quint 2 2/3
Mixtuur 3-4 st.*
Trompet 8

Rugpositief:

Gemshoorn 8
Bourdon 8*
Prestant 4
Fluit 4*
Octaaf 2*
Nasard 2 2/3*
Terts 1 3/5
Quint 1 1/3
Dulciaan 8

Pedaal:

Subbass 16
Octaaf 8
Gedeckt 8
Koraalbas 4
(Open plaats voor
bv Fagot 16)

Tremulant op II
Koppels :19. I-II, 20. Ped-I,
Ped-II. (handbediend)

De registers voorzien van* bestaan uit historisch pijpwerk van Knipscheer uit 1874.

Spoed!?

In oktober van dat jaar dringt de fa Kamp aan op spoed, want ze zijn ook bezig met de opdracht voor een ander orgel en aangezien men bij het plaatsen van een orgel eerder in jaren dan in maanden moet denken, kan het uitblijven van een beslissing voor een flinke vertraging zorgen. De fa Kamp wijst ook op een instrument dat net door hen is geplaatst in de Andreaskerk in Zwolle. "Mocht er misschien nog enige aarzeling bij u zijn omtrent onze firma, dan zal een bezichtiging van dit orgel wel voldoende zijn om dit weg te nemen", zo laten zij weten.

Een spoedige beslissing is echter niet mogelijk, want men is afhankelijk van de landelijke orgelcommissie en die wil eerst instrumenten van de fa Kamp horen en zien. In maart 1962 wordt gemeld dat een bezoek kan worden gebracht aan orgels van de fa Kamp te Oldebroek, Wezep en Zwolle en ook kan de werkplaats bezocht worden.

In juni 1962 ontstaat wat vertraging doordat de fa Kamp eerst het orgel in Oldebroek helemaal klaar wil hebben voor het bezichtigd kan worden, maar in september van dat jaar heeft men een orgel gezien. "Helaas kunnen onze medewerkers-deskundigen, op grond van wat zij tot dusver hebben gezien, genoemde or-

gelmaker moeilijk aanbevelen", zo wordt meegedeeld. Ook na een bezoek aan meer orgels en de werkplaats van de firma is hun mening niet veranderd. Integendeel:

"Naar ons daarover wordt gerapporteerd, moet het werk van de orgelmaker Kamp toch wel als onvoldoende worden gekwalificeerd", staat te lezen in een brief van de Orgelcommissie van 17 oktober 1962. Er wordt uitvoerig ingegaan op het waarom van de onvoldoende. Men zet vraagtekens bij de technische constructie van de windlade en bij de materiaalkeuze (o.a. Masonite). De windvoorziening is onvoldoende stabiel, het pijpwerk is van slechte makelij en de klankgeving ervan is totaal onvoldoende, enz. "Wij raden U aan U uitvoerig door onze Commissie te laten voorlichten over hetgeen er momenteel aan werkelijk goede instrumenten "te koop" is".

De ontknoping

Waarom is men, tegen het advies in, toch met de fa Kamp in zee gegaan, kan men zich afvragen. Persoonlijk denk ik, dat men met de fa Kamp in zee ging, omdat hij een aantrekkelijk prijskaartje bood en hij bereid was het bestaande Knipscheerorgel in het nieuwe orgel op te nemen. Hoe het ook zij, het Kamporgel is er gekomen. De adviseurs, die de kerk-

voogdij had ingeschakeld waren tevreden. Doelend op de manier waarop de fa Kamp het nieuwe pijpwerk op het Knipscheerpijpwerk heeft afgestemd schrijven zij: "...kunnen wij constateren, dat de heer Kamp voortreffelijk werk geleverd heeft".

Het Kamporgel in bedrijf

Al heel vlug na de bouw van dit orgel moet de fa Kamp zijn gestopt met orgelbouw, want ik kan nergens vinden dat het onderhoud ook door hen is uitgevoerd. Daarom hebben zij niet de belofde 10 jaar garantie waar kunnen maken. Dit betekende dus een extra kostenpost bij dit jonge orgel, want mankementen werden al vlug geconstateerd. De eerste brief over onderhoud is gedateerd 3 april 1970. De firma Pels en van Leeuwen stuurt een overzicht van werkzaamheden, die zij noodzakelijk achten. Tijdens de werkzaamheden wordt echter nog veel meer geconstateerd, want "veel meer onvolkomenheden werden ontdekt, dan aanvankelijk was verondersteld".

De kerkvoogdij heeft kennelijk behoefte aan een "second opinion" en schakelt een andere orgelbouwer in, de fa Leeflang. Deze orgelbouwer onderhoudt het orgel daarna, maar ook hij constateert de nodige mankementen. Als de fa Reil later het werk van de fa Leeflang overneemt, blijken ook dan weer een aantal mankementen.

November 1999 wordt rondom het orgel een CD opgenomen, waarvan de opbrengst bestemd is voor de restauratie van het orgel. De kerkvoogdij schakelt een adviseur in, die een rapport over het orgel samenstelt. In het rapport worden genoemd "4 opties om de orgel-situatie te verbeteren".

1. Bestaand instrument herstellen en verbeteren.
(Hierbij wordt opgemerkt, dat dan een rendement van 15 à 20 jaar mogelijk lijkt, maar er zijn risicofactoren)
2. Plaatsing van een gebruikt instrument van meer kwaliteit.
3. Plaatsing van een historisch orgel.
4. De bouw van een geheel nieuw orgel, zo mogelijk met toepassing van het herstelde Knipscheerpijpwerk.

Het Kamporgel.

En nu...

De kerkvoogdij stelt een orgelcommissie samen en deze krijgt de opdracht de 4 mogelijkheden te onderzoeken. Al gauw blijkt, dat de orgelcommissie niet verder hoeft te zoeken dan mogelijkheid 3, want na eerst in Apeldoorn een historisch orgel als wel mooi, maar te klein voor de kerk te hebben bevonden, dient zich bij monde van een orgeladviseur het Leichelorgel uit Dieren aan.

Ieder die het heeft gezien en gehoord is enthousiast en als ook het prijskaartje van dit orgel haalbaar blijkt te zijn, is de beslissing gauw genomen.

Nieuwe glorie voor het Kamp- en voor het Knipscheerorgel

Vanwege de aanschaf van het Leichelorgel, kon het Kamporgel te koop worden aangeboden. Advertenties in orgelbladen leverde een stroom aan belangstellenden op. Een advertentie op internet wekte de belangstelling van een gemeente in Edmonton in Canada. Hun belangstelling was zo groot, dat er meer dan

3 maanden lang een intensief telefoon- en e-mailverkeer plaats vond tussen de orgelcommissie van Heino en die van Edmonton. Dit resulteerde in maart 2002 tot het sluiten van een verkoopovereenkomst. Op 15 mei 2002 is het orgel in Edmonton aangekomen. Wanneer het orgel daar opgebouwd zal zijn weten we niet, maar in ieder geval is een foto via e-mail het minste wat wij straks van het geplaatste orgel in Edmonton verwachten. Eind 2001 werd schrijver dezes gebeld door de fa Steendam, een Nederlandse orgelbouwer. Hij had uit een nalatenschap de kas van het Heinose Knipscheerorgel gekocht en wilde graag weten of er misschien in het Kamporgel, dat wij te koop aanboden nog historisch pijpwerk van het Knipscheerorgel aanwezig was. Het was zijn bedoeling om de kast van Knipscheer zoveel mogelijk te vullen met originele pijpen. Hoewel een koopman niet al te veel vreugde mag tonen als er een goede transactie zit aan te komen, meende ik toch flink wat vreugde te bespeuren toen mijn antwoord bevestigend was. Zijn vreugde bleek ook uit de snelle afspraak die hij wilde maken om dit alles te komen bekijken.

Natuurlijk was ik ook nieuwsgierig hoe hij aan de kas van dit orgel kwam.

Van de heer Jongepier, een deskundige op orgelgebied, kreeg ik een foto, waarop men het liturgisch centrum van de Stefanuskerk uit Utrecht-Overvecht afgebeeld ziet. Het is niet moeilijk om de kas van het Knipscheerorgel uit Heino hierin te herkennen. De witte kleur is zo te zien aangebracht om het orgel beter in dit interieur tot zijn recht te laten komen. De heer Jongepier vertelde mij dat ook de windlade origineel is, maar de pijpen natuurlijk niet, die waren immers in Heino gebleven.

De heer Steendam vertelde mij het vervolg van het verhaal. Na Utrecht is de kas in particulier bezit terecht gekomen. Een ruimbehuisd orgelliefhebber liet het uitbreiden tot een tweeklaviersorgel. Na zijn overlijden kwam het orgel in de verkoop en daar kreeg de fa Steendam lucht van en zodoende was er naast belangstelling uit Canada ook belangstelling van deze orgelbouwer voor het Kamporgel. Beide partijen konden volledig

aan hun trekken komen, want de fa Steendam kocht het historische Knipscheerpijpwerk en verving alles wat er aan pijpen uitgehaald werd door gelijkwaardige pijpen zonder historische waarde. Zo kreeg men in Canada een volwaardig orgel, was Monumentenzorg Nederland tevreden, was de opbrengst van het

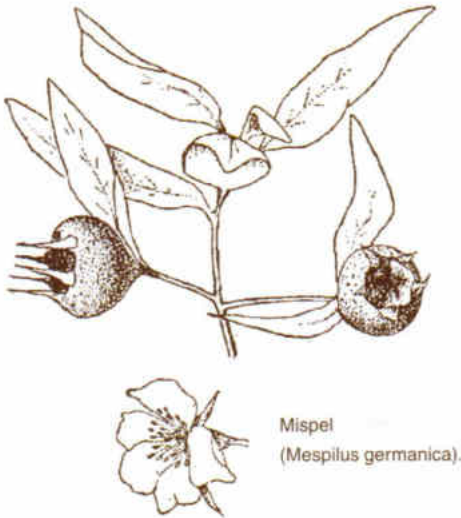
Het Haffmans-Leichel-orgel dat thans in de Hervormde kerk van Heino is geplaatst.

Kamporgel hoger dan orgelbouwers ons hadden voorspeld en ziet men op de website van de fa Steendam op internet dat het orgel van 1874 uit de dorpskerk in Heino weer te koop is. Misschien wordt het straks wel gekocht door gemeente x en zal het nog jaren, misschien eeuwen, dienen om de gemeentezang te begeleiden.

Auteur: Piet Lievense.

Archiefwerk: Jan Jongepier,

Derk van der Klippe en Jan Tijhuis.

Zo rot als een mispel

Zo rot als een mispel, dat klinkt niet direct als een compliment, hoewel het er wel een is. Mispels worden immers pas eetbaar als ze aan het rotten zijn; een vreemde eigenschap. Ik ken geen enkele andere vrucht die deze verregaande overrijpheid behoeft om zich te laten consumeren.

Sinds een jaar staat deze ouderwetse nieuwkomer in onze kruidentuin als een verlaat aardigheidje ter gelegenheid van het jaar 2000: onze Millennium Mispel.

Laten we kennis maken met een fruitboom die een voorzichtige come-back maakt na jarenlang uit de mode te zijn geweest.

De mispel is een struik die afkomstig is uit het noorden van het oude Perzië. Sinds 700 v.C. is hij bekend in Griekenland en wordt hier Mespilon genoemd. Verspreid door handel en oorlogen kwam hij terecht in Italië. De Romeinen waren blijkbaar zo aan deze vruchtboom gehecht dat ze hem meevoerden op hun expansietochten door Europa en hem plantten in Frankrijk en Duitsland.

De mispel voelde zich zeer goed thuis in den vreemde en gedijde vooral in Duitsland zo voorspoedig dat hij al snel in het wild voorkwam in de noordelijke bossen. Linnaeus gaf

hem daarom de naam *Mespilus germanicus*: Duitse mispel. Hieruit blijkt wel dat de mispel een ijzersterke groeier is en niet veeleisend: graag een beetje vocht en wat schaduw, langs een sloot bijvoorbeeld. Bovendien heeft hij weinig last van ziektes. Bij zo'n makkelijke klant ga je je toch afvragen waarom het in ons land niet vol staat met mispels!

Hoe ziet dit wonder er dan wel uit, hoe kunnen we hem herkennen, zult u zich ongetwijfeld razend nieuwsgierig afvragen. Van nature is het een wat rommelige struik die flink kan uitgroeien. Tja, dat 'rommelige' is geen echte aanbeveling in Nederland, dat snap ik wel, en kan de onbekendheid verklaren. Maar in ons Allegardje staat een keurig elegant boompje; zo kan het dus ook.

Het blad is langwerpig en aan de onderkant een beetje viltig, grote witte bloesems zitten zonder steeltje plat tegen het blad aan. Het overblijfsel van de kelk bedekt de vrucht, zoals bij rozenbottels (de mispel hoort bij de rosoachtigen). De vruchtjes zijn rond en bruin, ongeveer het formaat van kleine appeltjes.

Tot zover het uiterlijk.

Men oogst de vruchten als volgt: ze blijven tot de vorst aan de tak zitten, dan de droge vruchten plukken (nat gaan ze schimmelen) en ze twee weken tussen stro leggen tot ze beginnen te gisten. Ze zijn dan geschikt voor consumptie, maar netjes eten lukt niet (weer een punt in z'n nadeel); je zuigt ze uit.

Maar er zijn ook andere manieren om van mispels te genieten, zoals jam en gelei, of toegevoegd aan zelf te maken cider van peren of appels. In de Middeleeuwen was er geen vrucht of kruid alleen voor het 'lekker', op de eerste plaats kwam het nut.

'Groene mispels, opgesoden en geswollen in den wijn' (gekookt) werkten verzachtend bij darmklachten. In honing bewaard hielpen ze zwangere vrouwen hun ochtendmisselijkheid te overkomen, en ook tegen katers bewezen mispels hun nut. Onrijpe vruchten kon men drogen en fijnstampen om te gebruiken als

wondpoeder. Ook het hout werd zeer gewaardeerd; zo kon je er een stevige stok van snijden om heksen op de vlucht te jagen of er een kruisje van snijden ter bescherming van babies in de wieg en vee in de stal. Wichelroedes van de mispelaere wisten je de weg te wijzen naar het geluk (als je geluk had).

Het spreekt welhaast vanzelf dat de duivel, in de Middeleeuwen altijd vlak om de hoek, niet veel op had met zo'n superstruik en snode plannen smeedde ter vernietiging. Om te beginnen probeerde hij het met harde windstoten. Maar al lag de struik bijna plat en half ontworteld, hij groeide dapper verder. De duivel had wel voor hetere vuren gestaan en bedacht een meer subtiele list: hij stuurde honderden vlindertjes op de bloeiende mispel af om de oogst te vernietigen.

De mensen in vroeger tijden hadden evenwel veel ervaring met de booswicht en wisten hun weetje: op 1 mei werden de wortels royaal begoten met wijwater. Zo duivel, nou jij weer!

't Is trouwens inderdaad een feit dat larven van vlinders de knoppen kunnen opvreten. De duivel vermoed als vlindertje: wie kun je nog vertrouwen...

Zijn mispels nu lekker of niet?

Onze eerste oogst moet nog komen; wij kunnen er dus nog weinig over zeggen, maar we zijn optimistisch. Spanjaarden houden er niet van, getuige het rijmpje:

*Wie mispels eet
bier drinkt*

en oude vrouwen kust

heeft nooit gegeten, gedronken of gekust.

Mijns inziens een zeer vooringenomen standpunt en nog beledigend ook voor alle drie de onderwerpen/lijdende voorwerpen! Net of oude Spanjaarden zo smakelijk zouden zijn.

Wij zullen u zo snel mogelijk laten proeven (van de mispels) zodat u zelf kunt oordelen.

Arja Albrecht-Broekens

Geraadpleegde literatuur:

- M.C. Blöte- Obben, Boom en struik.
- N. Engels- Geurts, Liefdesappels en rozenblaadjes.
- O. L. Burgers, De smaak van het landleven.

Mispel gelei.

1,5 kg. rijpe mispels, gehalveerd.

1 citroen in stukjes gehakt, met schil.
sap van twee citroenen.
suiker.

Mispels en citroenen 2 uur zachtjes koken tot moes. Enkele uren of een nacht laten uitlekken in een schone theedoek in een zeef boven een kom.

Sap terug doen in de pan.

Op elke 6 dl. sap 350 gr. suiker toevoegen.

Op matig vuur roeren tot de suiker is opgelost.

Laten inkoken tot de dikte goed is.

In schone potjes doen en afsluiten.

Lekker bij koude salades, pâté e.d.

Mispel marmelade

De pulp, die na het uitlekken is overgebleven van het recept voor gelei, door een zeef wrijven. Geraspte schil en sap van een sinaasappel toevoegen. Op 450 gr. pulp 350 gr. suiker toevoegen. Koken tot het dik genoeg is. In schone potjes doen. Lekker op een toastje.

Mispeljam

500 gr. mispels.

2 citroenen.

1/2 l. water.

3/4 kilo suiker per kilo moes.

(even uitrekenen).

1 theelepel speculaaskruiden.

Snijdt de mispels door. Pers citroenen en plet de pitjes.

Doe dit in een pan met water en laat zacht koken tot de mispels zacht zijn.

Door een zeef wrijven en wegen.

Suiker en kruiden toevoegen.

Ongeveer 5 minuten flink laten koken en in schone potjes doen.

Willem Roebertsen, staande bij het paard, en zijn broer Jo, zittende op de vorkjesschudder.

Gerrit Willem Roelof (Willem) Roebertsen en Albertus Johannes (Jo) Roebertsen woonden in het bouwhuis op het landgoed 'Den Alerdinck' te Heino. Zij verrichtten op het landgoed de voorkomende werkzaamheden wat betreft de landbouw, de bosbouw, de tuinen, etc. Hun vader, Albert Roebertsen, was daar in het begin van de vorige eeuw gekomen met zijn echtgenote Fredrika Kruisdijk.

Oorspronkelijk komt de familie Roebertsen uit de buurtschap Junne bij Ommen. Wij spreken dan over de periode 1750 tot begin 1800. Ene Jan Hannessen, ook wel Jan Hansman, verhuist omstreeks 1811 vanuit Junne met zijn echtgenote Geertjen Alberts en zijn drie zonen naar een boerderij in de buurtschap Welsem, gemeente Dalfsen. In het register van naamsaanneming van Dalfsen d.d. 18 maart 1812 lezen wij dat Jan Hannessen de naam

aanneemt van Roebertsen voor zichzelf en voor zijn zonen Hendrik, 31 jaar, Albert, 26 jaar, en Gerrit Jan, 24 jaar. Waarschijnlijk heeft hij als achternaam de naam van de boerderij gekozen, waarop hij toen woonde. In de kadastrale atlas 1832 van Dalfsen treffen we in Welsem wel een boerderij aan met de naam Robers.

Hendrik Roebertsen, gedoopt Ommen Ned. Herv. 20 augustus 1780, trouwt te Dalfsen op 22 december 1812 met Willemina Huisjes. Hun oudste zoon Gerrit Jan, geboren in Oudleusen in augustus 1814 is gehuwd met Magteld Bondhuis. Dit echtpaar woont eerst in Oudleusen, daarna op de boerderij 'De Topsvoort' aan de Lemelerveldseweg in Heino en vervolgens op 'Het Meulemans' Slennebroekerweg 17-19, Dalfsen.

Van hun oudste zoon Willem laten wij een fragment genealogie volgen.

Willem Roebertsen

Geboren: Dalfsen 24 oktober 1841.

Overleden: Wijhe 1916.

Zoon van: Gerrit Jan Roebertsen en Magteld Bondhuis.

Beroep: landbouwer.

Godsdienst: Ned. Herv.

Huwelijk: Heino 4 mei 1871 met Geertjen Roessink, dochter van Albert Roessink en Hendrieke Klocht.

Kinderen:

1. **Gerrit Jan**, geboren Dalfsen 23 augustus 1873, overleden Dalfsen 26 april 1965. Slager van beroep. Gehuwd Wijhe 2 mei 1903 met Ida Kruisdijk, dochter van Roelof Kruisdijk en Janna Denekamp. Zij woonden in Dalfsen.
2. **Margje**, geboren Dalfsen 28 november 1875. Gehuwd met Albert Jan van de Vegte en wonende op de Viezendijk, Slennebroekerweg 10, Dalfsen.
3. **Albert**, geboren Dalfsen 1 maart 1878, overleden Heino 29 januari 1965. Gehuwd Wijhe 2 mei 1908 met Fredrika Kruisdijk, dochter van Roelof Kruisdijk en Janna Denekamp. Zij woonden in het bouwhuis op het landgoed 'Den Alerdinck' te Heino.
4. **Hendrik**, geboren Dalfsen 7 januari 1880. Gehuwd Dalfsen 18 mei 1916 met Berendina Johanna Eikenaar. Zij woonden aan de Blikman Kikkertweg in Lemelerveld.
5. **Hendrika**, geboren Dalfsen 6 januari 1882, overleden Dalfsen 5 juli 1933.

Gehuwd Dalfsen 19 november 1908 met Berend Hendrik Jalink, Zij woonden op de boerderij 'Het Overesch', Slennebroekerweg 16, Dalfsen.

6. **Gerrit Willem**, geboren Dalfsen 21 augustus 1887, overleden Dalfsen 3 oktober 1982. Gehuwd Dalfsen 22 april 1915 met Lammerdina Dijsselhof. Zij woonden eerst op de boerderij 'De Nijentap' aan de Nieuwe Wetering, gemeente Wijhe en later aan de Molenhoekweg in de gemeente Dalfsen.

Uit het huwelijk van Albert Roebertsen en Fredrika Kruisdijk werden twee zonen geboren. Gerrit Willem Roelof (Willem) op 28 augustus 1909 en Albertus Johannes (Jo) op 22 november 1916. Willem Roebertsen was gehuwd met Wilhelmina Veldkamp. Beiden overleden in 1991, zij op 22 februari en hij op 9 oktober. Jo Roebertsen was gehuwd met Wilhelmina Stoel. Hij overleed op 10 december 1988 en zij op 30 juni 2002.

J.K. Pruim-Reinders.

Geraadpleegde bronnen:

- Historisch Centrum Overijssel: doopregister Ommen, burgerlijke stand gemeenten Dalfsen en Heino.
- Archief Vereniging voor Heemkunde 'Omheining': bibliotheek en familie-advertenties.
- Met dank aan de heer B.H. Jalink, Slennebroekerweg 17-19, Dalfsen, voor zijn hulp.

www.omheining.net

Via deze website kunt u kennis maken met de activiteiten van onze werkgroepen.

Wie is wie?

Een foto van de eerste landbouwhuishoudcursus in 1934, beschikbaar gesteld door mevrouw B. Weerdmeester- v.d. Wetering uit Tiel.

Enkele personen zijn bekend.

Wie herkent deze dames?

Waar is deze foto gemaakt?

We hopen weer op uw reactie.

M.H. Stavorinus, De Haarstraat 25, 8141 EW Heino, tel. 0572-392586.

Wie was wie?

Naar aanleiding van de foto, geplaatst in het septembernummer, zijn deze keer meerdere reacties binnengekomen met verschillende namen.

De werkelijke naam van de vrouw op de foto is: Dirkje v.d.Vegt-Posthuma.

De foto is gemaakt bij het huwelijk van haar kleindochter Dirkje van Lenthe op 26-07-1967 bij café-restaurant "De Ganzepan".

Op de achtergrond ziet u de boerderij van Braakman.

Er zijn ook nog enkele reacties binnen gekomen op de foto in het juninummer. Men denkt de man links op de foto te herkennen als Herman Giezen.

Hartelijk dank aan onderstaande personen die reageerden:

de dames A. Ruitenberg, M. Kleine Schaars-Hansman, M. Snel-Smeenck en D. van Lenthe en de heren D. v.d. Klippe, E. Morrenhof, D.J. Eshuis en J. van Keulen.

De schaats

De houten schaats werd aanvankelijk gemaakt om er kortebaandwedstrijden (160 meter voor mannen in 15 seconden en 140 meter voor vrouwen, ook in 15 seconden) mee te rijden. De houten schaats was uitermate geschikt om mee te klauwen, zeg maar de afstand af te raffelen, snel te lopen. De wedstrijd ging over twee ritten, heen en terug. Wie beide ritten verloor lag er uit.

De wedstrijden trokken veel publiek. De prijzen waren voor die tijd (in de jaren 60 van de vorige eeuw) hoog: tussen de 60 en 100

gulden voor de winnaar. Vooral mannen die in de WW zaten, deden hier graag aan mee.

Later bleek dat de schaatsers op noren toch sneller konden. Er kon een langere slag gemaakt worden op de laatste 40 meter.

Het maken van houten schaatsen was een belangrijke bedrijfstak in Friesland. Het was een dorpsgebonden nijverheid. De smid gaf de ijzers vorm, de timmerman verzorgde het houtwerk, terwijl de zadelmaker de hakkebanden, teenleren en de veters leverde, die samen het montuur werden genoemd. Als de ambachtsman er alleen voor stond, werd ge-

bruik gemaakt van een werkplaats waarin het volgende gereedschap stond opgesteld: een hoepelwals, een knipschaar, een boormachine en de werkbank. Werkte de ambachtsman samen met andere ambachtslieden dan werd natuurlijk het montuur van de desbetreffende collega's betrokken. Na de Tweede Wereldoorlog heeft men nog getracht het hout te vervangen door aluminium omdat men dacht dat het schaatsen sneller zou gaan. Aluminium is lichter dan hout, maar helaas, de kortebaarrijders reden er niet sneller op. De aluminium schaats is nooit echt goed doorgebroken, want de hele industrie zou zich hebben moeten aanpassen.

We kennen ook nog de Friese doorloper. Dat is de schaats waarvan het ijzer na de hechtschroef nog een halve centimeter doorloopt. Men dacht dat een iets langer ijzer de stabiliteit op het ijs ten goede zou komen. Het bij de schroef afgekorte ijzer zou de schaatsers de neiging geven achterover te vallen. Wie in die tijd nog niet op Friese doorlopers reed, liep achter.

Men heeft ook nog geprobeerd de Friese noor te fabriceren. Dit was een lompere houten schaats waarop zelfs een hakuitsparing zat. De Friese noor zou uitermate geschikt zijn voor de langere toertochten. En die waren er genoeg in het noorden van ons land. We noemen in Friesland de noorderrondrit, de elfmerentocht en de elfstedentocht. In Groningen de Hoge land rondrit en de Oldambster rondrit en in Overijssel de Hollands Venetië tocht.

Door al deze toertochten dacht men een gat in de markt te hebben gevonden voor de Friese noor.

Echt helemaal doorgebroken is deze schaats nooit. Hij was toch te lomp onder de voeten. In 1942 was Sietze de Groot uit Weidum de laatste elfstedentochtwinnaar die de monstertocht over tweehonderd kilometer op houtjes volbracht.

Daarna deden de echte noren, hierbij zit de schoen vast op het metaal, hun intrede en in de jaren negentig volgde de revolutionaire klapschaats, waarbij de schoen en de voet via een pin- gat- verbinding los komen via een mechanisme in het midden onder de voet.

Wie nog meer wil weten over het schaatsen, moeten wij verwijzen naar het Eerste Friese Schaatsmuseum in Hindeloopen, waar de liefhebber volop aan zijn of haar trekken komt en waar de permanente expositie 'Ys en Weder dienende', die een chronologisch overzicht geeft van negentig jaar elfstedentochten, wel de grote trekpleister is.

De eerste officiële winnaar van de elfstedentocht in 1909 was de gereformeerde predikant Menno Hoekstra, op houtjes. De laatste editie werd in 1997 gewonnen door de spuitjeskweker Henk Angenent, maar dan wel op noren, de ijzers vast onder de schoenen.

Jan Weerts

OPROEP

Als u nog foto's in uw bezit heeft waarop gebeurtenissen staan, die in Heino plaatsvonden, denkt u dan eens aan ons.

U hoeft uw foto's niet af te staan; wij kunnen er uitstekende copieën van maken.

Voor onze familiearchieven zijn wij altijd heel blij met bidprentjes. Hierop staan vaak veel gegevens die wij elders niet kunnen vinden.

Iedere maandagmorgen zijn wij van 10 tot 12 uur aanwezig in onze werkruimte in de Maelderieje (Bezoekerscentrum).

Bij voorbaat onze hartelijke dank voor uw medewerking.

Het verhaal achter de dingen (2)

Een schilderij uit de tentoonstelling 'Het verhaal achter de dingen', georganiseerd in 2002 door Nienke de Graaf-Brouwer.

De hongerwinter

Degenen die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt, zullen zich de hongerwinter 1944/1945 herinneren.

Het woord 'hongerwinter' gold met name voor de mensen wonende in de grote steden in het westen. Velen van hen kwamen naar het platteland om wat eten op te scharrelen. Ook in Heino kwamen iedere dag mensen aan, de meesten op een oude fiets met stuiterbanden of zonder banden, soms zelfs lopende met een karretje of kinderwagen. Het was voor hen dan ook niet mogelijk om dezelfde dag de terugweg te nemen en daarom zochten ze maar onderdak, doch dit lukte ook niet altijd. De bevolking van Heino zag dat dit toestanden waren waaraan men niet voorbij kon gaan. Door de plaatselijke kerken werd actie ondernomen; er werden lijsten gemaakt van inwoners die genegen waren deze trekkers een slaapplek en een maaltijd aan te bie-

den. In gebouw Vrede kwam een zogenaamde post waar deze trekkers een adres konden bekomen. Vanaf 's middags 3 uur zaten daar drie dames als afgevaardigden van de hervormde, de gereformeerde en de katholieke kerk om inlichtingen te verschaffen.

Het waren Miep Timmerarends, Geesje Datema en Mimi Hansman.

Tot 's avonds 7 à 8 uur waren er steeds twee van hen aanwezig om de mensen een adres door te geven waar ze terecht konden, maar ook om hun belevenissen en verhalen aan te horen.

Voor mijn verjaardag kreeg ik van Geesje en Miep dit schilderijtje, waaraan ik vanzelfsprekend zeer gehecht ben en dat me tevens doet denken aan de ellende die de oorlog teweeg bracht.

M. Wolfkamp-Hansman

Reacties van lezers

De heer B.H. Jalink, Slennebroekerweg 17-19, Dalfsen, maakte ons attent op het feit, dat in het artikel over de boerderij 'De Topsvoort' in het contactblad 'Omheining' van december 2001, bladzijde 57, een fout stond vermeld aangaande de ruiling van woonplek tussen Gerrit Jan Roebertsen en Peter Westerman. Gerrit Jan Roebertsen verhuisde niet naar de boerderij 'Het Overesch' aan de Slennebroekerweg 16, maar naar de boerderij 'Het Meulemans' aan de Slennebroekerweg 17-19.

De heer J.H.M. Overesch, Hondemotsweg 40, Raalte, had een opmerking over de foto van de volksdansgroep 'De Schaarshoek' in het contactblad 'Omheining' van september 2002, bladzijde 56. De foto was niet genomen bij het boerderijtje 'De Eenzaamheid' op het landgoed 'De Colckhof', maar bij het boerderijtje van de heer W.A. Groot Koerkamp, Schaarshoekweg 4.

Naar aanleiding van het artikel 'Sprekende foto's' in het septembernummer van 'Omheining' 2002, wist de heer J.F. Neppelenbroek,

Paalweg 9, Heino, te melden, dat op de R.K. begraafplaats te Heino nog een grafsteen aanwezig is van het echtpaar Arend Neppelenbroek en Berendina Smit. Echter op de grafsteen wordt niet de naam Neppelenbroek vermeld, maar Neppelenbroek.

De heer G.E. Arends, Leeghwaterstraat 13, Schoonhoven reageerde op de schoolfoto's van de openbare lagere school Heino, die in diverse contactbladen 'Omheining' waren afgebeeld. Hij was zeer geïnteresseerd in gegevens over zijn overgrootvader Gerrit Jan Arends, die onderwijzer was aan de openbare lagere school in de periode 1881-1917. Zelf had hij nog diverse aanvullingen over de nakomelingen van zijn overgrootvader.

Verder kwamen er veel reacties binnen op het artikel over de gezusters Kris in het contactblad 'Omheining' van september 2002. Velen wisten zich de gezusters te herinneren en hadden daarbij ieder hun eigen verhaal.

J.K. Pruim-Reinders

Heino en zijn geschiedenis (10)

In het verleden, of het nu wat langer of wat korter is geleden maakt niet uit, waren de mensen weinig anders dan tegenwoordig, zoals we meerdere malen hebben gelezen in kranten van weleer of in ons eigen gemeentearchief. Waarschijnlijk was de sociale controle vroeger wel meer werkzaam dan in onze tijd maar waren de leefomstandigheden wel heel anders.

03-12-1841. Bron brievenboek burgemeester Heino.

Aan den Heer Gouverneur van Overijssel:

Ik heb de eer Uw Hoog Ed. Gestr. ter kennis te brengen dat zich in deze gemeente wederom de tong blaar onder het rundvee heeft voor gedaan en wel op den stal van den landbouwer Zwier Dijk alwaar gisteren vijf stuks door dezelve zijn aangetast. Ik heb dadelijk de vereischte voorzorg maatregelen bevolen terwijl het door de ziekte aangetaste vee reeds dadelijk van het gezonde vee is afgescheiden.

Noot: Reeds in 1841 had men al een reglement betreffende de tongblaar. Zwier Dijk woonde op het adres Oude Dalfserweg 7

Derk van de Klippe

Decembermaond

December,
mit oen sombre dagen,
kolde snei en regenvlagen,
troosteloze nachten
hoe lange muw nog wachten?
Hef 't eigenlijk wel zin?
Muw dan zo de toekomst in?
't Locht is vut,
't duuster wint...
Ziej niet dat wij bange bint?
Bange veur de donkre tied:
't neie leven komp nog niet.
't Grös is dor, de akker dood;
bomen staot mit takken bloot.
December, heb ie niks te biên?
'k Wil zo geern een tieken zien
van 't locht dat komp
een kloar bewies!
Want het is nou zo stil en gries.

Mèensenkind, ie valt mij tegen:
die belofte hêj toch kregen!
Ziej dan niet de grune dennen
zegenend de takken spannen,
verneem ie ok de knoppen niet
daor aj 't leven in verbörge ziet?
Kiek es naor de witte keersen!
't Donker zal niet langer heersen.
Nög een tieken za'k oe geven,
een bewies veur ieuwig leven:
in de kribbe ligt het Kind!
'k Haop daj nou tevreden bint...

Henk van der Veen sr.

Alweer 20 jaar geleden - 1982

De moord op Hermanus Wijn, de gebeurtenis in Heino die wij nu, 1982, na bijna honderd jaar weer leven inbliezen, houdt de gemoeëden danig bezig. Dat kon worden opgemaakt uit de talloze reacties op het eerder gepubliceerde verhaal. Ook de Heemkundevereniging 'Omheining', die het voorval tot in details wil onderzoeken, heeft al veel reacties gekregen. Zelfs werd al een bestelling gedaan op 'het' boek dat daarover zou verschijnen.

In de familiekring en aan de cafétafels gaat het verhaal weer van mond tot mond. Het blijkt dat met name ouderen zich het voorval nu weer herinneren en daarbij sommige, niet onbelangrijke details. Zo belde bijvoorbeeld een inwoner van Raalte die van zijn oma gehoord heeft dat De Strotte en Schepop het niet voorzien hadden op geld dat Groteboer voor zijn vette varkens had gebeurd, maar op 500 gulden aan 'stobbengeld'.

Of dat de schurken zich niet te goed deden aan 'suiker met stoet', maar aan panenkoeken die de boerin voor de knechten had gebakken. De Heemkundevereniging kreeg een telefoontje van een mevrouw uit Lemelerveld die zei familie te zijn van Hermanus Wijn, of eigenlijk Wijnen, want volgens haar is de naam Wijn niet juist.

Op Hemelvaartsdag organiseerde de Vereniging voor Heemkunde 'Omheining' een fietstocht door de voormalige marke Lenthe, langs kastelen, landgoederen, bossen en velden. De lengte was naar keuze 15 of 30 kilometer. De kosten bedroegen f 2,- per persoon inclusief een kop koffie en een uitgebreide 'heemkundige' routebeschrijving. Na de tocht kon desgewenst een Engels ontbijt worden genuttigd in het Ontmoetingscentrum 'De Enklaar'.

'Sikkels blinken, sikkels klinken, ruisend valt het graan'. Aan die schone zinsnede moest men onwillekeurig denken toen aan de Nieuwe Wetering een perceel rogge op de ouderwetse manier gemaaid werd. Het stuk grond

hoort bij het landgoed Rosendaal. Het werd om verschillende redenen met rogge ingezaaid. Initiatiefnemer baron Van Ittersum dacht dat als op de grond het meer gebruikelijke maïs verbouwd zou worden, het de 'biotoop' (het milieu waarin bepaalde dieren leven) niet ten dienste zou zijn. Hij ziet de uitzaaiing dan ook in combinatie met de jacht. Rogge wordt vrijwel niet meer verbouwd in Heino. Vandaar dat deze Roggemaaiersdag uniek genoemd mag worden. Een zestal maaiers - de heren Snel, Van der Beek jr. en sr., Rechterschot, Van Dam en Wijnhout - maaide op de ouderwetse manier, met sikkel en pikhaak, de rogge. Ook mevrouw Wijnhout liet nog even zien dat zij de kunst van het maaien machtig is, terwijl mevrouw Van Ittersum zorg droeg voor de op het roggeveld te gebruiken maaltijd.

Met deze Roggemaaiersdag herleefde in Heino een oud gebruik; of het ook een traditie wordt, moet nog blijken.

De dansgroep Argesul uit Roemenië werd met de nodige egards in het gemeentehuis van Heino ontvangen. Het voltallige college van burgemeester en wethouders was daarbij aanwezig. In een ontspannen sfeer spraken de gemeentebestuurders met de leden van de dansgroep, die bij gastgezinnen in Heino logeerden. De werkgroep Roemeense Ensembles heeft de Roemenen naar Nederland gehaald en voor hen een complete tournee georganiseerd. Het verblijf van de Roemenen werd gekenmerkt door een extra feestelijk tintje, omdat het precies tien jaar geleden is dat de dansgroep Argesul voor het eerst voet op Nederlandse bodem zette.

Burgemeester Berger kreeg vanwege dit heuglijke feit een Diplome d'Honneur uitgereikt door professor Petre Popa, president van het Comité Cultuur in het departement d'Arges. Over en weer werden nog andere geschenken uitgewisseld. De oorkonde en enkele van de geschenken zullen een plaats krij-

gen in het nieuwe gemeentehuis, zo deelde de burgemeester mee.

Leo Ogink schreef in de rubriek 'Ten Onzent' onder het kopje GEZAGSKANONNEN: In het boek 'Het dorp aan de Oude Wetering' schrijft Ton Groot Beumer over de school- en volksfeesten van Lierderholthuis o.a.: Als 's avonds om ongeveer negen uur de pastoor het terrein op kwam en in zijn handen klapte, betekende dit dat het feest was afgelopen'. Hij spreekt over de jaren twintig. Het is nu negen uur, zondagavond 4 juli 1982. De feesttent is schaars gevuld. Het publiek vergaapt zich aan elkaar en nipt uit een glas. De leden van het orkest banjeren rond op het podium in de achtertent. Voorin schuifelen obers achter een zeer lange taptafel heen en weer, nemen af en toe een bestelling op, roken een sigaretje of betasten zorgzaam hun nu nog smetteloze, pas gestreken schorten. Het feest moet nog beginnen, dat is duidelijk. De prognose is dat tegen tien de tent vol zal lopen en omstreeks één uur zal men langzamerhand het feest afbouwen. Niet op gezag van een geestelijke of op last van de gemeentelijke autoriteiten maar de laatste bestelling zal beslissen over het slot van de school- en volksfeesten in Lierderholthuis. Er is zo wel het één en ander veranderd in zestig jaar volksvertier en zeggenschap. Was het toen de pastoor die met een enkel handgeklap een eind kon maken aan het wereldse, later, toen 'geloof geeft kracht' werd ingewisseld voor de slogan 'kennis is macht', werden die bevoegdheden overgedragen aan het schoolhoofd. Het hoofd dat ik me kan herinneren regeerde niet met handgeklap maar met de microfoon. Zijn stem heerste niet, met behulp van talrijke luidsprekers, alleen op het feestterrein maar tot in alle uithoeken van het dorp. Hij maakte zich onsterfelijk door met een zware, dominante stem elk jaar weer de volgende zin door het dorp te laten schallen: 'Willen de jongens en meisjes van de eerste en tweede klas een ijscobon halen!' een markante persoonlijkheid die niet onder stoelen of banken stak dat het feest alleen dankzij hem doorgang kon vinden. En soms denk je met lichte ironie maar

ook met een beetje weemoed terug aan de tijd dat zulke gezagskanonnen konden heersen. Zij drukten een zeer persoonlijk stempel op zulke festiviteiten. De overgedemocratiseerde feestcomités die nu onzichtbaar ploeterend hun scepter beroeren maken van zo'n volksfeest een perfecte, maar daardoor een kleurloze happening. Iedereen komt aan z'n trekken. Er is vrijwel geen wanklank te horen. Wat ik me van de vroegere volksfeesten in het dorp kan herinneren zijn niet alleen de spectaculaire attracties als vuurvreters, berebazen en steile wand maar zeer zeker ook het gekraak in de organisatie, de ruzies, de intriges en andere zeer menselijke gewoonten.

Voor het langzamerhand overbekende 'Hemelvaartstoernooi' georganiseerd door de volleybalvereniging Hevo heeft een record aantal inschrijvingen plaatsgevonden. Waren er al een keer 206 inschrijvingen geweest in het verleden, dit jaar werden het er 208. De ingeschreven teams komen uit heel Nederland met uitzondering van de provincies Zeeland en Limburg. Het toernooi wordt voor de vierentwintigste keer gehouden. Toen het toernooi voor de eerste maal plaats vond waren er ongeveer 50 inschrijvingen. Ondanks het feit dat er steeds meer toernooien gehouden worden blijft het aantal deelnemende teams voor het Hevo-toernooi stijgen. De organisatoren denken dat dat mede komt doordat het inschrijfgeld vrij laag ligt. Dit kan men doen omdat de vereniging over eigen materiaal beschikt. Aanvankelijk werd het steeds gehuurd, maar in de loop der jaren werd er steeds iets aangeschaft zodat men nu alles in eigen bezit heeft.

Uit handen van burgemeester mr. drs. H.N.A.J. Zijlmans, maar opgespeld door zijn eigen vrouw, heeft de heer A. Slotman de eremedaille in goud behorend bij de Orde van Oranje Nassau ontvangen. Hij kreeg deze onderscheiding vanwege zijn dertig jarig lidmaatschap van de Wijhese gemeenteraad, zijn functie bij de OLM en zijn jarenlang lidmaatschap van de kerkenraad van de NH-kerk te Heino. 'En al die andere functies meer.

Voor alles wat U in het maatschappelijk leven heeft betekend', aldus de burgemeester. CDA-er Slotman roemde in zijn dankwoord de uitstekende samenwerking met de fracties van PvdA en VVD.

In de hal van het huis Het Relaar ontving Bertus Brinkman (55) uit handen van burgemeester drs. W.M. Zuidwijk van Raalte de zilveren medaille verbonden aan de orde van Oranje Nassau. Deze medaille kreeg hij voor de veertig jaren die hij op het landgoed gewerkt heeft. In tegenwoordigheid van een aantal familieleden kreeg Brinkman de onderscheiding in de hal van het huis. De heer Rengers memoreerde in zijn toespraak de veertig dienstjaren van de heer Brinkman, die in 1965 zijn vader opvolgde als jachtopziener.

Begeleid door klockgelui van de beide kerken werd in het gemeentehuis de vriendschapsakte ondertekend van Heino en het Belgische Keerbergen. Daarmee kwam er een einde aan een tweejarige 'verloving' en zijn Heino en Keerbergen in het kader van de Europese Gemeenten elkaars 'partnerstad' geworden. Het 'huwelijk' werd gesloten door de ambtenaar van de burgerlijke stand van Heino, de heer H.A.P. Willems. Nadat hij alle gegevens had gecontroleerd vroeg hij de beide burgemeesters het jawoord te geven. Datzelfde werd gevraagd aan de gemeentesecretarissen, de schepenen, de wethouders en de raadsleden. Precies op het moment dat de acte, die is ontworpen en uitgevoerd door Teun de Haan uit Raalte, door allen werd ondertekend luiden de klokken van de rooms-katholieke en de nederlands hervormde kerk. In zijn toespraak zei Willems dat de ondertekening van de vriendschapsakte in deze tijd van agressie en oorlog een tegenwicht is. 'Het doel is van elkaar te leren, elkaar helpen. Daardoor meer begrip krijgen voor elkaars leven en levenswijze. De liefde en vriendschap voor elkaar mogen niet van een kant komen. Het moet meer zijn dan het tekenen van een acte. Voor het welslagen is de medewerking nodig van de hele gemeente'.

De meningen over de vraag of een gemeenteraad zich wel of niet bezig moet houden met de kernwapenproblematiek liepen tijdens een forumbijeenkomst in Heino flink uiteen.

'Volgens mij kunnen wij ons in Heino beter wapenen tegen al die rijdende bommen die dagelijks door ons dorp rijden', zei bijvoorbeeld de heer A. Klinkhamer van de VVD. Maar over het feit dat Heino die tankauto's met gevaarlijke stoffen liever kwijt dan rijk is, was iedereen het wel roerend eens. De opvattingen van het IKV over de kernwapenproblematiek werden naar voren gebracht door de heer B. Timmerman, voorzitter van de werkgroep in Heino. GPV-vertegenwoordiger Broenink had geen goed woord over voor het IKV. 'De overheid moet ons tegen dictatoriale regimes beschermen en daarom zijn wij tegen eenzijdige ontwapening zoals het IKV voorstaat. PvdA-woordvoerder Hinnen verkondigde een heel ander standpunt. 'Op lokaal gebied kan en moet je wel degelijk wat doen aan de vermindering van die verschrikkelijke wapenwedloop'. Drs. Van der Mark (CDA) sloot zich niet aan bij de woorden van de heer Hinnen. 'Landelijke partijen hebben een eigen democratie, via het lidmaatschap kunnen de leden van die partijen hun standpunt laten doorklinken'. VVD-zegsman Klinkhamer tenslotte: 'Over de taak voor de gemeenteraad in het hele vredesvraagstuk ben ik nogal terughoudend. We moeten er niet vanuit gaan dat wij Den Haag de wet kunnen voorschrijven. Veel beter kan dat via de geëigende politieke kanalen of via de VNG.'

'Hoe is het mogelijk dat in een gemeente waar het CDA de meerderheid heeft op zondag het paasvuur brandt? Dat was vroeger altijd op maandag. Bepaalde groepen in Heino kunnen daardoor hun kinderen er niet naar toe sturen. Ook de brandweer moet daardoor op zondag werken. De overheid moet zich toch ook houden aan het Vierde Gebod? Ik wil daar van het CDA wel eens helderheid over'.

Met die vraag confronteerde een vragsteller CDA-voorzitter Van der Mark gisteravond tijdens een forumavond in Heino. Van der Mark, bijgestaan door wethouder Snel en

Het voormalige gemeentehuis van Heino.

fractievoorzitter Poelhekke merkte op verwantschap te voelen met het GPV. 'Het CDA ziet de overheid ook als diensdijns van God', zei Van der Mark waarna de vragensteller wilde weten hoe dat dan zat met niet alleen de paasvuren, maar bijvoorbeeld de motorcrossers, die de zondagsrust verstoren. Hiermee gaf hij het sein van een ellenlange theologische beschouwing. Wellicht interessant voor de liefhebber, maar veel duidelijkheid over de situatie in Heino verschaftte deze niet. Hij kreeg vanuit de zaal het verwijt maar een wazig verhaal te hebben afgestoken, dat op geen enkel concreet punt over Heino ging. Klinkhamer (VVD) en Hinnen (PvdA) waren wat dat betreft duidelijker.

Het voormalige gemeentehuis kan voor f 128.000 de deur uit. Dit bedrag werd tijdens de eindveiling in café Marktzicht geboden door de Raaltenaar J. van den Enk. De accommodatie was ingezet op f 53.000. De 26-jarige zakenman runt momenteel drie horeca-establisementen in deze contreien: het dorps-huis in Heino en twee gelegenheden in Raalte. De openbare verkoop verliep vrij vlot in de

bomvolle zaal van café Marktzicht. Na enige aarzeling in het prille begin, steeg het bod rap naar ruim een ton. De laatste fase was een tweestrijd tussen Van den Enk en een niet nader bekende mevrouw van middelbare leeftijd, die de Raaltenaar na diens bod van f 128.000 toefluisterde: 'Je mag'em hebben'. Waarna veilingmeester Blom de verlossende klap met de hamer kon geven. Wethouder Neimeijer toonde zich na afloop van de veiling 'uiterst tevreden'. Hij wilde niet verklappen op welk bedrag de gemeente gerekend had. Houdt dit in dat Heino na dit succesje meer leegstaande gebouwen in de etalage zet? 'We hebben er inderdaad nog genoeg leegstaan, maar die komen niet in aanmerking voor een openbare verkoop', aldus de wethouder.

Henk Wessels

Van de bestuurstafel

De ledenavond op 24 september werd bezocht door 45 leden. Mevrouw Dinie Hiddink-Dijkman uit Lochem vertelde op zeer boeiende wijze verhalen in de streektaal.

Op zaterdagmorgen 28 september was de uitzending op Radio Oost, getiteld 'Het Heem', gewijd aan Heino. Vijf leden van de vereniging verleenden hieraan hun medewerking. De opname vond plaats in het verenigingsgebouw 'De Maelderieje'.

De Rabobankavonden 60+ werden door de vereniging verzorgd, zowel in Heino als Wijhe.

Bij de aanvang van het nieuwe schooljaar kregen veel studenten de opdracht om het één en ander uit te zoeken over de geschiedenis van een gebouw in hun dorp. Meerdere jongelui wisten de weg naar ons verenigingsgebouw te vinden. Ook via Internet kwamen diverse vragen binnen.

Bent u van plan een familielid of kennis een cadeau-lidmaatschap van onze vereniging

aan te bieden; hiervoor zijn cadeaubonnen aanwezig.

Bijzonderheden over de kerstwandeling treft u bij deze 'Omheining' aan.

Tot slot willen wij aandacht schenken aan de bezorgers van het contactblad 'Omheining', die geheel belangeloos vier maal per jaar het contactblad bezorgen of versturen. Niet te vergeten diegenen, die alle artikelen en familieadvertenties over Heino uit de krant knippen. Wij willen hen op deze plaats daarvoor hartelijk bedanken.

De leden van de werkgroepen, die veel tijd steken in de vereniging en op wie altijd een beroep kan worden gedaan, willen wij eveneens hartelijk bedanken voor al hun werkzaamheden.

Bestuur en redactie van Omheining wensen alle lezers

*fijne Kerstdagen en een
voorspoedig 2003*

Schenkingen

- Van de heer A. Bol, Prins Bernhardstraat 29, een ouderwetse elektrische kookplaat.
- Van de heer J. Bosch, Beatrixstraat 14, Nijverdal, een ouderwets overhemd.
- Van de heer G. Braakman, Korenbloemstraat 7, Putten, een leukoplastdoosje VNF Nederlands Fabrikaat Beiersdorf n.v. Amsterdam.
- Van de heer H. van Dam, Van der Capellenweg 4, het krantje De Vliegende Hollander d.d. 10 mei 1945.
- Via mevrouw C. Elshof-Leenaerts, Liederholthuisweg 69, een gedenksteen van het Wit-Gele Kruis.
- Van mevrouw R. Elshof-Holtkuile, Meidoorn 21, een trommeltje Hollandsche Heerenbaai.
- Van de heer A.J. Heuven, Hogebroeksweg 33, een bergwaag.
- Van mevrouw Holterman, Twentseweg 59, een fornuispot.
- Van mevrouw M. Hondeveld-Wilms, Pinksterbloem 5, twee driedelige mannenkostuums, waarvan één bijna honderd jaar oud.
- Van de heer A.J. Lozeman, De Hoek 11, een petroleumkan en een lantaarn.
- Van de heer G. Polstra, de Haarstraat 23, een lampetstel, vier 'Zijlstra' borden en beddentijk.
- Van mevrouw A. Schurink, de Haarstraat 13, een gasbrandertje.
- Van de familie De Smidt, Grote Beukelaer 7, twee worstmolentjes, een eierrekje en een scheerapparaat merk Philishave met ophangrekje.
- Van de heer H.J. Spijkerman, Ceintuurbaan 59, Raalte een doosje zekeringen.
- Van mevrouw M. Stavorinus, de Haarstraat 25, een emailen braadpan, indertijd gerepareerd door H. Vorrink met koperen klinknagels.
- Van de heer W. Steenbergen, Van der Capellenweg 10A, een collectie ouderwetse kleding en ouderwetse stoffen.
- Van mevrouw H.G.H. Wessels-Bosch, Kon. Julianastraat 17, trouwkleding van haar en haar echtgenoot uit 1937.
- Van de heer J.W. Wessels, Klompstraat 5, een mand om thee in warm te houden met twee kopjes en een theepot.

Onze hartelijk dank aan de schenkers.